

แนวทางการเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัด
ขอนแก่น

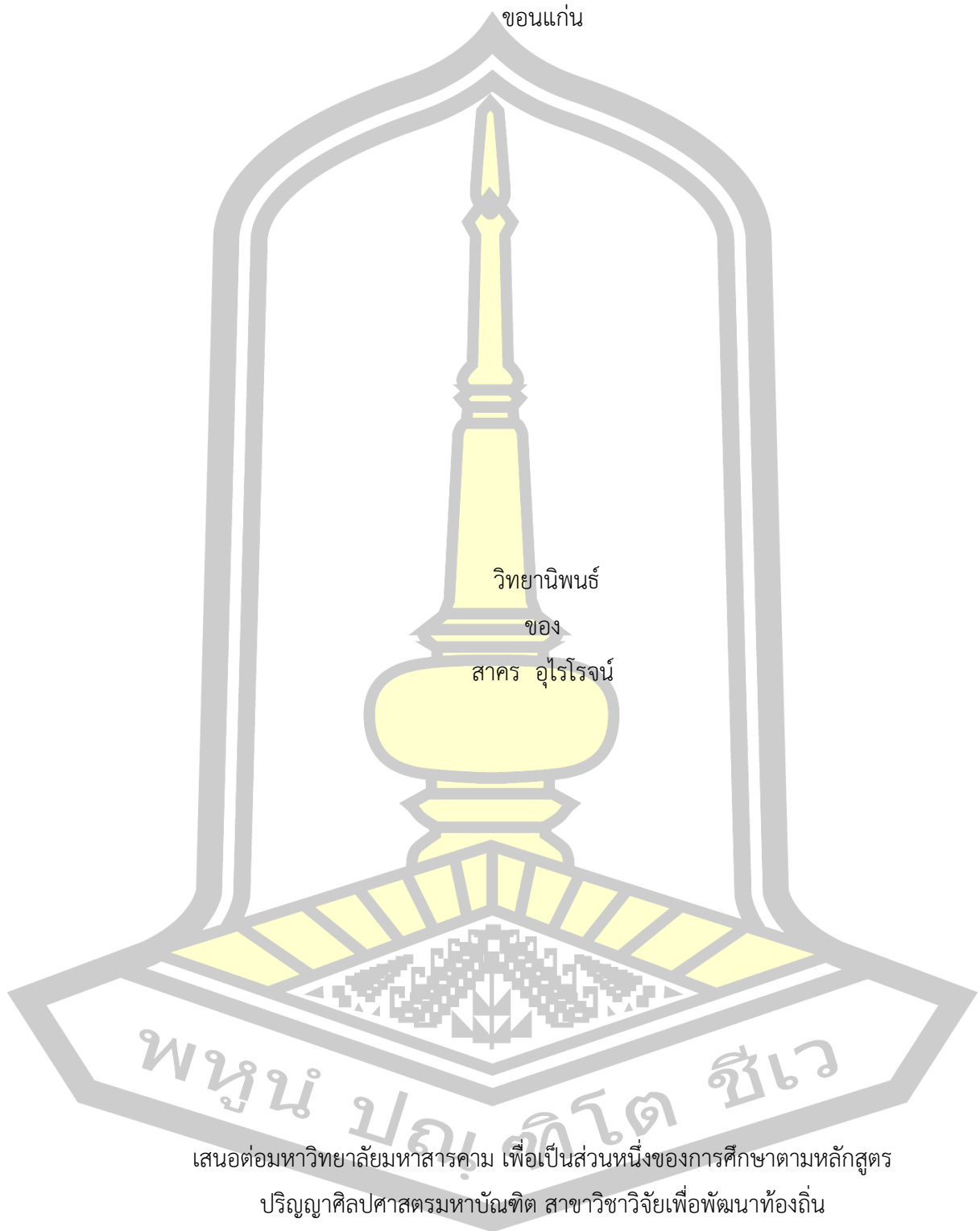
วิทยานิพนธ์
ของ
ศาสตราจารย์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
พฤษภาคม 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

แนวทางการเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัด

ขอนแก่น

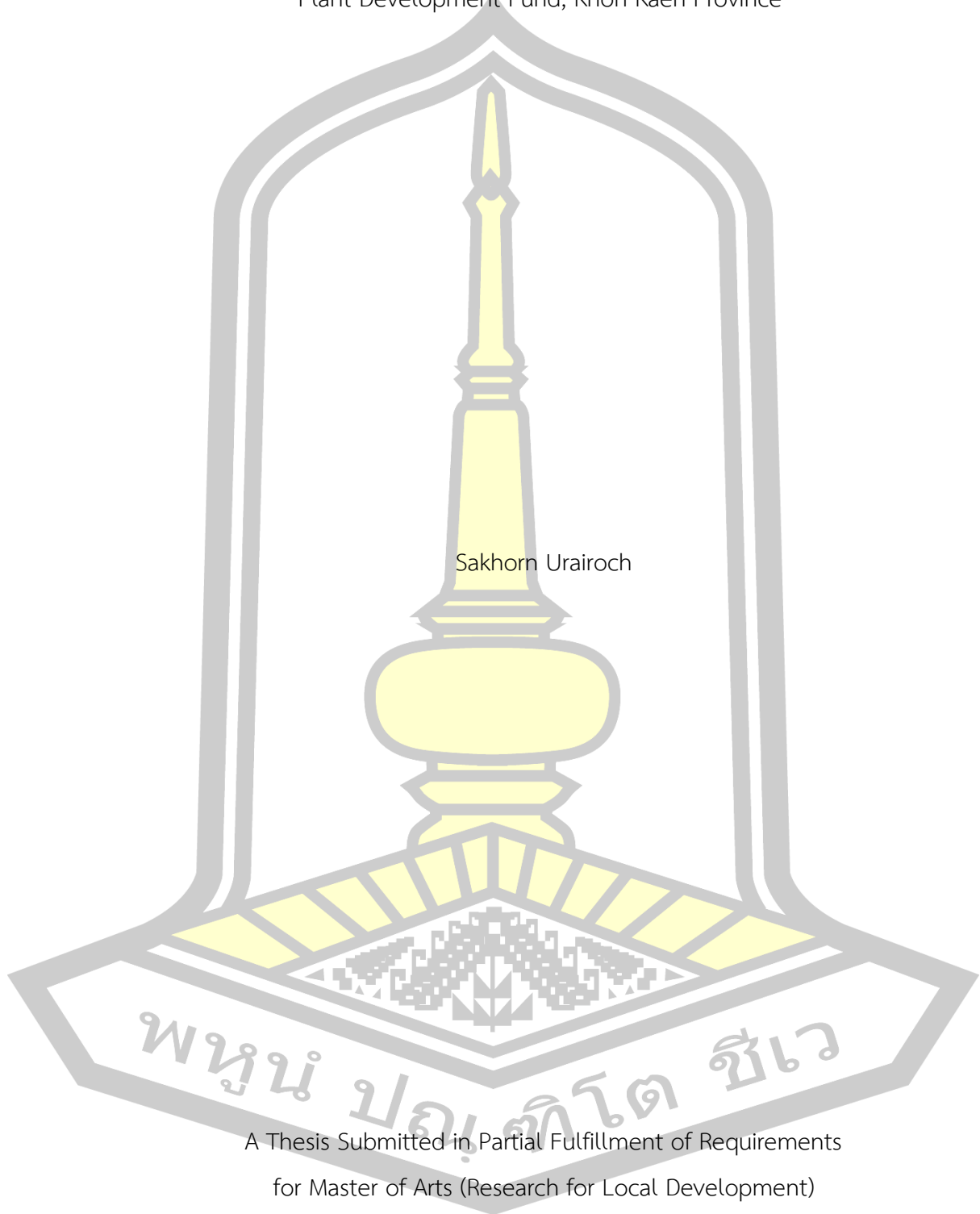
วิทยานิพนธ์
ของ
ศาสตราจารย์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

พฤษภาคม 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Guidelines for Community Empowerment in Management of the Nam Phong Power
Plant Development Fund, Khon Kaen Province

Sakhorn Urairoch

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Arts (Research for Local Development)

May 2021

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาคร อุไรโรจน์ แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัย เพื่อพัฒนาท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผศ. ดร. กนกพร รัตนสุธีระกุล)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(ผศ. ดร. ชูศักดิ์ สุทธิสา)

กรรมการ

(รศ. ดร. สมชัย ภัทรนันทน์)

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(รศ. ดร. บัวพันธ์ พรหมพักพิง)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

(รศ. ดร. นิตยา วรณิกิตร์)

(รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	แนวทางการเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า โรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น		
ผู้วิจัย	ศาสตราจารย์ ดร. อูไรโรจน์		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กนกพร รัตนสุธีระกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ สุทธิสา		
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา	วิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลกระทบต่อชุมชนจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง ศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง และการเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ในรัศมี 3 กิโลเมตร รอบโรงไฟฟ้า โดยการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ด้วยวิธีการรวบรวม ตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการจัดทำกระบวนการเสริมพลังชุมชนและสร้างการมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบต่อชุมชนจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสีย กล่าวคือ ด้านเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดรายได้ในชุมชนมากขึ้น แต่กลับทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้นด้วย ด้านสังคม ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรมฯ ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน แต่กลับกลายเป็นภาระของผู้นำและชุมชนที่ต้องเสียเวลาในการเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการเมืองการปกครอง เกิดการพัฒนาในชุมชนจากการสนับสนุนของหน่วยงานต่าง ๆ ก่อให้เกิดการสร้างผลประโยชน์ของผู้นำบางคนที่ไม่ได้ส่วนเสียกับแหล่งทุน ด้านสิ่งแวดล้อม เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย มีคราบน้ำมัน และมีกลิ่นเหม็น จาก การปล่อยน้ำทิ้งของโรงงานอุตสาหกรรมฯ ลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ส่งผลกระทบน้ำที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภค นำไปสู่ปัญหาด้านสุขภาพ จากมลพิษทางอากาศและการปนเปื้อน

ปัญหาและอุปสรรคของการก่อตั้งกองทุนโรงไฟฟ้าอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ 1) ระยะแรก (ปี พ.ศ. 2550 - 2555) เกิดจากการจัดตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้าที่ไม่มีข้อกฎหมายรองรับ และการตั้งคณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ได้แก่ ปัญหาการ

บริหารจัดการกองทุนในเชิงโครงสร้าง ประกอบด้วย ปัญหาโครงสร้างผู้บริหาร ผู้แทนโรงไฟฟ้ามีบทบาทเป็นผู้ช่วยเลขานุการ และผู้บริหารมีทัศนคติ "เมื่อนำส่งเงินเข้ากองทุนแล้วจะไม่ก้าวก่ายการบริหาร" และปัญหาการบริหารจัดการกองทุนในเชิงปฏิบัติการ 2) ระยะเวลา (ปี 2556 - ปัจจุบัน) ประกอบด้วย ปัญหาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอบโรงไฟฟ้า ได้แก่ ผู้นำตัดสินใจเพียงลำพัง โครงการพัฒนาชุมชนขาดกระบวนการมีส่วนร่วม เกิดอนุสาวรีย์การพัฒนา และชุมชนอ่อนแอลง ปัญหาจากการบริหารจัดการกองทุน ได้แก่ ปัญหาจากองค์กรผู้สนับสนุนกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ปัญหาจากชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า และปัญหาจากการดำเนินงานกองทุน

การส่งเสริมและสร้างพลังชุมชนเพื่อการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง ประกอบด้วยแนวทาง 2 ระดับ คือ 1) ระดับองค์กร ประกอบด้วย 1.1) การปรับปรุงแบบการบริหารงานความรับผิดชอบต่อสังคมด้านกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ได้แก่ การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมกับคณะบุคคลที่เป็นตัวแทนของชุมชนเข้าไปเป็นกรรมการในกองทุนพัฒนาไฟฟ้า การสนับสนุนการให้ความรู้และกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายได้ลงมือทำเอง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชุมชน และการทำงานที่คำนึงถึงความยั่งยืน โดยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป และมีแผนงานการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง 1.2) ส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุนไฟฟ้าให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า และ 1.3) การปรับใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อนำมาปลูกฝังชุมชนรอบโรงไฟฟ้าได้สำเร็จ และ 2) ระดับระดับบุคคลและชุมชน ประกอบด้วย การเสริมสร้างพลังชุมชนระดับชุมชน ได้แก่ สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และกำหนดเป้าหมายส่งเสริมและสร้างพลังชุมชน และการกำหนดกลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การจัดตั้งอาสาสมัครชุมชนดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้าระดับหมู่บ้าน กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนการพัฒนาอย่างยั่งยืน กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การสร้างศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน กลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์การสร้างระบบธรรมาภิบาล กลยุทธ์ที่ 5 กลยุทธ์การจัดการความรู้ กลยุทธ์ที่ 6 กลยุทธ์การติดตามแบบเสริมพลัง และกลยุทธ์ที่ 7 กลยุทธ์การสื่อสารและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยแนวทางรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของกองทุนโรงไฟฟ้าน้ำพองเป็นการแสดงออกของบุคคล ประกอบด้วย มีส่วนร่วมในการคิด มีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนและชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า

คำสำคัญ : การเสริมสร้างพลังชุมชน, กองทุนพัฒนาไฟฟ้า, โรงไฟฟ้าน้ำพอง

TITLE	Guidelines for Community Empowerment in Management of the Nam Phong Power Plant Development Fund, Khon Kaen Province		
AUTHOR	Sakhorn Urairoch		
ADVISORS	Assistant Professor Kanokporn Rattanasuteerakul , Ph.D. Assistant Professor Choopug Suttisa , Ph.D.		
DEGREE	Master of Arts	MAJOR	Research for Local Development
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2021

ABSTRACT

The purposes of this study were to community empowerment in management of the Namphong power plant development fund Khonkaen Province. Determine an area within a 3-kilometer radius around the power plant. The research method is participatory action research by collecting, reviewing, and analyzing documentary data, participatory observation, in-depth Interview, focus group, and the establishment of community empowerment and participation processes.

The results of the research revealed that the impact on the community from the operation of the industrial plants has both benefits and disadvantages. In other words, the economy has resulted in more income in the community, but also the higher the cost of living. Society, religion, culture and traditions create interactions between communities and industries through participation in community activities, but it becomes a burden for leaders and communities to waste time preparing their activities. Politics and governments were developed in the community with the support of different agencies. This creates the interests of some leaders who have a stake in the capital. In terms of environment, sewage, oil stains and foul odors arise from the discharge of industrial wastewater into natural water sources affecting water used for consumption and consumption. These environmental problems lead

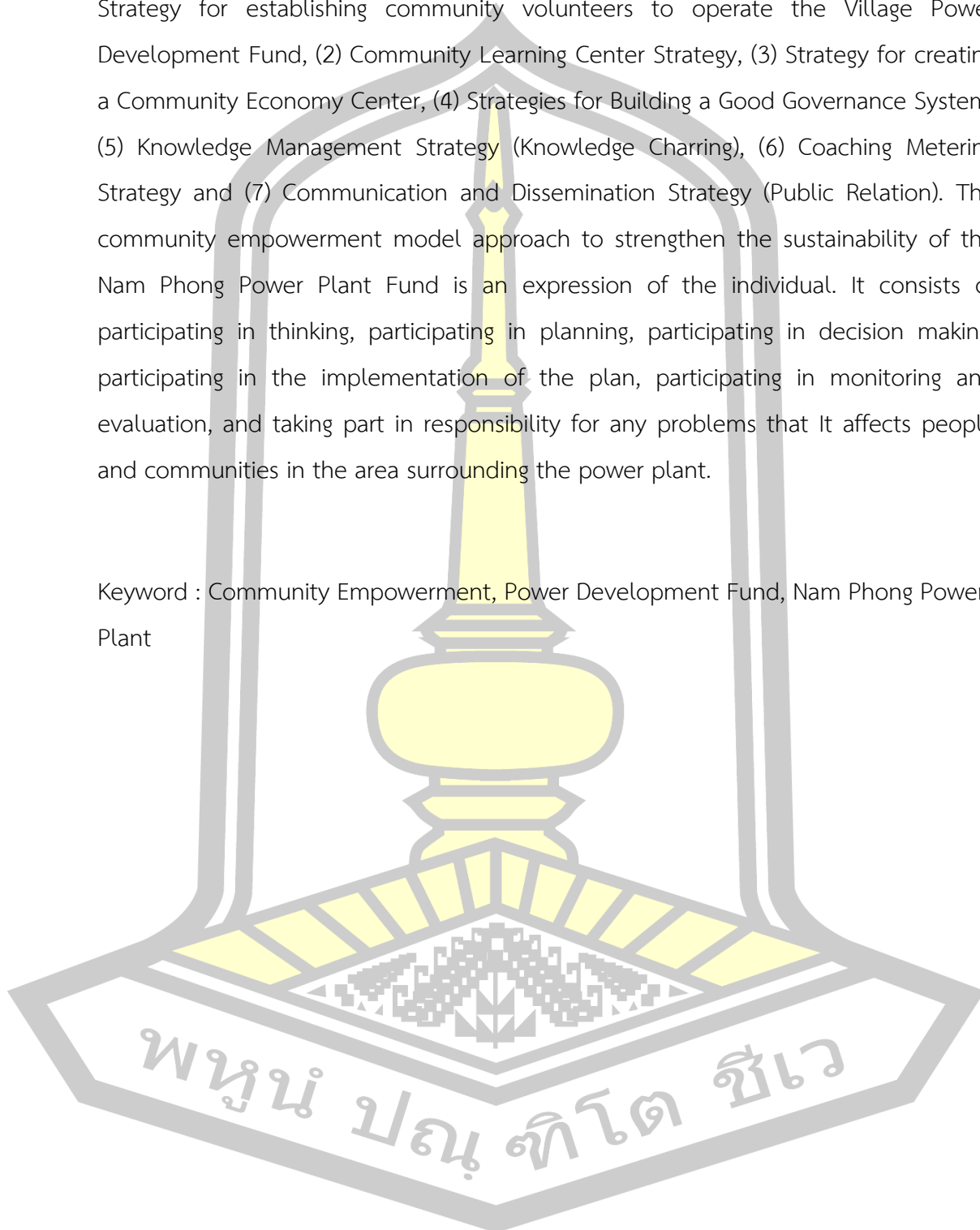
to health problems from air pollution and contamination.

The problems and obstacles of the establishment of the Power Plant Fund, Nam Phong District, Khon Kaen Province are divided into 2 phases. 1) The first phase (2007 - 2012) was formed from the establishment of a power development fund that did not have legal provisions and the establishment of a community development committee in the area surrounding the power plant, ie the structural problems of fund management consist: management structure problem, the power plant has the role of assistant secretary, and management's attitude is "when sending money into the fund, it will not interfere with management", and operational problems in fund management. 2) The late stage (2013 - present) consisted of problems from stakeholders around the power plant, namely leaders making decisions alone, community development projects lack of participation processes, development monuments and weakened communities. And problems from fund management include problems from power development fund sponsoring organizations, problems from communities around the power plants, and problems from fund operations.

Community empowerment in management of the Nam Phong District Electricity Development Fund consists of a two-level approach. 1) Organizational level: 1.1) Adjusting the social responsibility management model for power development fund consists of using a process to engage with a group of persons representing the community to be a committee member of the Power Development Fund; It encourages, educates and encourages the target group to take action by themselves to build confidence in the community; Working with sustainability in mind by developing economy, society, community and environment at the same time and having a continuous action plan. 1.2) Promote the management of the Power Fund in accordance with the intent of the Power Development Fund. 1.3) The application of the sufficiency economy concept when successfully cultivating the communities surrounding the power plant. 2) Individual and community levels: Community empowerment at the community level, including building a learning

community and setting goals, promoting and building community power; Strategy: (1) Strategy for establishing community volunteers to operate the Village Power Development Fund, (2) Community Learning Center Strategy, (3) Strategy for creating a Community Economy Center, (4) Strategies for Building a Good Governance System, (5) Knowledge Management Strategy (Knowledge Charring), (6) Coaching Metering Strategy and (7) Communication and Dissemination Strategy (Public Relation). The community empowerment model approach to strengthen the sustainability of the Nam Phong Power Plant Fund is an expression of the individual. It consists of participating in thinking, participating in planning, participating in decision making, participating in the implementation of the plan, participating in monitoring and evaluation, and taking part in responsibility for any problems that It affects people and communities in the area surrounding the power plant.

Keyword : Community Empowerment, Power Development Fund, Nam Phong Power Plant

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กนกพร รัตนสุธีระกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ สุทธิสา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือแนะนำแนวทางการศึกษา การค้นคว้าแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการทำวิจัย ตลอดจนตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องตลอดการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี จึงขอขอบพระคุณอย่างสูงยิ่ง และขอขอบพระคุณกรรมการสอบทุกท่าน ที่กรุณาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณผู้นำชุมชนและชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง (ตำบลกุดน้ำใส ตำบลม่วงหวาน อำเภอเมือง และตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น) คณะกรรมการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าแบ่งปันและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ และน้อง ๆ ชาวโรงไฟฟ้าน้ำพองทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือตลอดการทำวิทยานิพนธ์ และท้ายที่สุดขอขอบคุณครอบครัวที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังแรงใจที่สำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

สาคร อุไรโรจน์

พูน ปณ ทิโต ชีเว

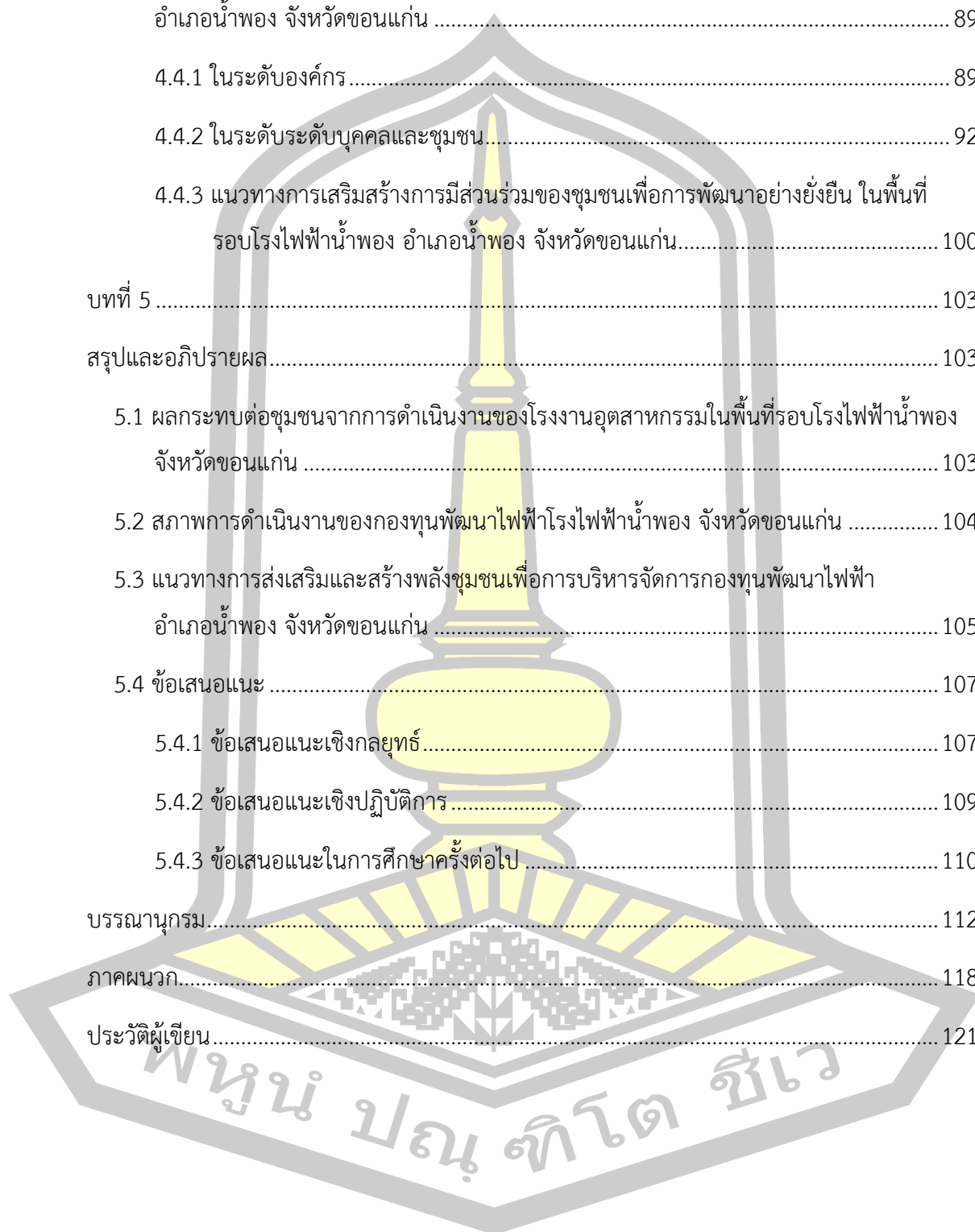
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฌ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ท
สารบัญภาพ.....	ฒ
สารบัญคำย่อ.....	ณ
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	4
1.3 คำถามการวิจัย.....	5
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.5 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.6 การนำเสนอผลการวิจัย.....	6
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2.....	8
การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 บริบทชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น.....	8
2.2 อุตสาหกรรมพลังงานในพื้นที่อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น.....	12
2.3 ความเป็นมาของโรงไฟฟ้าน้ำพอง.....	14

2.4 กองทุนพัฒนาไฟฟ้า	16
2.4.1 วัตถุประสงค์ของการก่อตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้า.....	19
2.4.2 แหล่งที่มากองทุนพัฒนาไฟฟ้า.....	19
2.4.3 องค์ประกอบคณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า.....	19
2.4.4 อำนาจหน้าที่คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า.....	20
2.5 แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment)	22
2.5.1 นิยามของการเสริมสร้างพลังอำนาจ	22
2.5.2 ความสำคัญของการเสริมสร้างพลังอำนาจ	24
2.5.3 การเสริมสร้างพลังอำนาจในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน.....	25
2.6 แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR)	26
2.6.1 นิยามของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร	28
2.6.2 พัฒนาการหลักการเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม.....	30
2.6.3 พัฒนาการของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรในประเทศไทย	32
2.6.4 ประเภทความรับผิดชอบต่อสังคม.....	34
2.6.5 ความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	37
2.7 แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (Bio – Circular – Green Economy : BCG).....	38
2.8 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	39
2.8.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	40
2.8.2 ระเบียบวิธีของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	41
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	42
2.9.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกองทุนพัฒนาไฟฟ้า	42
2.9.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมพลังอำนาจ	43
2.9.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม	44
2.9.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อการพัฒนา.....	45

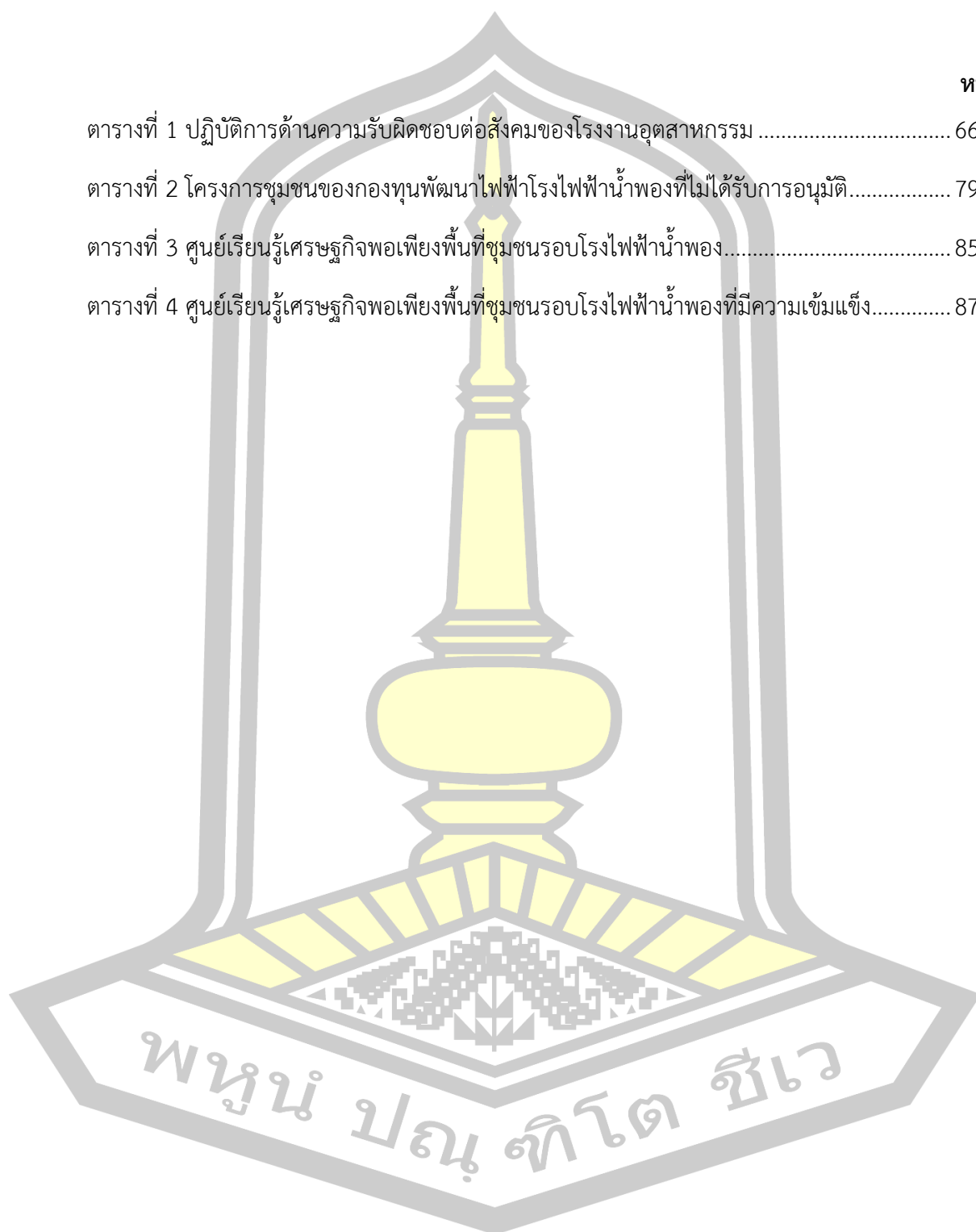
2.10	กรอบแนวคิดในการวิจัย	45
บทที่ 3	47
ระเบียบวิธีวิจัย	47
3.1	วิธีการดำเนินการวิจัย.....	47
3.2	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	48
3.3	เครื่องมือในการเก็บข้อมูล	50
3.4	การเก็บรวบรวมข้อมูล	51
3.5	การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	52
3.6	การนำเสนอผลการวิจัย.....	52
บทที่ 4	54
ผลการศึกษา	54
4.1	ผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง	55
4.1.1	การพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง	55
4.1.2	ผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่น้ำพอง	56
4.1.3	พัฒนาการของนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าน้ำพอง	60
4.1.4	ปฏิบัติการด้านความรับผิดชอบต่อสังคม	62
4.2	สถานการณ์การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง	67
4.2.1	พัฒนาการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอเมืองน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น	67
4.2.2	คณะกรรมการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า	71
4.2.3	บทบาทหน้าที่.....	72
4.2.4	ปัญหาและอุปสรรคการก่อตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอเมืองน้ำพอง	72
4.3	กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน	83
4.3.1	แผนปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนผ่านการดำเนินโครงการของกลุ่ม	83
4.3.2	สรุปผลการปฏิบัติการ.....	87

4.4 แนวทางการส่งเสริมและสร้างพลังชุมชนเพื่อการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า	
อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น	89
4.4.1 ในระดับองค์กร	89
4.4.2 ในระดับระดับบุคคลและชุมชน	92
4.4.3 แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในพื้นที่ รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	100
บทที่ 5	103
สรุปและอภิปรายผล	103
5.1 ผลกระทบต่อชุมชนจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น	103
5.2 สภาพการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น	104
5.3 แนวทางการส่งเสริมและสร้างพลังชุมชนเพื่อการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	105
5.4 ข้อเสนอแนะ	107
5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์	107
5.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	109
5.4.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	110
บรรณานุกรม	112
ภาคผนวก	118
ประวัติผู้เขียน	121

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ปฏิบัติการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรม	66
ตารางที่ 2 โครงการชุมชนของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพองที่ไม่ได้รับการอนุมัติ.....	79
ตารางที่ 3 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่ชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง.....	85
ตารางที่ 4 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่ชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพองที่มีความเข้มแข็ง.....	87

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 แผนที่ทางสังคมชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง.....	9
ภาพประกอบ 2 แผนที่ตั้งโรงไฟฟ้าน้ำพอง.....	16
ภาพประกอบ 3 คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า (คพรพ.).....	20
ภาพประกอบ 4 พื้นที่อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ จังหวัดขอนแก่น.....	56
ภาพประกอบ 5 แผนที่แสดงพื้นที่ในรัศมี 1 และ 3 กิโลเมตร จากศูนย์กลางโรงไฟฟ้า กองทุนพัฒนา ไฟฟ้าอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น.....	70
ภาพประกอบ 6 แผนภาพพื้นที่ในรัศมี 3 กิโลเมตร จากศูนย์กลางโรงไฟฟ้าน้ำพอง.....	70
ภาพประกอบ 7 กรอบงบประมาณของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอ น้ำพอง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563	71

สารบัญคำย่อ

กทพ.	หมายถึง	คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน
กบรพ-ฟ.	หมายถึง	กองบำรุงรักษาโรงไฟฟ้าน้ำพอง
กผรพ-ฟ.	หมายถึง	กองการผลิตโรงไฟฟ้าน้ำพอง
กทช.	หมายถึง	คณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ
กฟน.	หมายถึง	การไฟฟ้านครหลวง
กฟผ.	หมายถึง	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
กฟภ.	หมายถึง	การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
คปรต.	หมายถึง	คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าตำบล
คปรพ.	หมายถึง	คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า
รวค.	หมายถึง	รองผู้ว่าการกิจการสังคม
รวฟ.	หมายถึง	รองผู้ว่าการผลิตไฟฟ้า
สทพ.	หมายถึง	สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน
ทปชพ-ฟ.	หมายถึง	แผนกประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์โรงไฟฟ้าน้ำพอง
อคฟ.	หมายถึง	ฝ่ายควบคุมระบบกำลังไฟฟ้า
อปอ.	หมายถึง	ฝ่ายปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
CSR	หมายถึง	Corporate Social Responsibility
IPP	หมายถึง	โรงไฟฟ้าของผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายใหญ่
SPP	หมายถึง	โรงไฟฟ้าของผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายเล็ก

พูน ปรุ ทิโต ชีเว

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

สืบเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) ตามนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นความสำคัญของการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ส่งผลให้นำมาสู่ความต้องการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และก่อให้เกิดโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าตามมา อย่างไรก็ตาม โครงการพัฒนาโรงไฟฟ้ามักเกิดความขัดแย้ง เนื่องจากชุมชนอันเป็นที่ตั้งของโรงไฟฟ้าเกิดความกังวลเรื่องความปลอดภัย วิถีชีวิต ทรัพยากร และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดกระแสการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2553) พื้นที่ในอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น หลายแห่งเป็นที่ตั้งของโรงไฟฟ้า เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (โรงไฟฟ้าน้ำพอง) บริษัทฟินิกซ์ พัลฟ์ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด (มหาชน) บริษัทแอ็ดวานซ์ เอเชีย เพาเวอร์ แพลนท์ จำกัด และบริษัทฟินิกซ์ ยูทิลิตี้ส์ จำกัด

นับแต่ปี พ.ศ. 2524 ผลจากการขูดเจาะก๊าซของบริษัทเอ็กซอนโมบิล เอ็กซ์พลอเรชัน แอนด์ โพรดักชัน โคราช อิงค์ ในพื้นที่ตำบลม่วงหวาน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ทำให้ชาวบ้านกังวลต่อผลกระทบต่อมลพิษทางอากาศจากกลิ่น และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงรวมกลุ่มเดินทางไปเรียกร้องต่อผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น เพื่อเจรจาต่อรองการรวมถึงการดูแล ปราบปรามผลการเจรจา บริษัทดังกล่าวได้ตกลงชดเชยด้วยการช่วยเหลือด้านสาธารณประโยชน์

ในปี พ.ศ. 2529 เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบริษัทฟินิกซ์ พัลฟ์ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด จากการดำเนินกิจกรรมของบริษัทที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม เช่น เกิดกลิ่นเหม็นรุนแรง และอันตรายจากการคมนาคม ประกอบกับพบการแอบระบายน้ำทิ้งผ่านห้วยโจดและไหลลงสู่อำเภอน้ำพอง ส่งผลให้น้ำชาวพืชผลการเกษตรเริ่มเสียหาย ปลากระชังตาย และที่สำคัญเกิดการป้ายเปียงสัญญาที่จะรับลูกหลานของผู้ชายที่ดินให้เข้าทำงาน ทำให้ชาวบ้านรวมตัวกันจัดตั้ง “กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูลำน้ำพอง” เรียกร้องให้แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาเรื่องกลิ่นน้ำเน่าเสีย และการทวงสิทธิ์ของชาวบ้านที่ชายที่ดินให้แล้วต้องรับลูกหลานเข้าทำงานด้วย จากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าตึมน้ำฝน และไม่กล้าใช้น้ำจากห้วยโจดและแม่น้ำพอง เพื่อการอุปโภคและบริโภค

จากสถานการณ์การต่อต้านโครงการพัฒนาโรงไฟฟ้าที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ ทำให้กระทรวงพลังงานเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างความเข้าใจและแนวทางการอยู่ร่วมกันระหว่างโรงไฟฟ้ากับชุมชนรอบโรงไฟฟ้า ทำให้มีมติของคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (กพช.) ให้จัดตั้ง “กองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า” เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2550 ต่อมาเมื่อ “พระราชบัญญัติการประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ. 2550” มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2550 ให้มีการจัดตั้ง “กองทุนพัฒนาไฟฟ้า” สำหรับผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการผลิตไฟฟ้าตั้งแต่ 1 เมกกะวัตต์ ขึ้นไป อันประกอบไปด้วย การไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.) การไฟฟ้านครหลวง (กฟน.) โรงไฟฟ้าของผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายใหญ่ (IPP) โรงไฟฟ้าของผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายเล็ก (SPP) และโรงงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ ต้องส่งเงินเข้ากองทุนพัฒนาไฟฟ้าตามอัตราชนิดของเชื้อเพลิง นอกจากนี้ช่วงระหว่างก่อสร้างโรงไฟฟ้าผู้ประกอบการต้องจ่ายเงินเข้ากองทุนพัฒนาไฟฟ้า ในอัตรา 50,000 บาท/เมกกะวัตต์/ปี โดยเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงานว่าด้วยกองทุนพัฒนาไฟฟ้า เพื่อการพัฒนาหรือฟื้นฟูท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2554 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหรือฟื้นฟูท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า (ระเบียบคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงานว่าด้วยกองทุนพัฒนาไฟฟ้า พ.ศ. 2553, 2553) จึงทำให้ปัจจุบันมีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้าในพื้นที่ประกาศจำนวน 494 กองทุน ตามที่คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) รวบรวม ณ วันที่ 17 มกราคม 2562 ทั้งนี้คณะกรรมการการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า (คพรฟ.) ต้องประกอบไปด้วยผู้แทนจากภาครัฐ ภาคประชาชน ผู้แทนโรงไฟฟ้าและผู้แทนทรงคุณวุฒิ โดยกรรมการภาคประชาชนต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของคณะกรรมการทั้งหมด ทั้งนี้ คพรฟ. มีหน้าที่จัดทำ และเสนอแผนงานยุทธศาสตร์ประจำปีต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อให้ความเห็นชอบและนำเสนอต่อคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) อนุมัติ

โรงไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นโรงไฟฟ้าพลังความร้อนร่วมซึ่งมีกำลังผลิตมากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นเชื้อเพลิง ผลิตไฟฟ้าได้ปีละประมาณ 4,660 ล้านหน่วย ทำให้เมื่อพิจารณาจำแนกด้วยเกณฑ์ของการจัดตั้งกองทุนแล้ว ปริมาณการผลิตของโรงไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จัดอยู่ในโรงไฟฟ้าที่ต้องจัดตั้งกองทุนประเภท ข และโรงไฟฟ้าต้องนำเงินเข้ากองทุนพัฒนาชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง ปีละประมาณ 40,000,000.บาท (สี่สิบล้านบาทถ้วน) โรงไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลกุดน้ำใส อำเภอน้ำพอง

น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ในพื้นที่รัศมี 3 กิโลเมตรรอบโรงไฟฟ้าประกอบด้วย ตำบลกุดน้ำใส ตำบลม่วงหวาน อำเภอโนนพอง และตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ในพื้นที่นี้มีอาณาเขตที่ครอบคลุมหมู่บ้านจำนวน 37 หมู่บ้าน

ผลการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าทั่วประเทศที่ผ่านมา พบว่ามีประเด็นที่เป็นปัญหาในเรื่องต่าง ๆ หลากหลายประเด็น เช่น ด้านการจัดตั้งกองทุน เนื่องจากกองทุนฯ จัดตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรีแต่ยังไม่มีกฎหมายรองรับในการจัดตั้ง การเงินที่ส่งเข้ากองทุนฯ จึงต้องชำระภาษีตามกฎหมาย ด้านปริมาณเงินพบว่า ในบางกองทุนมีเงินน้อยไม่เพียงพอในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน ด้านการบริหารจัดการพบว่ามีค่าใช้จ่ายเงินไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์และความต้องการของชุมชน ด้านการติดตามและประเมินผลพบว่ามีกองทุนฯ เป็นจำนวนมากที่ไม่มีการรายงานผลการดำเนินงานและงบการเงินภายในระยะเวลาที่กำหนด (สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2554)

ในส่วนของการดำเนินงานกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าอำเภอโนนพองที่ผ่านมา พบว่าเกิดปัญหาในด้านการบริหารจัดการกองทุนฯ เช่น โครงสร้างคณะกรรมการพัฒนาโรงไฟฟ้า (คพรฟ.) มีผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น เป็นประธาน และผู้แทนโรงไฟฟ้ามีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือราชการ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการที่ไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และชุมชนขาดการเข้าถึงในการแก้ปัญหา ด้านการมีส่วนร่วม พบว่าประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการเลือกคณะกรรมการกองทุนฯ และโครงการที่เสนอไม่ได้ เกิดจากการมีส่วนร่วมจากชุมชนและไม่สอดคล้องกับปัญหาในชุมชน ด้านการบริหารจัดการ พบว่ามีค่าใช้จ่ายเงินไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ซึ่งเห็นได้จากการร้องเรียนการขาดความยุติธรรมในการจัดสรรงบประมาณ ด้านความรู้ความเข้าใจต่อกองทุนพบว่าคณะกรรมการกองทุนขาดความรู้ความเข้าใจต่อการบริหารกองทุนฯ (ณรงค์ ไตรกิจวัฒน์กุล, 2554)

จากการสัมภาษณ์และเข้าร่วมประชาคม รวมถึงการลงพื้นที่ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าอำเภอโนนพอง พบว่าชุมชนส่วนใหญ่ขาดการวางแผนล่วงหน้า เขียนโครงการตามการประชาคม และจะนำเสนอโครงการที่ไม่แตกต่างกัน โดยการคัดลอกโครงการนำเสนอเพื่อขอสนับสนุนจากกองทุนจะเป็นเรื่องของการก่อสร้าง ส่วนโครงการพัฒนาอาชีพจะมีจำนวนน้อย คณะกรรมการขาดการประชาสัมพันธ์ความก้าวหน้ารายละเอียดของการดำเนินโครงการให้ชุมชนทราบเป็นระยะ ไม่สื่อสารสร้างความเข้าใจให้กับชุมชน เช่น พอเสนอโครงการอะไร ต้องใช้หลักฐานอะไรประกอบบ้าง รวมถึงขาดการชี้แจงเหตุผลสำหรับโครงการที่ไม่อนุมัติ ระยะเวลาการจัดประชาคมไม่เป็นไปตามระเบียบ มีความเร่งรีบในการจัดประชาคม ขาดการวิเคราะห์และจัดลำดับ

ความสำคัญของปัญหาในชุมชน รวมถึงขาดการบริหารจัดการทรัพยากรภายในชุมชน การจัดสรรงบประมาณยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนบางแห่ง อันเนื่องมาจากระเบียบในการพิจารณา บางครั้งอาศัยเสียงส่วนใหญ่ของกรรมการ ทำให้ได้โครงการที่ขาดการพึ่งพาตนเองของชุมชน รวมถึงการที่ชุมชนไม่พึงพอใจต่อการดำเนินงานของกองทุนฯ จะส่งผลต่อความไม่พึงพอใจการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าน้ำพองด้วย

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการกองทุนฯ ได้เกิดข้อขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของกองทุนเดิมที่ได้ตั้งเจตจำนงเอาไว้อย่างสำคัญ ในประเด็นของความต้องการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า เพื่อให้ชุมชนและประชาชนได้รับการดูแลและพัฒนา รวมไปถึงเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกระหว่างโรงไฟฟ้ากับชุมชน สถานการณ์ดังกล่าวเป็นที่มาของความสนใจของผู้วิจัยในการทำการศึกษาระดับเรื่องการเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า โรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผ่านกิจกรรมแผนงานชุมชนสัมพันธ์ของโรงไฟฟ้าน้ำพอง เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาผลกระทบต่อชุมชนจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
- 1.2.2 เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
- 1.2.3 ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

พูน ปรนุ ทิโต ชีเว

1.3 คำถามการวิจัย

1.3.1 การดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น อย่างไร

1.3.2 สภาพการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า โรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นอย่างไร

1.3.3 แนวทางการเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า โรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ควรเป็นอย่างไร

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ทราบถึงผลกระทบต่อชุมชนจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

1.4.2 ทราบถึงสภาพการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

1.4.3 เกิดแนวทางการเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

1.5.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษากองทุนพัฒนาไฟฟ้าที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ กองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยผู้วิจัยทำการศึกษาในพื้นที่ชุมชนที่อยู่ภายใต้การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ในรัศมี 3 กิโลเมตร รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง รวมถึงปฏิบัติการวิจัยการเสริมสร้างและพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง

1.5.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา

ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษา 3 ประเด็นที่สำคัญ

ประเด็นที่ 1 ศึกษาถึงผลกระทบต่อชุมชนจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ประเด็นที่ 2 ศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ประเด็นที่ 3 ศึกษาแนวทางการส่งเสริมและสร้างพลังชุมชนต่อการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ที่มีประสิทธิภาพ และแนวทางเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างโรงไฟฟ้าน้ำพองกับชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง

1.5.3 ขอบเขตการรวบรวมข้อมูล

ทำการรวบรวมข้อมูลกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ตั้งแต่เริ่มการจัดตั้งกองทุนฯ ในช่วงปี พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน

1.5.4 ขอบเขตเวลาของการศึกษา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนเมษายน 2561 ถึง เดือนธันวาคม 2563

1.6 การนำเสนอผลการวิจัย

1.6.1 บทที่ 1 บทนำ เป็นการอธิบายถึงภูมิหลังและความสำคัญของ วัตถุประสงค์ในการวิจัย คำถามการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ขอบเขตการวิจัย การนำเสนอผลการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะ และคำย่อ

1.6.2 บทที่ 2 เป็นการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ รวมทั้งบริบทของชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง และความเป็นมาของโรงไฟฟ้าน้ำพอง แล้วนำเสนอเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย

1.6.3 บทที่ 3 เป็นการอธิบายถึงระเบียบวิธีวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดกระทำข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

1.6.4 บทที่ 4 เป็นการอธิบายถึง ผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง สถานการณ์การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง ผลของการปฏิบัติการ การจัดทำกระบวนการเสริมพลังชุมชนและสร้างการมีส่วนร่วม ผ่านกิจกรรมปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนผ่านการดำเนิน “โครงการการเสริมสร้างและพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า” และแนวทางการส่งเสริมและสร้างพลังชุมชนเพื่อการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

1.6.5 บทที่ 5 เป็นการสรุปและอภิปรายผลการศึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะในการจัดการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

กองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น หมายถึง กองทุนที่จัดตั้งขึ้นได้พระราชบัญญัติประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ. 2550 วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหรือฟื้นฟูท้องถิ่นที่รับผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าน้ำพอง ในที่นี้หมายถึง กองทุนพัฒนาโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

การบริหารจัดการกองทุน หมายถึง กระบวนการดำเนินกิจกรรมของชุมชนที่สามารถนำงบประมาณกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง ไปจัดสรรและวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเสริมสร้างพลังอำนาจ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมชุมชนให้พัฒนาศักยภาพและเข้าใจสถานการณ์ที่เป็นปัญหา พร้อมทั้งคิดและหาแนวทางแก้ไขและตัดสินใจเลือกแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสม

ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง แนวทางการดำเนินงานขององค์กรที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อเกิดการพัฒนอย่างยั่งยืนทั้งองค์กรและสังคมส่วนรวม

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

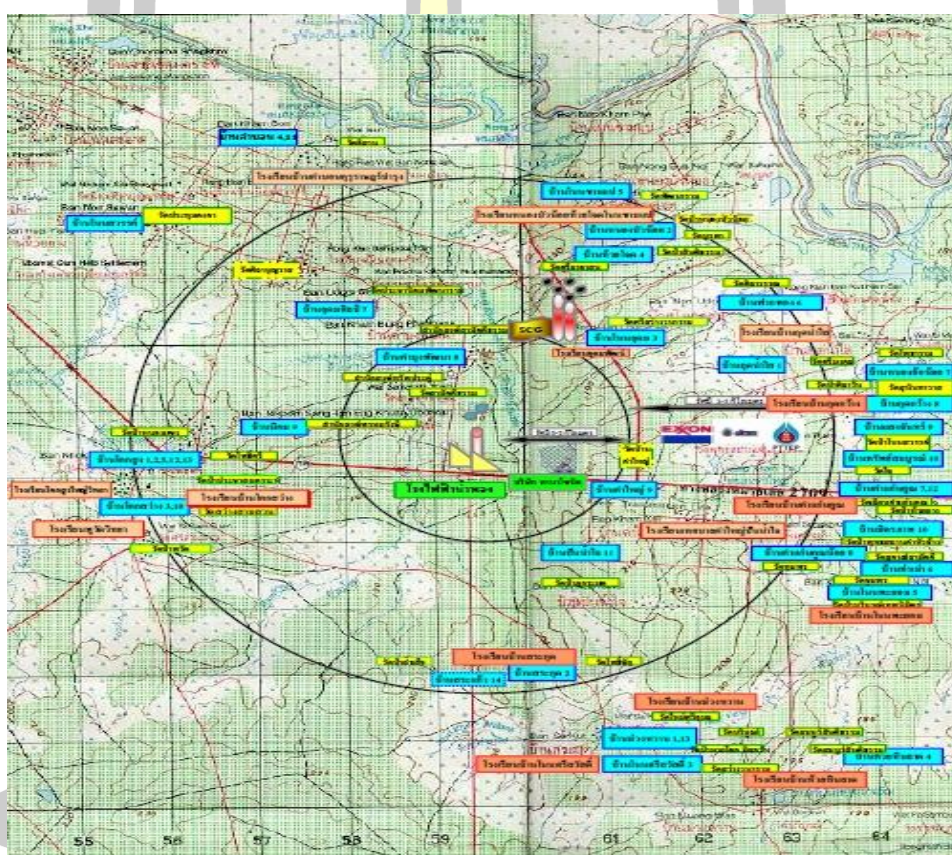
การศึกษาเรื่องการเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาเกี่ยวกับบริบทชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ความเป็นมาของอุตสาหกรรมพลังงานในพื้นที่อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และบริบทของโรงไฟฟ้าน้ำพองอันเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดการก่อตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น รวมถึงผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจ ความรับผิดชอบต่อสังคม การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและงานวิจัยเกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 2.1 บริบทชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
- 2.2 อุตสาหกรรมพลังงานในพื้นที่อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
- 2.3 ความเป็นมาของโรงไฟฟ้าน้ำพอง
- 2.4 กองทุนพัฒนาไฟฟ้า
- 2.5 แนวคิดการเสริมพลังอำนาจ
- 2.6 แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม
- 2.7 แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว
- 2.8 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.10 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 บริบทชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ในพื้นที่รัศมี 5 กิโลเมตร รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง มีชุมชนต่าง ๆ ประกอบด้วย ตำบลกุดน้ำใส ตำบลม่วงหวาน อำเภอน้ำพอง และตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 37 หมู่บ้าน และในบริเวณใกล้เคียงยังเป็นที่ตั้งของมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายแห่ง ได้แก่ บริษัทฟินิกซ์ พัลพ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด (มหาชน) ในเครือเอสซีจี แพลกเจจิ่ง SCG Siam Cement Group บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ศูนย์ปฏิบัติการระบบท่อเขต 4 บริษัท Exxon Mobil บริษัท PTTEP SP บริษัท พานาโซนิค แมนูแฟคเจอร์ริง (ประเทศไทย) จำกัด สาขาขอนแก่น และบริษัทแอ็ดวานซ์ เอเชีย เพาเวอร์ แพลนท์ จำกัด ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 2 อำเภอ คือ อำเภอน้ำพอง และอำเภออุบลรัตน์ สรุไปได้ 37 หมู่บ้าน และมีผู้อาศัยอยู่ จำนวน 8,111 ครัวเรือน

จากข้อมูลปี 2559 ประชากรมีจำนวน 26,566 คน มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) จำนวน 5 แห่ง มีวัดและสำนักสงฆ์ จำนวน 38 แห่ง มีโรงเรียน จำนวน 19 โรงเรียน สภาพทั่วไปมีพื้นที่เป็นเนินสลับกับพื้นราบ ลักษณะดินปนทรายและดินลูกรัง มีโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่ง มีพื้นที่บางส่วนเป็นเขตนิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์ และมีลำน้ำพองไหลผ่าน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง ยูคาลิปตัส และรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งมีพื้นที่ที่ประกาศเป็นเขตความรับผิดชอบทั้งหมด 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลกุดน้ำใส ตำบลม่วงหวาน อำเภอโนนพ้อง และตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

แผนที่
ตำแหน่งหมู่บ้านในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง

0 1 2 km
ชุด L7017 ระหว่าง 5542 II , 5542 III

ภาพประกอบ 1 แผนที่ทางสังคมชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง
(ที่มา: แผนการจัดการแผนที่ทางสังคมชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง, 2558)

จากภาพประกอบ 1 จะเห็นได้ว่ามีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดย่อมหลายแห่ง ในพื้นที่ตำบลกุดน้ำใส ตำบลม่วงหวาน อำเภอน้ำพอง และตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- (1) บริษัทพินิคช พัลพ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด (มหาชน) ตั้งอยู่ในตำบลกุดน้ำใส
- (2) บริษัทน้ำตาลขอนแก่น ตั้งอยู่ในตำบลน้ำพอง
- (3) บริษัทแก่นขวัญ จำกัด ตั้งอยู่ในตำบลน้ำพอง
- (4) บริษัทเอ็กซอน โมบิล เอกซโพรเรชั่น แอนด์ โพรดักชั่น โคราช อิงค์ ตั้งอยู่ในตำบลกุดน้ำใส
- (5) บริษัทพานาโซนิค แมนูแฟคเจอร์ริง (ประเทศไทย) จำกัด สาขาขอนแก่น ตั้งอยู่ในตำบลม่วงหวาน
- (6) บริษัท อาทิสันดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด ตั้งอยู่ในตำบลน้ำพอง
- (7) บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ตั้งอยู่ในตำบลกุดน้ำใส
- (8) บริษัท เฮสส์ ไทยแลนด์ จำกัด ตั้งอยู่ในตำบลกุดน้ำใส
- (9) บริษัท ขอนแก่นแอลกอฮอล์ จำกัด ตั้งอยู่ในตำบลน้ำพอง
- (10) โรงไฟฟ้าน้ำพอง ตั้งอยู่ในตำบลกุดน้ำใส
- (11) สถานีจำหน่ายก๊าซ NGV ตั้งอยู่ในตำบลกุดน้ำใส
- (12) บริษัท แอ็ดวานซ์ เอเชีย เพาเวอร์ แพลนท์ จำกัด ตั้งอยู่ในตำบลม่วงหวาน

ในปี พ.ศ. 2507 ได้มีก่อสร้างเขื่อนอุบลรัตน์ ตั้งอยู่ตำบลเขื่อนอุบลรัตน์ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยวัตถุประสงค์เพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้า การชลประทาน การบรรเทาอุทกภัย และการประมงในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง ทำให้มีชุมชนอาศัยอยู่บริเวณชลประทาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- **บ้านเดิม** ประกอบด้วย บ้านโคกสูง บ้านคำบอน บ้านหนองบัวน้อย บ้านกุดน้ำใส บ้านสระกุด และบ้านม่วงหวาน

- **บ้านนิคมหรือบ้านฝั่ง** ซึ่งอพยพมาจากบริเวณการสร้างเขื่อนอุบลรัตน์ มีพื้นเพเดิมจากอำเภอภูเวียง อำเภอสีบุญเรือง และอำเภอหนองเรือ มาอาศัยอยู่ตามหัวไร่ปลายนา

นิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์ ได้จัดสรรโดยการจับสลากเป็นที่อยู่อาศัย 3 ไร่ ที่ทำกิน 15 ไร่ ซึ่งการประกอบอาชีพช่วงแรก เป็นการตัดไม้เผาถ่าน ถางป่าปลูกผัก หรือผลผลิตการเกษตร โดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก ส่งผลให้เกิดปัญหาชุมชนเดิมจากการขายสิทธิ์แก่ผู้อพยพมาใหม่

พ.ศ. 2520 นิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์ มีนโยบายส่งเสริมการเกษตรและอาชีพ ด้วยการทำท่อน้ำประปาเป็นน้ำดิบจากลำน้ำพองสำหรับการอุปโภคบริโภค พร้อมส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม แต่ต้องประสบปัญหาแหล่งรับซื้อ และอุปสรรคในการเดินทางจำหน่าย ดังนั้นจึงต้องซื้อข้าวสารมาแจก 2 - 3 ครั้งต่อปี ประกอบกับมีกองทุน ซี.ซี.เอฟ. เพื่อพัฒนาเด็ก และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูนิเซฟ UNICEF ซึ่งเป็นหน่วยงานของสหประชาชาติ เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม พัฒนาการ และสุขภาพ รวมถึงความเป็นอยู่ของเด็กและแม่ในประเทศกำลังพัฒนาได้เข้ามาดูแล

พ.ศ. 2522 บริษัทเอสโซ่ เอ็กซ์พลอเรชั่น แอนด์ โพรดักชั่น โคราช อิงคอร์ปอเรชั่น ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น บริษัทเอ็กซ์ซอนโมบิล เอ็กซ์พลอเรชั่น แอนด์ โพรดักชั่น โคราช อิงค์ ได้สัมปทานการสำรวจขุดเจาะแหล่งก๊าซน้ำพอง ตั้งอยู่ตำบลกุดน้ำใส อำเภอน้ำพอง ซึ่งเมื่อก่อน ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลม่วงหวาน

พ.ศ. 2524 บริษัทเอ็กซ์ซอนโมบิล เอ็กซ์พลอเรชั่น แอนด์ โพรดักชั่น โคราช อิงค์ ได้มีการขุดเจาะก๊าซ

พ.ศ. 2524 การก่อสร้างบริษัทฟินิกซ์ พัลป์ แอนด์ เพเปอร์ จำกัด เพื่อผลิตเยื่อกระดาษ ได้ซื้อที่ดินบริเวณบ้านโนนอุดม บ้านค่างพัฒนา และบ้านห้วยโจด เพื่อเป็นที่ตั้งของโรงงาน ในราคา 7,000 บาทต่อไร่

พ.ศ. 2532 เริ่มก่อสร้างโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

พ.ศ. 2533 บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ก่อสร้างศูนย์ปฏิบัติการระบบท่อเขต 4 ขอนแก่น

พ.ศ. 2546 ก่อสร้างบริษัทพานาโซนิค แมนูแฟคเจอร์ริง (ประเทศไทย) จำกัด สาขาขอนแก่น เพื่อผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์

พ.ศ. 2547 ก่อสร้างบริษัทขอนแก่นไทยอะโกร คัลเจอร์ แอนด์ ชีฟฟลาย ผลิตและจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยคอก

พ.ศ. 2550 ก่อสร้างโรงแยกก๊าซ (โครงการพัฒนาแหล่งก๊าซธรรมชาติสินภู่อ้อม) ของบริษัท เฮสส์ ไทยแลนด์ จำกัด ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น บริษัท พีทีทีอีพี เอสพี จำกัด (PTTEP SP) และก่อสร้างบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) สถานีจำหน่ายก๊าซ NGV

พ.ศ. 2555 ก่อสร้างบริษัท แอ็ดวานซ์ เอเชีย เพาเวอร์ แพลนท์ จำกัด ผลิตและจำหน่ายไฟฟ้า

2.2 อุตสาหกรรมพลังงานในพื้นที่อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ในพื้นที่อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น นอกจากจะเป็นพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายแห่งแล้ว บริเวณนี้ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมพลังงานมากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยปัจจุบันมีบริษัทและหน่วยงานรัฐวิสาหกิจที่ทำธุรกิจอุตสาหกรรมพลังงานทั้งก๊าซปิโตรเลียมและผลิตไฟฟ้าในพื้นที่คือ สถานีผลิตก๊าซหรือโรงแยกก๊าซของบริษัท เอ็กซอน โมบิล เอ็กซ์พลอเรชั่น แอนด์ โพรดักชั่น โคราช อิงค์ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) สถานีผลิตก๊าซหรือโรงแยกก๊าซของ บริษัท เฮสส์ ไทยแลนด์ จำกัด โรงไฟฟ้าน้ำพอง ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย บริษัท โรงไฟฟ้าน้ำตาลขอนแก่น จำกัด บริษัท ฟินิกซ์ พัลพ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด (มหาชน) บริษัท แอ็ดวานซ์ เอเชีย เพาเวอร์ แพลนท์ จำกัด บริษัท โซล่า เพาเวอร์ (ขอนแก่น 3) จำกัด และ บริษัท ฟินิกซ์ ยูทิลิตี้ส์ จำกัด

การพัฒนาอุตสาหกรรมพลังงานในพื้นที่อำเภอน้ำพอง เริ่มตั้งแต่ทศวรรษ 2520 โดยได้มีการพบว่าบริเวณใต้พิภพของอำเภอน้ำพองมีปิโตรเลียมซึ่งเป็นก๊าซธรรมชาติ ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 รัฐบาลได้ให้สัมปทานในการขุดเจาะปิโตรเลียมแปลง E5 ซึ่งครอบคลุมตำบลกุดน้ำใส แก่บริษัท เอสโซ่ เอ็กซ์พลอเรชั่น แอนด์ โพรดักชั่น โคราช อิงค์คอร์ปอเรชั่น ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็น บริษัท เอ็กซอน โมบิล เอ็กซ์พลอเรชั่น แอนด์ โพรดักชั่น โคราช อิงค์ และได้มีการก่อสร้างศูนย์ผลิตก๊าซธรรมชาติน้ำพอง ในพื้นที่ตำบลกุดน้ำใส โดยใช้ก๊าซธรรมชาติที่ขุดได้ในพื้นที่สัมปทานของบริษัท (ESSO, 2562)

ในปี พ.ศ. 2533 บริษัท เอ็กซอน โมบิล เอ็กซ์พลอเรชั่น แอนด์ โพรดักชั่น โคราช อิงค์ ก็ได้ทำสัญญาซื้อขายก๊าซกับบริษัท ปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน) หรือ ปตท. และ ปตท. ก็ได้เข้ามาก่อสร้างศูนย์ปฏิบัติการระบบท่อเขต 4 ขอนแก่น ในพื้นที่ตำบลกุดน้ำใส อำเภอน้ำพอง (ESSO, 2562)

ในช่วงเดียวกันนี้ รัฐบาลก็มีการพัฒนาแหล่งผลิตไฟฟ้าโดยใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นเชื้อเพลิงขึ้น ในอำเภอหนองน้ำพอง โดยใน ปี พ.ศ. 2532 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้ก่อสร้างโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอหนองน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น การก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อเดือนเมษายน 2537 โดยมีกำลังการผลิตติดตั้ง 710 เมกกะวัตต์ ถือว่าเป็นโรงไฟฟ้าแห่งเดียวของภูมิภาคที่ใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้าและยังเป็นโรงไฟฟ้าพลังความร้อนร่วมขนาดใหญ่ที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ต่อมาในทศวรรษ 2540 ก็ได้มีการพบก๊าซธรรมชาติแหล่งสินภู่อ้อม ในเขตอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของอำเภอหนองน้ำพอง ประมาณ 63 กิโลเมตร โดยบริษัท เฮสส์ ไทยแลนด์ จำกัด ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น บริษัท พีทีทีอีพี เอสพี จำกัด (PTTEP SP) ได้รับสัมปทานจากรัฐบาลในแปลง EU1 (PHU HOM) ได้มีการเดินท่อก๊าซธรรมชาติจากพื้นที่สัมปทานดังกล่าวมายังตำบลกุดน้ำใส อำเภอหนองน้ำพอง และในปี พ.ศ. 2550 บริษัท เฮสส์ ไทยแลนด์ จำกัด ก็ได้ทำการก่อสร้างสถานีผลิตก๊าซสินภู่อ้อม หรือโรงแยกก๊าซธรรมชาติในพื้นที่ตำบลกุดน้ำใส โดยบริษัท เฮสส์ ประเทศไทย จำกัด ขายก๊าซให้กับ ปตท. และ ปตท.ส่งก๊าซไปขายให้กับโรงไฟฟ้าน้ำพองของ กฟผ. อีกที (MGR online, 2550)

การก่อสร้างสถานีผลิตก๊าซของบริษัท เฮสส์ ประเทศไทย จำกัด ทำให้บริเวณตำบลกุดน้ำใส มีโรงงานแยกก๊าซรวม 2 แห่ง ซึ่งตั้งอยู่ติดกัน นอกจากนั้น ปตท. ยังได้ก่อสร้างสถานีจำหน่ายก๊าซ NGV ในบริเวณใกล้เคียงกันด้วย เพื่อจำหน่ายก๊าซ NGV ให้แก่เอกชน

นอกจากการขุดเจาะปิโตรเลียม สถานีผลิตก๊าซหรือโรงแยกก๊าซ ที่เป็นของเอกชน และโรงไฟฟ้าน้ำพองที่ของใช้ก๊าซธรรมชาติในการผลิตไฟฟ้าของ กฟผ. แล้ว บริเวณตำบลน้ำพอง ตำบลกุดน้ำใส และตำบลม่วงหวาน อำเภอหนองน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ยังมีโรงไฟฟ้าของเอกชนด้วย ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากในปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ได้มีนโยบายการรับซื้อไฟฟ้าจากผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชน (Independent Power Producers หรือ IPP) และผลของนโยบายดังกล่าวทำให้เกิดสถานประกอบการกิจการด้านพลังงาน ดังนี้

บริษัท โรงไฟฟ้าน้ำตาลขอนแก่น จำกัด ผลิตและจำหน่ายกระแสไฟฟ้าในปี พ.ศ. 2552 ใช้พลังงานชีวมวล (Biomass) (กากอ้อย) กำลังการผลิตติดตั้ง 30 เมกกะวัตต์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลน้ำพอง อำเภอหนองน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

บริษัท ฟินิกซ์ พัลพ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด (มหาชน) ผลิตและจำหน่ายกระแสไฟฟ้าในปี พ.ศ. 2554 ใช้พลังงานอื่น ๆ (น้ำมันยางดำ ชีวมวลจากเปลือกไม้ และถ่านหิน (น้ำมันเตา ใช้ตอนเริ่มเดิน Boiler) น้ำมันดีเซล (Diesel Oil) กำลังการผลิตติดตั้ง 52.404 เมกกะวัตต์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลกุดน้ำใส อำเภอหนองน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

บริษัท แอ็ดวานซ์ เอเชีย เพาเวอร์ แพลนท์ จำกัด ผลิตและจำหน่ายกระแสไฟฟ้าในปี พ.ศ. 2555 ใช้พลังงานชีวมวล (Biomass) (เปลือกไม้ ปลายไม้ กิ่ง ก้าน ใบ รากของต้นยูคาลิปตัส และเห้งง้ามันสำปะหลัง) กำลังการผลิตติดตั้ง 9.9 เมกกะวัตต์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลม่วงหวาน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

บริษัท โซล่า เพาเวอร์ (ขอนแก่น 3) จำกัด ผลิตและจำหน่ายกระแสไฟฟ้าในปี พ.ศ. 2556 ใช้พลังงานแสงอาทิตย์ (Solar Photovoltaic Power) (Multicrystalline Silicon) กำลังการผลิตติดตั้ง 7.128 เมกกะวัตต์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

บริษัท ฟินิกซ์ ยูทิลิตี้ส์ จำกัด ผลิตและจำหน่ายกระแสไฟฟ้าในปี พ.ศ. 2557 ใช้พลังงานชีวมวล (Biomass) (Black Liquor) กำลังการผลิตติดตั้ง 9.62 เมกกะวัตต์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลกุดน้ำใส อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ในปัจจุบัน บริเวณอำเภอ จังหวัดขอนแก่น จึงมีโรงไฟฟ้า 6 แห่ง คือ โรงไฟฟ้าน้ำพองของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย บริษัท ฟินิกซ์ พัลพ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด (มหาชน) และบริษัท ฟินิกซ์ ยูทิลิตี้ส์ จำกัด ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลกุดน้ำใส บริษัท โรงไฟฟ้าน้ำตาลขอนแก่น จำกัด และบริษัท โซล่า เพาเวอร์ (ขอนแก่น 3) จำกัด ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลน้ำพอง และบริษัท แอ็ดวานซ์ เอเชีย เพาเวอร์ แพลนท์ จำกัด ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลม่วงหวาน

2.3 ความเป็นมาของโรงไฟฟ้าน้ำพอง

ด้วยความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างต่อเนื่อง ทำให้ความต้องการใช้ไฟฟ้าเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นรัฐบาลโดยคณะรัฐมนตรี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จึงได้พิจารณาสร้างแหล่งผลิตไฟฟ้า โดยอาศัยก๊าซธรรมชาติ อำเภอน้ำพอง ซึ่งเป็นทรัพยากรในพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อเสริมสร้างกำลังการผลิตไฟฟ้าในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยังลดการส่งถ่ายและพึ่งพาพลังงานไฟฟ้าการพึ่งพาพลังงานไฟฟ้าจากประเทศเพื่อนบ้าน การใช้ไฟฟ้าของไทยและของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามการเติบโตของเศรษฐกิจ รวมถึงเป็นการกระจายงานสู่ท้องถิ่นและเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชน โดยการจ้างผู้รับเหมาท้องถิ่นให้ดำเนินการก่อสร้างอาคารโรงไฟฟ้าและอาคารประกอบต่าง ๆ

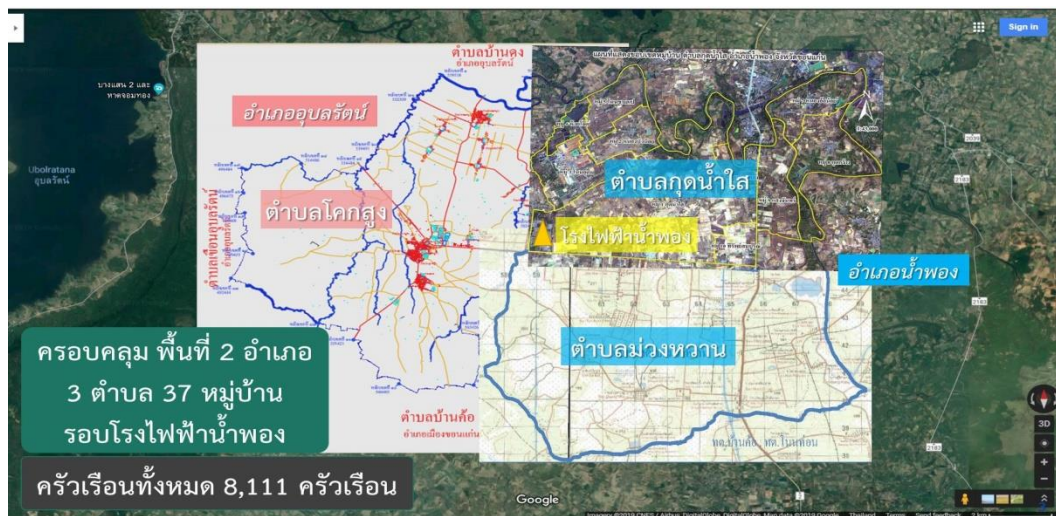
โรงไฟฟ้าน้ำพอง (รฟพ.) เป็นหนึ่งในโรงไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงพลังงาน ตั้งอยู่เลขที่ 262 หมู่ที่ 1 ตำบลกุดน้ำใส อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น (ภาพประกอบ 2) มีพื้นที่ 631 ไร่ ห่างจากตัวเมืองขอนแก่นไปทาง

ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 32 กิโลเมตร ห่างจากถนนทางหลวงหมายเลข 2 ประมาณ 7 กิโลเมตร ห่างจากเขื่อนอุบลรัตน์ 18 กิโลเมตร ห่างจากแหล่งก๊าซธรรมชาติน้ำพอง 3 กิโลเมตร และแหล่งสินภูฮ่อม 63 กิโลเมตร เริ่มก่อสร้างในเดือนพฤษภาคม 2532 แล้วเสร็จเมื่อเดือนเมษายน 2537 เงินลงทุน 14,947,550,000 บาท เป็นโรงไฟฟ้าพลังความร้อนร่วมขนาดใหญ่ที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นโรงไฟฟ้าแห่งเดียวของภูมิภาคที่ใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้า มีอาณาเขตจรดกับพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	: จรดบ้านคำบงพัฒนา
ทิศใต้	: จรดถนนมิตรภาพ-เขื่อนอุบลรัตน์
ทิศตะวันออก	: จรดพื้นที่ป่ายูคาลิปตัสของ บริษัท ฟินิกซ์ พัลฟ์ แอนด์ เพเพอร์
ทิศตะวันตก	: จรดห้วยโจด (ถนนสาธารณะเข้าสู่บ้านคำบงพัฒนา)

โรงไฟฟ้าน้ำพอง ประกอบด้วยหน่วยผลิตไฟฟ้า 2 ชุด กำลังผลิตชุดละ 355 เมกะวัตต์ (MW) แต่ละชุดประกอบด้วยเครื่องกำเนิดไฟฟ้ากังหันก๊าซกำลังผลิต 121 MW จำนวน 2 เครื่อง และเครื่องกำเนิดไฟฟ้ากังหันไอน้ำขนาดกำลังผลิต 113 MW จำนวน 1 เครื่อง รวมกำลังผลิตทั้งสิ้น 710,000 MW สามารถผลิตพลังงานไฟฟ้าได้ปีละประมาณ 4,000 ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง (GW/h) สามารถใช้เชื้อเพลิงได้ทั้งก๊าซธรรมชาติและน้ำมันดีเซล โดยใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นเชื้อเพลิงหลักปีละประมาณ 38,900 ล้านลูกบาศก์ฟุต ซึ่งในช่วงแรกส่งมาจากแหล่งน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น แต่เนื่องจากในช่วงหลังปริมาณก๊าซเหลือน้อยไม่เพียงพอต่อการผลิตไฟฟ้า จึงใช้ก๊าซธรรมชาติจากแหล่งสินภูฮ่อม อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี เข้ามาเสริมใช้น้ำจากลำน้ำพองเพื่อนำมาใช้ในกระบวนการผลิตกระแสไฟฟ้าและในการอุปโภคบริโภค (โรงไฟฟ้าน้ำพอง, 2540)

ภาพประกอบ 2 แผนที่ตั้งโรงไฟฟ้าน้ำพอง

(ที่มา : ฝ่ายสิ่งแวดล้อมโครงการ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.), 2562)

2.4 กองทุนพัฒนาไฟฟ้า

“กองทุนพัฒนาไฟฟ้า” เป็นกองทุนที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ. 2550 (มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2550) พระราชบัญญัตินี้ กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน มีอำนาจหน้าที่เสนอนโยบายการนำส่งเงินและการใช้จ่ายเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ต่อคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (กพช.) เพื่อให้คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) ซึ่งเป็นองค์กรกลางในการกำกับดูแลกิจการพลังงาน ใช้เป็นแนวทางในการออกระเบียบ หรือ ประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการนำส่งเงินและการใช้จ่ายเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ให้สอดคล้องกับนโยบายของ กพช.

เมื่อ กพช. ส่งมอบนโยบายการนำส่งเงินและจ่ายเงินของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าให้ กกพ. แล้ว กกพ. จะดำเนินการจัดทำร่างระเบียบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายของ กพช. ดังกล่าว แล้วนำร่างระเบียบดังกล่าวไปรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์มาปรับปรุงร่างระเบียบให้มีความเหมาะสม ยื่นขึ้นก่อนประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อบังคับใช้ต่อไป

โดยสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (สกพ.) มีฐานะเป็นนิติบุคคลซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ที่เป็นหน่วยรับตรวจตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน ทำหน้าที่เป็นผู้รับเงิน จ่ายเงิน เก็บรักษา และบริหารจัดการเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) กำหนด โดยแยกออกจากงบประมาณของ สกพ. ซึ่งใน

ทุกรอบปีงบประมาณ สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินจะประเมินผลการใช้จ่ายเงินและทรัพย์สินของ สกพ. และกองทุนพัฒนาไฟฟ้าว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ประหยัด คุ่มค่า มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เพียงใด

ความสำคัญของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเป็นกองทุนที่ต้องการตอบเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยจะทำให้เกิดการตั้งเศรษฐกิจ ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมให้เติบโตไปพร้อม ๆ ดังนั้น กองทุนพัฒนาไฟฟ้าจึงมีความสำคัญกับพื้นที่ชุมชนรอบโรงไฟฟ้าเป็นอย่างมาก เนื่องจากพื้นที่ชุมชนรอบโรงไฟฟ้าเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้ชิดติดกับโรงไฟฟ้า และจะเป็นพื้นที่ที่ได้ผลกระทบจากการประกอบการของโรงไฟฟ้าโดยตรง จึงจำเป็นต้องมีกองทุนเพื่อพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าอย่างต่อเนื่อง

โดยมติของคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (กพช.) ให้จัดตั้ง “กองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า” เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2550 และคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2550 สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต้นทุน การผลิตด้านค่ากระแสไฟฟ้าเกินร้อยละ 50 จากต้นทุนทั้งหมด อนุญาตให้ผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อใช้ดำเนินกิจการได้ ซึ่งรวมถึงโรงไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) โรงไฟฟ้าของผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายใหญ่ (IPP) โรงไฟฟ้าของผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายเล็ก (SPP) และโรงงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่มีสัญญาซื้อขายไฟฟ้าเข้าระบบ ตั้งแต่ 6 เมกกะวัตต์ ขึ้นไป โดยกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้านี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดหาเงินทุนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า และมีเจตนารมณ์ในการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ดังนั้นหลักการเก็บเงินเข้ากองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าจะพิจารณาจัดเก็บในอัตราของเชื้อเพลิงที่ใช้ในการผลิตที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ชนิดของเชื้อเพลิง ได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ ก๊าซชีวภาพ ชีวมวล พลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ กากและเศษวัสดุเหลือใช้ ขยะ และอื่น ๆ มีอัตราค่าจัดเก็บ 1 สตางค์/หน่วย น้ำมันเตา และน้ำมันดีเซล มีอัตราค่าจัดเก็บ 1.50 สตางค์/หน่วย ถ่านหิน หรือ ลิกไนต์ พลังน้ำ มีอัตราค่าจัดเก็บ 2 สตางค์/หน่วย

ต่อมาเมื่อ “พระราชบัญญัติการประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ. 2550” มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2550 ให้มีการจัดตั้ง “กองทุนพัฒนาไฟฟ้า” สำหรับผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการผลิตไฟฟ้าตั้งแต่ 1 เมกกะวัตต์ ขึ้นไป อันประกอบไปด้วย การไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.) การไฟฟ้านครหลวง (กฟน.) โรงไฟฟ้าของผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายใหญ่ (IPP) โรงไฟฟ้าของผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายเล็ก (SPP) และโรงงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ ต้องส่งเงินเข้ากองทุนพัฒนาไฟฟ้าตามอัตราชนิดของเชื้อเพลิง นอกจากนั้นช่วงระหว่างก่อสร้างโรงไฟฟ้าผู้ประกอบการต้อง

จ่ายเงินเข้ากองทุนพัฒนาไฟฟ้า ในอัตรา 50,000 บาท/เมกะวัตต์/ปี โดยเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงานว่าด้วยกองทุนพัฒนาไฟฟ้า เพื่อการพัฒนาหรือฟื้นฟูท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า พ.ศ. 2553 พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2554 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหรือฟื้นฟูท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า (ระเบียบคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงานว่าด้วยกองทุนพัฒนาไฟฟ้า พ.ศ. 2553, 2553) จึงทำให้ปัจจุบันมีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้าในพื้นที่ประกาศจำนวน 494 กองทุน ตามที่คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) รวบรวม ณ วันที่ 17 มกราคม 2562

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการเงินกองทุน และกำหนดการสรรหาคณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า (คพรฟ.) ซึ่งจะประกอบด้วยผู้แทนจากภาครัฐ ภาคประชาชน ผู้แทนโรงไฟฟ้าและผู้แทนทรงคุณวุฒิ โดยกรรมการภาคประชาชนต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของคณะกรรมการทั้งหมด ทั้งนี้ คพรฟ. มีหน้าที่จัดทำ และเสนอแผนงานยุทธศาสตร์ประจำปีต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อให้ความเห็นชอบและนำเสนอต่อคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) อนุมัติ

ผู้ได้รับผลประโยชน์จากกองทุน คือ ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จากขอบเขตของโรงไฟฟ้า หรือชุมชนในขอบเขตของนิคมอุตสาหกรรมที่โรงไฟฟ้าตั้งอยู่ตามระยะทาง (สำนักนโยบายและแผนพลังงาน, 2554) พื้นที่ชั้นใน รัศมี 5 กิโลเมตร จากขอบเขตของโรงไฟฟ้า และพื้นที่นอกเหนือจากพื้นที่ชั้นใน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

- 1) กองทุนประเภท ก ขอบเขตรัศมี 5 กิโลเมตร ปริมาณการผลิตมากกว่า 5,000 ล้านหน่วย/ปี จำนวนเงินที่จะได้รับมากกว่า 50 ล้านบาท
- 2) กองทุนประเภท ข ขอบเขตรัศมี 3 กิโลเมตร ปริมาณการผลิตไม่เกิน 5,000 ล้านหน่วย/ปี จำนวนเงินที่จะได้รับ 1 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 50 ล้านบาท
- 3) กองทุนประเภท ค ขอบเขตรัศมี 1 กิโลเมตร ปริมาณการผลิตไม่เกิน 100 ล้านหน่วย/ปี จำนวนเงินที่จะได้รับน้อยกว่า 1 ล้านบาท

โดยกองทุนประเภท ก และ ข คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า (คพรฟ.) จะเป็นผู้บริหารกองทุน ส่วนกองทุนประเภท ค องค์กรบริหารส่วนตำบล หรือ เทศบาลในพื้นที่จะเป็นผู้บริหารกองทุน

2.4.1 วัตถุประสงค์ของการก่อกองทุนพัฒนาไฟฟ้า

กองทุนไฟฟ้ามีวัตถุประสงค์มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เป็นทุนสนับสนุนให้มีการให้บริการไฟฟ้าไปยังท้องที่ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง
- 2) กระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่น
- 3) พัฒนาชุมชนในท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า
- 4) ส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียนและเทคโนโลยีในการประกอบกิจการไฟฟ้าที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย โดยคำนึงถึงความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้ใช้ไฟฟ้า

2.4.2 แหล่งที่มากองทุนพัฒนาไฟฟ้า

ตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ. 2550 มาตรา 94 ได้กำหนดแหล่งที่มาของเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ไว้ดังนี้

- 1) เงินที่ได้รับจากผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการไฟฟ้า ตามระเบียบที่ กกพ. ประกาศกำหนดภายใต้กรอบนโยบายของ กพข. โดยเงินที่นำส่งเข้ากองทุนเพื่อใช้จ่ายตามมาตรา 97 (1) ให้หักจากอัตราค่าบริการ

- 2) เงินค่าปรับจากผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการไฟฟ้าตาม มาตรา 128 และ มาตรา 140 (ค่าปรับทางปกครอง)

- 3) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้

- 4) ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุน

โดยเงินและทรัพย์สินที่เป็นของกองทุนไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดินตามกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลังและกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

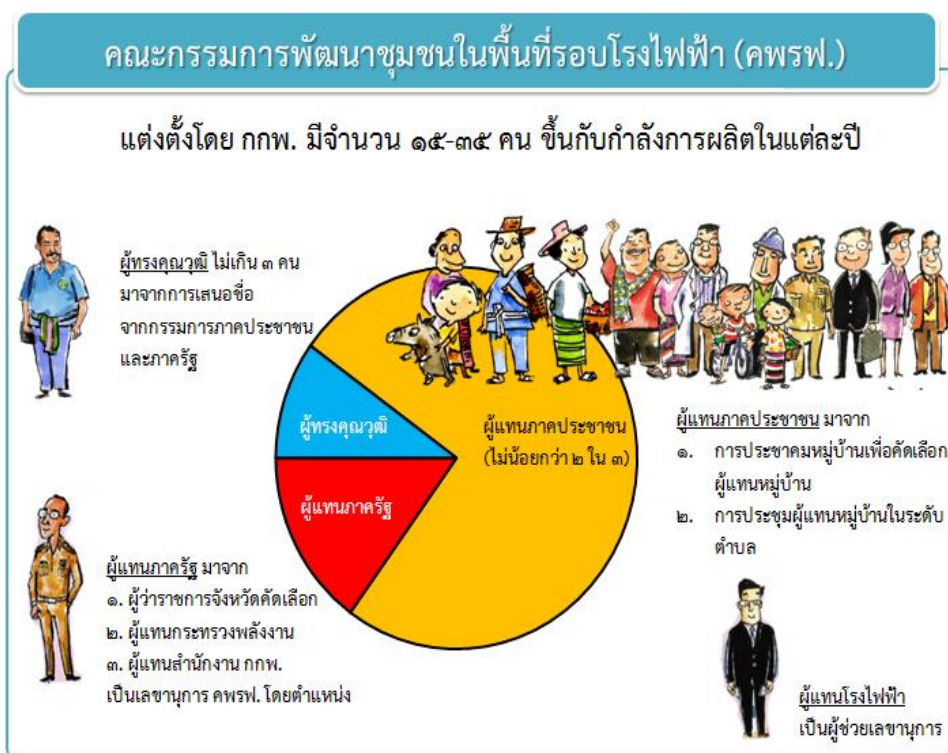
ให้สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงานเป็นผู้รับเงิน จ่ายเงิน เก็บรักษา และบริหารจัดการเงินกองทุนแยกออกจากงบประมาณของสำนักงาน ทั้งนี้ การรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษา และการบริหารจัดการเงินกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบที่ กกพ. กำหนด (มาตรา 95)

การกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการนำส่งเงินเข้ากองทุน ให้จัดให้มีการแยกบัญชีตามกิจการที่กำหนดไว้ใน มาตรา 97 (1) (2) (3) (4) และ (5) อย่างชัดเจน โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้ใช้ไฟฟ้าที่จะต้องรับภาระในการที่ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการไฟฟ้านำส่งเงินเข้ากองทุน (มาตรา 96 วรรคสอง)

2.4.3 องค์ประกอบคณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า

การบริหารเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้าในพื้นที่ประกาศสำหรับกองทุน ให้สำนักงานคณะกรรมการกิจการพลังงาน (สกพ.) ดำเนินการเพื่อให้มีคณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า (คพรพ.) ขึ้น คณะหนึ่ง จำนวนไม่น้อยกว่า 15 คน และสูงสุดไม่เกิน 35 คน ตามที่

คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) กำหนด ประกอบด้วยผู้แทนภาคประชาชน ผู้แทนภาครัฐ และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยให้มีผู้แทนภาคประชาชนจำนวนไม่น้อยกว่าสองในสามของคณะกรรมการ ทั้งหมด และมีผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน 3 คน (ภาพประกอบ 3)

ภาพประกอบ 3 คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า (คพรพ.)
(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน)

2.4.4 อำนาจหน้าที่คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า มีดังนี้

- 1) สามารถกำหนดพื้นที่ผู้มีสิทธิได้รับผลประโยชน์จากกองทุนพัฒนาไฟฟ้าให้แตกต่างจากพื้นที่ประกาศได้ โดยความเห็นชอบของ กกพ.
- 2) จัดทำและเสนอแผนยุทธศาสตร์ แผนงานประจำปี แผนการจัดสรรเงิน เพื่อใช้ในการพัฒนาและฟื้นฟูท้องถิ่นต่อ กกพ. เพื่ออนุมัติและประกาศต่อสาธารณชน
- 3) ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการสำรวจผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า โดยมีการศึกษาตามหลักวิชาการ และรับฟังความคิดเห็นประชาชนในพื้นที่ เพื่อเสนอขอปรับปรุงพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าต่อ กกพ. เพื่อพิจารณาอนุมัติพื้นที่ประกาศ

- 4) ส่งเสริมให้มีการสำรวจความต้องการของประชาชน และสำรวจผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าเป็นประจำทุกปี เพื่อใช้ประกอบการจัดทำโครงการชุมชน
- 5) พิจารณานุมัติโครงการชุมชน เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูท้องถิ่น
- 6) จัดให้มีสัญญา หรือข้อตกลงโครงการชุมชน และเบิกจ่ายเงินสนับสนุนตามแผนงานหรือวงเงิน เพื่อการดำเนินงานโครงการชุมชน
- 7) กำกับดูแลให้มีการบันทึกบัญชี และรายงานสถานะการเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้าในพื้นที่ประกาศต่อ สกพ. เป็นรายไตรมาสและรายปี ตามระเบียบ วิธีการ และรูปแบบที่ กกพ. กำหนด
- 8) ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานโครงการชุมชน พร้อมรายงานผลการดำเนินงานโครงการชุมชนต่อ สกพ.
- 9) จัดจ้างและแต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชี
- 10) จัดประชุม คพรพ. อย่างน้อย 3 เดือนครั้ง เพื่อการบริหารเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้าในพื้นที่ประกาศ การติดตามผลการดำเนินงานโครงการชุมชน และจัดทำรายงานการประชุมเป็นหลักฐาน
- 11) การบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้าในพื้นที่ประกาศ อาจว่าจ้างบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ช่วยการดำเนินงานตามความจำเป็นและเหมาะสม และอาจว่าจ้างบุคคลภายนอกเพื่อตรวจสอบติดตามและประเมินผลโครงการได้ตามความเหมาะสม ตามที่ กกพ. กำหนด
- 12) ประชาสัมพันธ์ หรือเผยแพร่ข้อมูลกองทุนพัฒนาไฟฟ้าในพื้นที่ประกาศและผลการดำเนินงานต่อสาธารณชน
- 13) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ประกาศ และเครือข่ายความร่วมมือของ คพรพ. ในพื้นที่ประกาศอื่น ๆ
- 14) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาหรือกระทำการอย่างใด ตามที่ คพรพ. มอบหมาย
- 15) กำกับดูแล และดำเนินงานให้เป็นไปตามระเบียบ คำสั่ง หลักเกณฑ์ แนวทางวิธีการที่ กกพ. กำหนด
- 16) ในกรณีที่ประกาศระเบียบที่ กกพ. กำหนด ไม่ครอบคลุมถึงการดำเนินงานของ คพรพ. ในพื้นที่ประกาศ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะ ให้ คพรพ. เสนอระเบียบที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมให้ กกพ. พิจารณาได้เท่าที่จำเป็น ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ แนวทางที่ กกพ. กำหนด
- 17) ดำเนินงานอื่นใดตามที่ กกพ. หรือ สกพ. มอบหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้าในพื้นที่ประกาศ ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และวิธีปฏิบัติที่ได้กำหนดไว้

2.5 แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment)

2.5.1 นิยามของการเสริมสร้างพลังอำนาจ

นิยามของอำนาจ มีดังนี้

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) นิยามคำว่า อำนาจ หมายถึง อิทธิพลที่จะบังคับให้ผู้อื่น ต้องยอมทำตามไม่ว่าจะสมัครใจหรือไม่สมัครใจ เช่น อำนาจบังคับของกฎหมาย อำนาจบังคับบัญชา และอำนาจยังหมายถึงความสามารถหรือสิ่งที่สามารถทำหรือบันดาลให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ รวมถึง สามารถสร้างข้อบังคับ กฎเกณฑ์กับผู้อยู่ใต้อำนาจได้อย่างชอบธรรม และบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ตนเองต้องการ

ในขณะที่วินเตอร์ (Winter, 1973 : 4) ให้ความหมายของอำนาจไว้ว่า หมายถึง "ความสามารถที่บุคคลหนึ่งกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผลต่อพฤติกรรมหรือความรู้สึกของบุคคลอีกคนหนึ่ง" จากความหมายนี้แสดงว่าอำนาจมีพลังอยู่ในตัวที่สามารถจัดการควบคุมทุกอย่างให้เป็นไปตามการกำหนดของผู้ที่มีภาวะอำนาจแข็งแกร่ง และสามารถข่มสิ่งที่ดีกว่าให้อยู่ในการควบคุมดูแลของตนเอง

ยุกส์ (Yukl, 1989 : 14) สรุปไว้ว่า อำนาจ คือ “การที่บุคคลมีความสามารถมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่นให้มีพฤติกรรมตลอดจนทัศนคติไปในทิศทางที่ต้องการ” ซึ่งการให้ความหมายของยุกส์ แสดงว่าบุคคลที่มีอำนาจ สามารถแผ่อิทธิพลควบคุมบุคคลอื่นให้อยู่ภายใต้ การดูแลจัดการของตน

นอกจากคำว่าอำนาจแล้วในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเริ่มมีการใช้คำว่า “การเสริมพลังอำนาจ” ซึ่งมีลักษณะเป็นการนำเอาแนวความคิดเรื่องอำนาจมาใช้เพื่อส่งเสริมให้บุคคลดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

รอดเวล (Rodwell, 1996 : 306) ให้ความหมาย การเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นกระบวนการของความสามารถส่งผ่านอำนาจจากบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งสู่ และการให้อำนาจ การเสริมพลังอำนาจจึงเป็นกลไกนำไปสร้างรากฐานอำนาจในตัวเอง

จินตนา ยูนิพันธ์ (2539 : 101) กล่าวว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นแนวคิดที่อธิบายกระบวนการทางสังคมของการแสดงการยอมรับและชื่นชม รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาและการเสริมสร้างความสามารถของบุคคลในการตอบสนองความต้องการของตนเอง และสามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

การถ่ายทอดพลังอำนาจ จึงเป็นกระบวนการสร้างความมั่นใจให้กับพลังอำนาจที่มีอยู่ เพื่อนำพลังอำนาจไปใช้ในกระบวนการทางสังคม กระตุ้นจิตวิญญาณที่กล้าหาญของตนเอง

เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์จัดการแก้ไขปัญหา ซึ่งการถ่ายทอดพลังอำนาจสามารถส่งผลกับงานองค์กรชุมชน เพราะจะส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในอำนาจของตนเอง รวมถึงอำนาจขององค์กร และกล้าที่จะต่อรองในการแก้ปัญหา หรือการจัดการระบบของชุมชนสู่การควบคุมวิถีชีวิตที่มีประสิทธิภาพ

ดวงรัตน์ วัฒนกิจไกรเลิศ (2540) กล่าวว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจากความเชื่อความสามารถ เรียนรู้จากประสบการณ์และการคิดเชิงวิเคราะห์ การถ่ายทอดพลังอำนาจจะเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อบุคคลเกิดปฏิสัมพันธ์ เพื่อถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์จนเชื่อมั่น เกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ด้วยเหตุและผลเพื่อรองรับพลังอำนาจที่มีอยู่

กิบสัน (Gibson, 1991) ให้ความหมายเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจไว้ ดังนี้

(1) เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้ความสามารถควบคุม กำกับการดำรงชีวิตของตนเอง

(2) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิด ความรู้สึก และลักษณะที่ทั้งสองฝ่ายต้องใช้ความพยายามร่วมกัน

(3) การเพิ่มพูนความรู้สึกสำนึกในคุณค่าของตนเอง การสร้างประสิทธิภาพของตนในการจัดกิจกรรมหรือการเสริมสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสม ตลอดจนการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมด้วย

(4) การที่บุคคลเรียนรู้การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงทรัพยากรที่ภายนอกบุคคลและที่มีอยู่ในชุมชน

(5) กระบวนการสำคัญมีการปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างประโยชน์ร่วมกันเพิ่มความแข็งแกร่ง

(6) กระบวนการหาทางออกอย่างสร้างสรรค์ เน้นความแข็งแกร่งความสามารถของบุคคลมากกว่าข้อจำกัดหรือจุดด้อย

(7) กระบวนการที่มีกลไกเกี่ยวข้องกับอำนาจของบุคคลรวมถึงผู้มีอำนาจถ่ายโอนอำนาจ

(8) กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดความรู้สึก หรือทำกิจกรรมร่วมกัน

(9) กระบวนการของความช่วยเหลือบุคคลให้ประสบความสำเร็จ ลดการทำลายสิ่งแวดล้อม

(10) การเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นแนวคิดที่อธิบายกระบวนการทางสังคมของการแสดงออก

คีฟเทอร์ (Kiefter, 1984 อ้างถึงใน พัชรี บุญนาคแย้ม, 2551 : 17) อธิบายความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจ คือ กระบวนการของการปรับเปลี่ยนและพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วม ตลอดจนความสามารถของบุคคล ต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยการตัดสินใจของการอธิบายความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจของคีฟเทอร์พบว่า พลังอำนาจเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาทักษะการเป็นส่วนร่วมหนึ่งขององค์กรทางสังคมทำให้บุคคลสามารถอยู่ในองค์กรได้อย่างสง่างามผ่าเผยและกล้าที่จะกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กรได้อย่างเข้มแข็ง

คลิฟฟอร์ด (Clifford, 1992 : 1-5 อ้างถึงใน ญัฐริกา กุลกาญจนางชีวิน, 2539 : 25) กล่าวว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจ หมายถึง แนวทางหรือกระบวนการพัฒนาชีวิตของผู้ที่ไม่มีอำนาจให้เป็นผู้ที่มีอำนาจในตนเอง มีความรู้สึกมั่นใจตัวเอง

จากการให้ความหมายของนักวิชาการดังกล่าว สรุปแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจได้ว่าเป็นแนวคิดที่ใช้เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพบุคคลหรือองค์กร ให้เกิดความมุ่งมั่นและความภาคภูมิใจในตัวเอง มีความมั่นใจต่อการปฏิบัติภารกิจอย่างเข้มแข็ง โดยตระหนักว่าทรัพยากรบุคคลนั้นมีความดีความสามารถที่มีคุณค่าในตัวเองและต้องการการยอมรับเป็นฐานการพัฒนาสร้างคุณค่าตัวบุคคลและองค์กร

2.5.2 ความสำคัญของการเสริมสร้างพลังอำนาจ

แคนเตอร์ (Kanter, 1997) กล่าวว่าอำนาจเป็นปัจจัยที่สำคัญของโครงสร้างองค์กร มีผลต่อพฤติกรรมองค์กร ทักษะคิดของบุคลากรในองค์กรสิ่งที่เกิดตามมา คือ การมีประสิทธิภาพของการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทำให้การทำงานของหน่วยงานบรรลุเป้าหมาย

มิ่งขวัญ คงเจริญ (2560) กล่าวว่า การพัฒนาและการเกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เริ่มจากการเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับชุมชน กล่าวคือในชุมชนเมืองหากต้องการสร้างความยั่งยืนต่ออาศัยโครงสร้างทางสังคม ที่เกิดจากการกำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกในชุมชน การสนับสนุนทางสังคมผ่านภาคีเครือข่าย การสนับสนุนทางการเมือง (นโยบายรัฐบาล) รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เข้าถึงการดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และการบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน ตลอดจนการใช้ระบบการให้รางวัลเพื่อทำให้เกิดแรงจูงใจ กระตุ้นการแสดงออกที่จะพัฒนา เรียนรู้ ฝึกฝน เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนา หน้าที่ ของการพัฒนาองค์กรสู่ความ

จากแนวคิดดังกล่าว พบว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจมีความสำคัญในการพัฒนาบุคคล ส่งผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งด้านจิตใจของทรัพยากรมนุษย์ ทำให้เกิดความมั่นใจมีแรงจูงใจที่จะปฏิบัติหน้าที่การงาน และมีความกล้าหาญในการถ่ายทอดข้อมูล และการแสดงออกทางความคิดเพื่อนำเสนอต่อการร่วมหาทางออกของปัญหาและนำสู่การพัฒนาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงความมั่นใจในการให้บริการชุมชน มั่นใจที่จะเสียสละเพื่อส่วนรวมเพราะเชื่อมั่นในพลังอำนาจของตนเอง

ส่งผลต่อการปฏิบัติงานขององค์กรของชุมชนเกิดการพัฒนาด้านจิตใจของผู้นำต่อยอดไปสู่บุคลากร และสมาชิกในชุมชนและทำให้ชุมชนสามารถเกิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.5.3 การเสริมสร้างพลังอำนาจในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

เมื่อการเสริมสร้างพลังอำนาจส่งผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งด้านจิตใจของทรัพยากรบุคคล ซึ่งสามารถปฏิบัติหน้าที่เพื่อองค์กรได้มีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการนำการเสริมสร้างพลังอำนาจให้เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของความยั่งยืน

มิ่งขวัญ คงเจริญ และ อาชัญญา รัตนอุบล (2554) กล่าวว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจสามารถทำได้ทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชนกล่าวคือ ระดับบุคคลมีลักษณะของการแสดงออกจากความเชื่อว่าตัวเองมีศักยภาพมีความรู้สึกว่าตัวเองได้รับการยกย่องมีคุณค่าระดับชุมชนเป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่สมาชิกในชุมชนการควบคุมการมีอำนาจการตัดสินใจทางสังคม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร วิถีดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และการใช้ระบบของพวกพ้องและเครือข่ายใด ซึ่งเป็นโครงสร้างทางสังคม

ส่วนชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ระดับบุคคลมีความแตกต่างกันมาก เนื่องจากพลังภายในเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลที่เกิดจากกระบวนการ เรียนรู้อันเกิดจากประสบการณ์ของแต่ละคนในการคิด เข้าใจ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถดำเนินชีวิตของตนเองไปสู่จุดมุ่งหมาย ส่วนการสร้างเสริมพลังอำนาจคล้ายคลึงกันระหว่างสังคมชุมชน เมือง และชุมชนชนบท โดยชุมชนเมืองต้องการสนับสนุนทางสังคมมากกว่า ส่วนชุมชนชนบทต้องการพึ่งพาด้วยตนเอง

การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน หมายถึง ความเชื่อในความสามารถของตนเองและสังคม การรับรู้ศักยภาพและความต้องการที่จะควบคุมของคนในองค์กรและในสังคม ที่จะจัดการให้เกิดความเสมอภาคการกระจายทรัพยากรแล้วส่งผลดีต่อสังคม โดยเริ่มจากการพัฒนาบุคลากรหรือทรัพยากรมนุษย์ให้มีพลังอำนาจเข้มแข็ง เพื่อกระจายพลังอำนาจในระดับชุมชนต่อไป เมื่อเกิดการเสริมสร้างพลังอำนาจในชุมชนอย่างแข็งแกร่งยั่งยืนจะเกิดทรัพยากรมนุษย์ที่เข้มแข็งในปริมาณมาก และเกิดการรวมกลุ่มเป็นพลังในชุมชนที่สามารถต่อรอง กำหนดบริบท กฎหมาย ต่อรองกับรัฐ เพื่อเกิดนโยบายการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนบริบทสังคมได้อย่างแท้จริง ทำให้การสนับสนุนพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นกระบวนการการถ่ายทอดเพื่อหนุนเสริมศักยภาพของบุคคลให้เกิดเป็นความกล้าหาญ และเชื่อมั่นตัวเองปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยจิตใจที่มั่นคงและกล้าหาญ มีบุคลิกภาพที่แน่วแน่กล้าคิด กล้าตัดสินใจกล้าลงมือปฏิบัติ ด้วยสามัญสำนึกของตนเอง และเสริมสร้างพลังอำนาจที่กระจายลงสู่ระดับชุมชนสร้างองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง หรือภาคประชาชนที่เข้มแข็งพอที่จะสามารถต่อรองกับอำนาจรัฐและอำนาจทุนได้ รวมถึงสามารถสร้างทิศทางพัฒนาสังคมตามบริบทจากความต้องการแท้จริงของชุมชน โดยนำทักษะการใช้พลังอำนาจมา

ขยายผลกับการปฏิบัติการเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์กับตัวเองและส่วนรวม การศึกษาแนวคิดเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ทำงานด้าน CSR เพื่อนำแนวคิดนี้สู่ชุมชน เกิดความเข้มแข็งและส่งเสริมการพัฒนาตัวเองอย่างยั่งยืนในชุมชนต่อไป

2.6 แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR)

แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้น หลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมของประเทศอังกฤษ เมื่ออุตสาหกรรมนำมาซึ่งการผลิตสินค้าจำนวนมากแต่ราคาถูกยิ่งลดต้นทุนได้มากเท่าไรหมายถึงผลกำไรที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงไม่มีใครคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ประชาชน รวมถึงรัฐบาลไม่ใส่ใจกับปัญหามลพิษที่เกิดจากการทำอุตสาหกรรม เพราะข้อดีของการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมมีมากกว่า ทำให้เกิดประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมขึ้น ในช่วงทศวรรษที่ 70 และนำมาสู่ยุคเริ่มของการทำธุรกิจที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและชุมชน จากนั้นการทำธุรกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคมจึงค่อย ๆ พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

นับตั้งแต่มีการประชุมระดับโลกครั้งแรกที่กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล ในปี พ.ศ. 2535 กล่าวถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นการเรียกร้องในเรื่องของการเอาใจใส่ในด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม นอกเหนือการมุ่งเน้นแต่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549) การพัฒนาที่รวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงบริษัท (CSR) ได้ทวีความเข้มข้นและจริงจัง เมื่อองค์กรความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้บรรจุเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรไว้ในแนวทางการปฏิบัติสำหรับวิสาหกิจข้ามชาติในปี 2543 ไม่เพียงแต่เสนอแนะให้วิสาหกิจข้ามชาติคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรในองค์กรเองแล้ว แต่ยังเสนอให้วิสาหกิจเหล่านี้ติดต่อค้าขายกับเฉพาะคู่ค้าที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมเช่นเดียวกันด้วย หากธุรกิจใดที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร เช่น การผลิตที่สร้างปัญหาให้สิ่งแวดล้อม การใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เป็นธรรม ผลิตภัณฑ์ที่สร้างปัญหาต่อสังคม ธุรกิจนั้นจะไม่สามารถติดต่อค้าขายกับวิสาหกิจที่มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศสมาชิก OECD ได้อีกต่อไป

ในการประชุม World Economic Forum ประจำปี พ.ศ. 2542 Mr. Kofi Annan เลขาธิการองค์การสหประชาชาติในขณะนั้น ได้เรียกร้องให้องค์กรธุรกิจในทุกประเทศแสดงความเป็นพลเมืองที่ดีของโลก โดยเสนอบัญญัติ 9 ประการ ที่เรียกว่า The UN Global Compact ซึ่งแบ่งเป็น 3 หมวดหลัก คือ หมวดสิทธิมนุษยชน มาตรฐานแรงงาน และสิ่งแวดล้อม และต่อมาได้เพิ่มบัญญัติที่ 10 คือ หมวดการต่อต้านคอร์รัปชัน ไว้ด้วย โดยปัจจุบันมีองค์กรธุรกิจจากทั่วโลกเป็นสมาชิกของ UN Global Compact รวม 1,861 บริษัท (บริษัทในประเทศไทย 13 บริษัท)

จากความสำคัญของเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมนี้เอง องค์กรระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐาน (ISO) ได้มีการพัฒนามาตรฐานแนวทางการรับผิดชอบต่อสังคม ISO 26000 โดยคณะกรรมการด้านนโยบายผู้บริโภค ขึ้นในปี พ.ศ. 2544 เพื่อให้คำแนะนำแก่องค์กรทุกประเภทในการตอบสนองความต้องการของสังคมที่ให้ความสำคัญกับการประกอบการอย่างรับผิดชอบต่อสังคม และมีการประกาศเป็นมาตรฐานระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2553

นอกจากนี้ สำนักงานโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) และเครือข่าย Ceres ได้ประกาศความริเริ่มว่าด้วยการรายงานสากลหรือ Global Reporting Initiative (GRI) ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2540 ถึงกลางปี พ.ศ. 2545 มีเครือข่ายผู้มีส่วนได้เสียจากทุกภาคส่วนกว่า 80 ประเทศ ช่วยเหลือร่วมมือกันพัฒนารอบและแนวทางการดำเนินงานจัดทำรายงานแห่งความยั่งยืน (Sustainability Report) ปัจจุบัน ได้มีการพัฒนารอบการรายงานจนเป็นที่ยอมรับในประชาคมโลก และเมืองคิร์นนำไปใช้ในการจัดทำรายงานจำนวนกว่า 5 พันแห่ง ซึ่งกรอบการรายงานฉบับปัจจุบันเป็นรุ่นที่ 4 (G4) ได้มีการประกาศใช้เมื่อเดือนพฤษภาคม 2556

สำหรับประเทศไทย หลังจากมีการนำแนวคิดธรรมาภิบาลและการกำหนดมาตรฐาน ISO (The International for Standardization) โดยมีแนวคิดดั้งเดิมมาจากรากฐานตามหลักพุทธศาสนา และแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน คือ การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกันในงานที่ทำหรือที่เรียกว่า “การลงแขก” การทำบุญให้ทาน และรวมไปถึงการให้เพื่อพัฒนาสังคมมาประยุกต์ใช้ในภาครัฐและภาคเอกชนแล้ว ต่อมาได้มีการขับเคลื่อนธุรกิจให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมเกิดขึ้นในกลุ่มเครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคม และสิ่งแวดล้อม หรือ Social Venture Network, Asia, Thailand นำโดย นายปรีดา เตียสุวรรณ์ อดีตประธานเครือข่าย และเครือข่ายสมาชิก ซึ่งมีวิสัยทัศน์และพันธกิจของเครือข่าย คือ ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างจิตสำนึกทางธุรกิจ ที่นำไปสู่การเคารพสิ่งแวดล้อมค่านึงถึงสิทธิของชุมชนและสังคม และการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจที่ยุติธรรมสำหรับทุกฝ่าย โดยตระหนักถึงความแตกต่างทางทรัพยากรโอกาส และศักยภาพที่เป็นจริงของแต่ละองค์กรบุคคล บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าธุรกิจต้องมีความรับผิดชอบต่อ ไม่เพียงแต่การดูแลธุรกิจของตนเอง แต่ยังต้องรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยหลักการทำการค้าที่มีความยุติธรรม พร้อม ๆ กับการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อมให้ดีที่สุด และภายหลังจากการก่อตั้งเครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมไม่นาน สภาองค์กรนายจ้างแห่งประเทศไทย (ECOT) จึงได้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและกองเลขานุการในการประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมและแนะนำหลักการ 10 ข้อ ของสัญญาโลกแห่งสหประชาชาติ ที่ให้บริษัทให้มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในปัจจุบันมีมากกว่า 30 บริษัทในประเทศไทย ที่เป็นสมาชิกในสัญญาโลกแห่งสหประชาชาติ

2.6.1 นิยามของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร

ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร หมายถึง องค์กรต้องคำนึงถึงผลกระทบทุกด้านต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการเป็นหน้าที่ขององค์กรธุรกิจ ตลอดจนในการสร้างความมั่งคั่ง และสมบูรณแก่สังคม ด้วยการยกเว้นการกระทำที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ทรัพย์สินของสังคม ทั้งยังจำเป็นต้องปกป้อง และส่งเสริมไว้ซึ่งทรัพย์สินของสังคม (Lawrence & Weber, 2008) ซึ่งนิยามในข้างต้นเป็นไปในแนวทางเดียวกับนิยามของ Carroll & Buchholtz (2009) ที่ได้ให้คำจำกัดความ “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร” ว่าหมายถึง การพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลกระทบที่มีต่อสังคมที่เกิดจากการกระทำของบริษัท

ปัจจุบันไม่มีการนิยามความหมายของคำว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรอย่างชัดเจนโดยความหมายนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งที่องค์กร หรือนักวิชาการนิยามต้องการมุ่งเน้นยกตัวอย่างเช่น

European Foundation for Quality Management ให้ความหมาย คือ แนวคิดบริษัทที่ดำเนินธุรกิจ ด้วยความห่วงใยต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยการปฏิสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบนพื้นฐานการตามความสมัครใจ

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) ให้ความหมาย คือ การที่บริษัทเข้าไปเกี่ยวข้องกับความต้องการและผลกระทบเชิงบวกของสังคม

World Business Council on Sustainable Development (WBCSD) ให้ความหมาย คือ คำมั่นหรือพันธะสัญญาที่ธุรกิจดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ด้วยการปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม และมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้วยการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของพนักงานและครอบครัว ตลอดจนมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาชุมชนสังคมท้องถิ่น

Kotler and Lee (2005) ให้คำนิยามของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ซึ่งเขียนไว้ในหนังสือ Corporate Social Responsibility : Doing The Most Good For Your Company and Your Cause คือ ความรับผิดชอบต่อปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ของสังคมจากการดำเนินธุรกิจ รวมถึงการอุทิศทรัพยากรของบริษัทโดยสมัครใจไม่ได้ถูกควบคุม ด้วยกฎหมาย หรือข้อบังคับ ซึ่งหมายรวมถึงสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เป็นกิจกรรมหลักดำเนินการโดยบริษัทเพื่อสนับสนุนประเด็นทางสังคม

สถาบันไทยพัฒน์ (2553) องค์กรที่ทำการศึกษาและวิจัยด้านความรับผิดชอบต่อธุรกิจต่อสังคม (CSR) ในไทย ได้ให้ความหมายว่าการดำเนินกิจกรรมการวางแผน การตัดสินใจ การสื่อสารการประชาสัมพันธ์ การบริหารการจัดการ และการดำเนินงานขององค์กรทั้งภายในและภายนอก ที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมทั้งในระดับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กร โดยสถาบันไทยพัฒน์ใช้ศัพท์ใหม่เป็นภาษาไทยว่า บรรษัทภิบาล ที่หมายถึง การกำกับดูแลกิจการให้เจริญอย่างมี

ประสิทธิภาพ ด้วยเงื่อนไขความถูกต้อง โปร่งใส การมีจริยธรรมที่ดี โดยมุ่งคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินกิจการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2549) กล่าวว่า หลักการความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจต่อสังคมที่เน้นให้องค์กรธุรกิจรู้จักคิดแบ่งปัน และดำเนินกิจการโดยไม่เบียดเบียนสังคม การรู้จักให้ รู้จักแบ่งปัน และเอาใจใส่ในการดูแลสังคม สามารถเทียบเคียงได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการร่วมมือในลักษณะพึ่งพิงกัน ดังนั้น หากองค์กรธุรกิจนำหลักการของความรับผิดชอบต่อสังคมไปปฏิบัติ จะเกิดความสมดุลและความยั่งยืนสอดคล้องกับเป้าหมายในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2549) ให้ความหมายความรับผิดชอบต่อสังคม ว่าเป็นการดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กรที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม ทั้งในระดับใกล้และไกลด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กร ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

พรทิพย์ สัมปัตตะวนิช (2547) เสนอแนวคิดการรับผิดชอบต่อสังคม ว่าเป็นการตลาดเพื่อสังคม เน้นการอธิบายโดยใช้หลักการตลาดและเทคนิคทางการตลาด ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด หรือพฤติกรรม หมายความว่า การตลาดเพื่อสังคมเป็นความพยายามที่จะขยายความคิด บริการหรืออะไรก็แล้วแต่ที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในสังคม มุ่งที่จะเพิ่มการยอมรับในความคิด หรือแนวทางการปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย

พรนพ พุกกะพินธุ์ (2544) กล่าวถึงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจว่า ผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการ ย่อมมีวัตถุประสงค์เหมือนกันอยู่ประการหนึ่งคือ การสร้างผลประโยชน์ตอบแทนให้คุ้มค่ากับการลงทุน แต่การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ จะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายด้วยกัน ด้วยเหตุนี้ บริษัทจะบรรลุวัตถุประสงค์ ต้องมีความรับผิดชอบต่อพนักงานด้วย จริยธรรมทางธุรกิจ

Noknoi (2015) กล่าวว่าองค์การในประเทศไทยทั้งบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ และบริษัทขนาดเล็กนำประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและประเด็นด้านสังคม เข้ามาบูรณาการเพื่อบริหารงานให้มีความแตกต่างในเชิงบวกให้แก่ธุรกิจ ทั้งในระดับนโยบายและในระบบการดำเนินการขององค์กรมากขึ้น เช่น การผลิตสินค้าหรือบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การใช้เทคโนโลยีสะอาด หรือแม้แต่การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรและสังคมในระยะยาว

คำนิยามข้างต้นมาจากหลายองค์กร แต่มีสิ่งๆที่เหมือนกันสรุปได้ว่า การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร หรือ CSR นั้น ควรเป็นกิจกรรมที่องค์กรให้คำมั่นกับตัวเองว่าจะทำอย่างต่อเนื่อง (Continuing Commitment) และเป็นกิจกรรมที่องค์กรสนับสนุนอย่างเต็มที่

ด้วยความสมัครใจ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ และคุณภาพต่อการดำรงชีวิตของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders)

2.6.2 พัฒนาการหลักการเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม

มูลนิธิกองทุนไทยแบ่งยุคของธุรกิจกับการรับผิดชอบต่อสังคมออกเป็น 3 ช่วง ประกอบด้วย

1) ยุคได้อย่างเสียอย่าง เริ่มปี ค.ศ. 1800 กล่าวถึงการช่วยเหลือสิ่งแวดล้อมและชุมชน ธุรกิจจำต้องยอมเสียผลกำไรเพราะในช่วงปฏิวัติอุตสาหกรรมนำมาสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง เช่น มลพิษทางน้ำและอากาศ นักธุรกิจมุ่งแสวงกำไร ยึดหลัก เอา-สร้าง-เสีย (Take, Make, Waste) เป็นแนวคิดในการจัดการโรงงาน จนกระทั่งปี ค.ศ. 1970 ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากของเสียและมลพิษ อุตสาหกรรมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รัฐบาลในหลายประเทศจึงออกมาตรการบังคับภาคธุรกิจเกี่ยวกับมาตรฐานของโรงงานและการปล่อยสารพิษ เป็นเหตุให้องค์กรธุรกิจต้องปฏิบัติตาม ทั้งนี้การดำเนินธุรกิจโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและสังคมในยุคแรกเป็นไปอย่างง่ายและขาดการจัดการที่ดี ทำให้ธุรกิจเองต้องลงทุนสูงแต่ได้ผลตอบแทนต่ำ เน้นนโยบายการบริจาคมากกว่า การรับผิดชอบต่ออย่างจริงจัง

2) ยุคปฏิบัติการจัดการเชิงคุณภาพ ช่วง ค.ศ. 1980 เกิดการเปลี่ยนแปลงภาคอุตสาหกรรมครั้งใหญ่ เมื่ออุตสาหกรรมในประเทศญี่ปุ่นพัฒนาแนวคิด เรื่องปฏิบัติการจัดการเชิงคุณภาพ (Quality Management) ซึ่งหมายถึง การจัดการการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเกิดของเสีย (Muda หรือ Waste) น้อยที่สุดหรือไม่มีเลย โดยจะมีกระบวนการตรวจสอบทุกขั้นตอน เมื่อใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เกิดของเสียและความผิดพลาดน้อยที่สุด ย้อนนำมาสู่การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพสูงในต้นทุนที่ต่ำกว่าเดิม ทรัพยากรถูกนำกลับมาใช้อีกครั้ง (Reuse, Recycle) การประสบความสำเร็จในอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ทำให้ทั่วโลกเปลี่ยนมุมมองด้านการรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นมาตรฐานอุตสาหกรรมอย่าง ISO14000

3) ยุคแห่งการรับผิดชอบต่อที่มากกว่าด้านสิ่งแวดล้อม หลัง ค.ศ. 1990 จนถึงปัจจุบัน บริษัทต่างแข่งขันกันทั้งด้านคุณภาพและนวัตกรรม ทำให้ธุรกิจเริ่มเปลี่ยนทิศทางไปสู่กลุ่มลูกค้าใหม่นั้นคือกลุ่มประชากรยากจนที่เป็นคนส่วนใหญ่ ดังนั้นองค์กรธุรกิจจึงเริ่มหันมามองและพัฒนาตลาดฐานปิรามิด หรือที่เรียกว่า แนวคิดการขยายฐานลูกค้าแบบ BOP Strategy หรือ Bottom Up Strategy หรือกลยุทธ์เจาะกลุ่มตลาดล่าง ดังนั้นบริษัทจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วม (ร่วมกับองค์กรท้องถิ่น) เพื่อช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นการสร้างฐานลูกค้าของตนในอนาคต ให้มีความยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี

ในประเทศไทยมีแนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณทางธุรกิจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับควมรับผิดชอบ ต่อสังคมขององค์กร ต่อมาแนวคิดบรรษัทภิบาลเกิดขึ้น โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548) กล่าวถึงลักษณะบรรษัทภิบาลที่ดีต้องมีลักษณะ 3 ประการ ดังนี้

- 1) ความรับผิดชอบ
- 2) ความโปร่งใส
- 3) ความเสมอภาค

แนวคิดการตลาดเพื่อสังคม (Social Marketing) เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ต้องธุรกิจให้ ความสำคัญกับสังคม และแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจต่อสังคม เป็นแนวคิดที่องค์กรธุรกิจทั่ว โลกให้ความสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางให้กับองค์กรธุรกิจยึดถือปฏิบัติในการดำเนินธุรกิจ ในระยะแรก แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจต่อสังคมแฝงอยู่ในกฎระเบียบทางการค้า เช่น การปกป้องและ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของ กลุ่มสหภาพยุโรป มีข้อบังคับการปิดฉลากสินค้าที่บ่งบอกถึงการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งกฎระเบียบเรื่องบรรจุกฎเกณฑ์ และการกำจัดกากขยะที่เกิดจากบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้ว

เครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม หรือ Social Venture Network Asia (Thailand) ก่อตั้งในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2541 เป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนความรับผิดชอบต่อสังคม ต่อสังคม โดยนักธุรกิจที่มีกระบวนทัศน์เหมือนกัน คือ การทำธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม ร่วมทำกิจกรรมรณรงค์สนับสนุน ส่งเสริมให้นักธุรกิจ ทำธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม (พิราบ ขาวซีเอสอาร์, 2550)

แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรเริ่มเป็นที่รู้จักและยอมรับในระดับโลกมาก ขึ้นซึ่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2549) กล่าวว่า ตั้งแต่มีการประชุมระดับโลกครั้งแรก ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ในปี พ.ศ. 2535 กล่าวถึงการพัฒนายั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นการเรียกร้องเรื่องการเอาใจใส่ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม นอกเหนือการเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว การพัฒนาที่รวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงบรรษัท (CSR) ได้ทวีความเข้มข้นและจริงจัง เมื่อองค์กรความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้บรรจุ เรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรไว้ในแนวทางการปฏิบัติสำหรับวิสาหกิจข้ามชาติในปี พ.ศ. 2543 และเสนอให้วิสาหกิจคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม และให้วิสาหกิจเหล่านี้ติดต่อ ค่าขายกับเฉพาะคู่ค้าที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมเช่นเดียวกัน หากวิสาหกิจขาดความรับผิดชอบต่อสังคมให้ยกเลิกการทำธุรกิจร่วมกันแทน

กล่าวได้ว่าการที่องค์กรธุรกิจนำแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมมาใช้ ส่วนหนึ่งก็เพื่อ ขยายฐานลูกค้าของธุรกิจตนเองและเพื่อการยอมรับในสังคม ขณะเดียวกันก็สามารถทำให้เกิด การพัฒนากับชุมชนด้วย ธุรกิจสร้างงาน สร้างรายได้ ความรู้และเทคโนโลยีที่องค์กรธุรกิจส่งเสริม ให้กับชุมชนสามารถก่อให้เกิดการรวมกลุ่มและจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจในชุมชนได้ และเมื่อชาวบ้าน

สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ชุมชนก็เกิดการพัฒนาส่งผลให้ประเทศมีรากฐานการพัฒนาที่มั่นคง และสามารถพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าได้ต่อไป

2.6.3 พัฒนาการของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรในประเทศไทย

การพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมในประเทศไทยเริ่มช่วง พ.ศ. 2550 โดยนายปรีดา เตียสุวรรณ์ อดีตประธานเครือข่ายและเป็นสมาชิกชุดแรกที่มีวิสัยทัศน์สนับสนุนการสร้างจิตสำนึกทางธุรกิจที่เคารพต่อสิ่งแวดล้อม คำนึงถึงสิทธิของชุมชนและสังคมด้วยความยุติธรรม ทั้งนี้สภาองค์กรนายจ้างแห่งประเทศไทย (ECOT) เป็นผู้ประสานงานส่งเสริมและแนะนำหลักการ 10 ข้อต่อสหประชาชาติ โดยให้ทำธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ในปี พ.ศ. 2542 ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร เริ่มมีบทบาทมากขึ้น เป็นไปในลักษณะการสร้างสภาพสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน และทำให้เห็นถึงความสำคัญของการทำตามกฎหมายมาตรฐานแรงงานไทย การสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การบริหารการจัดการที่โปร่งใส และสร้างการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

สำหรับอาสาสมัครพนักงานองค์กรธุรกิจในกลุ่มบริษัทข้ามชาติจะรับนโยบายจากประเทศต้นทาง ว่าด้วยการกำหนดกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมในแผนการดำเนินงาน แต่สำหรับบริษัทในประเทศไทยยังมีปัญหาเรื่องการจัดสรรเวลาและการเพิ่มภาระงานของพนักงานในการทำกิจกรรมรับผิดชอบต่อสังคม (ปารีณา, รายงานวิจัยเรื่องอาสาสมัครพนักงานองค์กรธุรกิจ, 2550)

องค์กรทั้งในและนอกประเทศไทยส่งเสริมพนักงานร่วมรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมน้อย จากการสำรวจแบบสอบถามจำนวน 460 ชุด ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2550 พบว่า บริษัทเน้นกิจกรรมการบริจาคให้มูลนิธิต่าง ๆ เป็นการรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถพิจารณาเรื่องนี้ได้ใน 2 มิติ ได้แก่

1) มิติภายใน ซึ่งเกี่ยวกับการดูแลกิจกรรมที่ธุรกิจนั้นดำเนินการอยู่และจัดการได้โดยตรง เช่น การจัดการแรงงาน กระบวนการผลิต หรือการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเป็นการจัดการทรัพยากรบุคคลอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด รวมถึงเป็นเทคนิคการดึงพนักงานที่มีคุณภาพให้อยู่และทำงานให้องค์กร ผู้ประกอบการ ดังนั้นกิจกรรมรับผิดชอบต่อสังคมจากมิติภายในสามารถทำได้ผ่านกิจกรรม ดังนี้

- 1.1) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning)
- 1.2) การให้ข้อมูลที่โปร่งใสทุกด้าน
- 1.3) สุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน เพื่อเกิดความสมดุลของ
- 1.4) การปฏิบัติอย่างเท่าเทียม

1.5) รัยรายได้ที่เหมาะสม

1.6) ความก้าวหน้าทางการงาน

1.7) ดูแลกลุ่มเฉพาะ เช่น สตรี และผู้พิการ

2) มิติภายนอก เกี่ยวกับกิจกรรมทางธุรกิจที่บริษัทไม่สามารถที่จะควบคุมได้โดยตรง เช่น การดูแล และการสนับสนุนกิจกรรมด้านการพัฒนาสังคม รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1) การบริหารจัดการกับผู้ผลิต (Supplier) และหุ้นส่วนทางธุรกิจ (Partners) ด้วยการส่งเสริมที่ปรึกษาช่วยพัฒนาระบบการทำงานให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม

2.2) การดูแลผู้บริโภค ซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักขององค์กร ให้รับสินค้าที่มีคุณภาพ และร่วมรับผิดชอบต่อสังคม เริ่มตั้งแต่การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับผู้บริโภคทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มผู้พิการด้วย (Design for All) เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าอักษรเบรลล์ หรือสั่งการด้วยเสียง สำหรับคนตาบอด

2.3) ความรับผิดชอบต่อชุมชนใกล้เคียง (Local Communities) เช่น จ้างแรงงาน ชุมชน ถ่ายภาพสินค้าสู่ท้องถิ่น การบริจาค รวมถึงส่งเสริมกิจกรรมสาธารณะ ส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ดีของบริษัท

2.4) เพิ่มความรับผิดชอบต่อหลายด้าน เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสิทธิมนุษยชน เป็นผลดีต่อรัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ ที่เข้าร่วมมือในอนาคต เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) สถาบันการศึกษา เป็นต้น

Kotler & Lee (2005) ได้จำแนกรูปแบบการดำเนินกิจกรรมการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรไว้ 6 รูปแบบ คือ

1) การส่งเสริมการรับรู้ประเด็นปัญหาทางสังคม (Cause Promotion) เป็นการจัดหาเงินทุนวัสดุ หรือทรัพยากร เพื่อขยายการรับรู้ความห่วงใยต่อปัญหาทางสังคม ตลอดจนสนับสนุนการระดมทุน การมีส่วนร่วมหรือการหาอาสาสมัครอาจเริ่มด้วยตนเอง หรือร่วมมือกับองค์กรอื่น

2) การตลาดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคม (Cause-Related Marketing) เป็นการอุดหนุนหรือการบริจาค และช่วยขยายผลิตภัณฑ์ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคร่วมซื้อผลิตภัณฑ์

3) การตลาดเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาสังคม (Corporate Social Marketing) เป็นการสนับสนุนการพัฒนาต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behavior Change) ด้านสุขภาวะประกอบด้วย

3.1) ด้านสาธารณสุข

3.2) ด้านความปลอดภัย

3.3) ด้านสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมเหล่านี้เน้นการสร้างตระหนักรู้ (Awareness) ความสำคัญด้านสุขภาวะ ตลอดจนการสนับสนุนทุนดำเนินการด้วย

4) การบริจาคเพื่อการกุศล (Corporate Philanthropy) เป็นการช่วยเหลือทางสังคมโดยตรงในรูปการบริจาคเงินและสิ่งของ กิจกรรมนี้แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนมากเป็นการขอความช่วยเหลือจากชุมชน โดยไม่มีการวางแผนล่วงหน้า

5) การอาสาช่วยเหลือชุมชน (Community Volunteering) สนับสนุนให้พนักงานสละเวลาและแรงงานทำงานให้ชุมชนที่องค์กรตั้งอยู่โดยที่พนักงานสามารถชดเชยในรูปของวันหยุดหรือวันลาเพิ่มเติมได้

6) การประกอบธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคม (Socially Responsible Business Practices) เป็นการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจอย่างละเอียดเชิงป้องกันด้วยการหลีกเลี่ยงการเกิดปัญหาทางสังคม ด้วยกระบวนการทางธุรกิจเพื่อระดับสุขภาวะของชุมชนและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม การที่องค์กรธุรกิจดำเนินกิจกรรมแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมรวมทั้งเพิ่มภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

2.6.4 ประเภทความรับผิดชอบต่อสังคม

สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม (2556) (Corporate Social Responsibility Institute : CSRI) ได้แบ่งงาน CSR เป็น 3 กลุ่ม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) CSR-after-process เป็นกิจกรรมแยกจากการดำเนินธุรกิจ เป็นผลต่อเนื่องของกระบวนการดำเนินการธุรกิจ เช่น การแจกจ่ายสิ่งของบรรเทาสาธารณภัย การบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ และการเยียวยาชุมชนที่ได้รับผลกระทบ

2) CSR-in-process เป็นความรับผิดชอบต่อสังคมที่หากำไรอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น

2.1) ป้องกันมลพิษ หรือกำจัดมลพิษในกระบวนการเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อชุมชน

2.2) การผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

2.3) การเปิดเผยข้อมูลผลิตภัณฑ์ต่อผู้บริโภคอย่างถูกต้องครบถ้วน

2.4) การชดเชยความเสียหายให้แก่ลูกค้าที่เกิดจากความผิดพลาดของพนักงาน

3) CSR-as-process เป็นการดำเนินงานโดยองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร เพื่อมุ่งสร้างประโยชน์ต่อสังคม เช่น มูลนิธิการกุศล องค์กรสาธารณประโยชน์ทั้งภาครัฐและเอกชน

นอกจากนี้สถาบันไทยพัฒน์ (2553) ได้จำแนกความรับผิดชอบต่อสังคมเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) กิจกรรมเพื่อสังคม (CSR-after-process) เป็นกิจกรรมของหน่วยงานธุรกิจที่แสวงหาผลกำไร เพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคม

2) ธุรกิจเพื่อสังคม (CSR-in-process) เป็นกิจกรรมแสวงหาผลกำไรที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม

3) กิจกรรมเพื่อสังคม (CSR-as-process) เป็นกิจกรรมขององค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรก่อตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์แก่สังคม เช่น มูลนิธิ องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรประชาชน เป็นต้น ศิริวรรณ เสรีรัตน์ สมชาย หิรัญกิตติ และ สมศักดิ์ วานิชยาภรณ์ (2545) กล่าวถึงระดับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรว่าเป็นการทบทวนการตัดสินใจที่ดำเนินกิจกรรมขององค์กรนั้น ความรับผิดชอบต่อสังคม โดยคำนึงถึงผลกำไรทางรูปธรรมและนามธรรมเข้าไปด้วย เพื่อลดปัญหาทางสังคมและส่งเสริมให้องค์กรอยู่ร่วมกับชุมชนใกล้เคียงอย่างสงบสุข แบ่งออกเป็น 4 ระดับดังต่อไปนี้

1) ความรับผิดชอบต่อทางเศรษฐกิจ (Economic Responsibility) เป็นการผลิตสินค้าและบริการ ตามความต้องการของประชาชนเพื่อให้เกิดผลกำไร (ในกรณีที่เป็นองค์กรที่ทำเพื่อแสวงหาผลกำไร)

2) ความรับผิดชอบต่อทางกฎหมาย (Legal Responsibility) เป็นการดำเนินกิจการที่ถูกต้องตามข้อบังคับและกฎหมาย การกระทำบางอย่างไม่ผิดกฎหมาย แต่องค์กรควรปฏิบัติตามเพื่อแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อ

3) ความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม (Ethical Responsibility) การกระทำบางอย่างอาจไม่ผิดกฎหมายหรือข้อบังคับ แต่องค์กรควรปฏิบัติตามเพื่อแสดงด้านจริยธรรมแก่บุคลากร เช่น การให้สวัสดิการเครื่องแต่งกาย ที่อยู่อาศัย เงินกู้ยืม อาหารกลางวัน รถรับส่งพนักงาน และการจัดสัมมนา เป็นต้น

4) ความรับผิดชอบต่อในการใช้ดุลยพินิจ (Discretionary Responsibility) เป็นนโยบายการบริหารของผู้บริหารองค์กร เช่น กำหนดนโยบายสนับสนุนการเพิ่มเครื่องจักรมากกว่าให้พนักงานทำงานล่วงเวลา เนื่องจากพิจารณาแล้วเห็นว่าการทำงานล่วงเวลาส่งผลเสียต่อสุขภาพและทำให้คุณภาพชีวิตของบุคลากรลดลง สอดคล้องกับ Grunig and Hunt (1984) ที่มองว่าองค์กรธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ควรเริ่มจากเป้าหมายพื้นฐานขยายสู่การคำนึงถึงผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมของบุคลากร และชุมชนรอบข้างถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมลดปัญหาในอนาคต

ประโยชน์ของการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร เป็นแนวคิดของการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในการดำเนินธุรกิจขององค์กรต่อสังคม ที่เป็นรูปธรรมที่ (Tangible) และนามธรรม (Intangible) จากคนภายในองค์กร เช่น ผู้บริหาร ผู้ถือหุ้น ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม

1.1) ประโยชน์ต่อผู้ถือหุ้น หรือเจ้าของกิจการ ราคาหุ้นมีเสถียรภาพและมีมูลค่าหุ้นสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย เนื่องจากเป็นที่ต้องการของนักลงทุน ปัจจุบันจำนวนเงินลงทุนในธุรกิจที่มี CSR เรียกว่า SRI (Social Responsibility Investing) มีมูลค่าสูงกว่าเงินจำนวน 2 ล้านล้านเหรียญ และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ เป็นโอกาสที่องค์กรสามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ต้นทุนทางการเงินมีแนวโน้มต่ำกว่าเกณฑ์ของตลาดปกติ

1.2) พนักงานเกิดความภาคภูมิใจในการทำงานร่วมกับองค์กร เพราะได้รับความสุขจากการปฏิบัติงาน นอกเหนือจากผลตอบแทนในรูปของเงินเดือนหรือค่าจ้าง ทำให้องค์กรสามารถรักษาพนักงานที่มีความสามารถไว้ และขณะเดียวกัน สามารถชักชวนบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาทำงาน

1.3) สร้างรายได้และส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้นจากการที่ลูกค้าพิจารณาเลือกซื้อสินค้าและบริการจากองค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การส่งเสริมการขายด้วยการบริจาครายได้ส่วนหนึ่งต่อทุก ๆ การซื้อผลิตภัณฑ์ในแต่ละครั้งให้แก่ หน่วยงานหรือมูลนิธิที่ช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ เป็นต้น

1.4) ลดรายจ่ายจากการดำเนินกิจกรรม CSR ตัวอย่างเช่น โรงไฟฟ้าารณรงค์ให้ประชาชนช่วยกันประหยัดพลังงาน เพื่อลดการลงทุนสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่ม หรือหาแหล่งพลังงานทดแทนใหม่ รวมทั้งการลดงบประมาณโฆษณา

2) ประโยชน์ที่เป็นนามธรรม

2.1) การวางตำแหน่งตราผลิตภัณฑ์ (Brand Positioning) ให้ประทับใจลูกค้า โดยการดำเนินกิจกรรม CSR ร่วมกับการทำตลาดผลิตภัณฑ์ เช่น ร้านกาแฟที่รับซื้อเมล็ดกาแฟในท้องถิ่น หรือจากไร่กาแฟที่ใช้เกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

2.2) ส่งเสริมภาพลักษณ์องค์กร (Corporate Image) สำหรับองค์กรที่ไม่ใช้ตราผลิตภัณฑ์เป็นชื่อขององค์กร หรือเป็นองค์กรที่มีหลายตราผลิตภัณฑ์ สามารถดำเนินกิจกรรม CSR ที่ส่งเสริมภาพลักษณ์ โดยการสร้างธรรมเนียมปฏิบัติทางธุรกิจที่อำนวยความสะดวกมากกว่าเป็นเพียงการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับในอุตสาหกรรมหรือกฎหมาย เช่น การจัดหาและดูแลระบบบำบัดของเสียให้มีประสิทธิภาพ เกินเกณฑ์มาตรฐานกำหนด

2.3) การยอมรับของสังคมต่อการดำเนินงานขององค์กร (License to Operate)

ความคาดหวังหรือทัศนคติของผู้ที่รับผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมขององค์กรธุรกิจมีความสำคัญต่อการยอมรับจากสังคม ถ้าขาดความใส่ใจสังคมและสิ่งแวดล้อม มักพบกับปัญหาความขัดแย้งอยู่เสมอ

จะเห็นได้ว่าแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม มีพัฒนาการเชื่อมโยงไปถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยเฉพาะการเน้นให้ภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์จากภาคธุรกิจสู่สังคมให้มากขึ้น โดยแนวคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ปรากฏในภาคธุรกิจ

2.6.5 ความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับบริบทของประเทศไทย มีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับประเทศอื่น ๆ ได้ การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาตามลำดับขั้นตอน คือเริ่มจากการพออยู่พอกิน ให้มีความขยันหมั่นเพียรประกอบอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน เพื่อเป็นพื้นฐานการพัฒนาในลำดับขั้นสูงต่อไป นอกจากนี้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังมีความหมายที่ลึกซึ้งและกว้างไกลเมื่อผนวกเข้ากับมิติด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม เช่น การมองเห็นประโยชน์ของผู้อื่นและมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ การพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการเคารพซึ่งความแตกต่างทางสังคม และการรู้จักตัวเองและพัฒนาบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองที่เหมาะสมกับสังคมไทย เป็นต้น

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2550) ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับธุรกิจไว้ว่า "เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาของโลกอนาคต เป็นหลักการที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกระดับและในทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคธุรกิจด้วยเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักการที่ประกอบด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน การใช้ความรู้ และการมีคุณธรรม เป็นหลักการที่เน้นความพอดี ความสมดุล ซึ่งนำไปสู่ความมั่นคง ความยั่งยืน และเป็นหลักการที่รวมถึงความรอบคอบ ความระมัดระวัง ความไม่สุ่มเสี่ยง ความไม่สุดโต่ง และความไม่โลภ เป็นอย่างมาก หลักการข้างต้นจึงเหมาะสมที่จะประยุกต์ใช้กับธุรกิจทุกประเภท ทุกขนาด ไม่ว่าจะเล็ก กลาง หรือใหญ่ ธุรกิจที่ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ย่อมมีแนวโน้มสูงที่จะอยู่รอดอย่างมั่นคง แม้ในสถานการณ์ยากลำบาก ทั้งเป็นธุรกิจที่ย่อมให้ความสำคัญต่อคุณธรรม คุณภาพ และประสิทธิภาพไปพร้อมกัน"

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ไปพร้อม ๆ กับการพึ่งพิงตนเอง เกิดภูมิคุ้มกันตนเองและสังคมจนนำมาสร้าง ความยั่งยืนได้ในที่สุด นอกจากนี้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมได้ ซึ่งในแง่การทำธุรกิจ แน่แน่นอนว่าเมื่อมีการลงทุนก็ต้องมีการหวังผลกำไร แต่ภายใต้แนวคิดภายในกรอบความยั่งยืน

ผลกำไรในที่นี้ แตกต่างกับคำจำกัดความเดิม ตรงที่มีการให้ความสำคัญกับการมุ่งสร้างผลกำไร แก่สังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย ไม่ได้มองถึงผลกำไรขององค์กรและผู้ถือหุ้นเท่านั้น

สรุปแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม คือ ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของ องค์กร ที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้หลักธรรมาภิบาล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษา แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม จะนำไปช่วยในการจัดทำแผนงานกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความ ต้องการของชุมชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนต่อไป

2.7 แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (Bio – Circular – Green Economy : BCG)

สืบเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบัน ได้สนับสนุน แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular - Green Economy : BCG) ประกอบด้วย 3 เศรษฐกิจหลัก คือ B - Bio Economy หรือ ระบบเศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่า เชื่อมโยงกับ C - Circular Economy หรือ ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน ที่คำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และทั้งสอง เศรษฐกิจนี้ อยู่ภายใต้ G - Green Economy หรือ ระบบเศรษฐกิจสีเขียว (อดิสร เตือนตรานนท์, 2552) ซึ่งมุ่งแก้ไขปัญหามลพิษ เพื่อลดผลกระทบต่อโลกอย่างยั่งยืน โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และการพัฒนา นวัตกรรมเพื่อให้มีการนำทรัพยากรที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ และลดการปล่อยของเสียสู่สภาพแวดล้อมให้น้อยที่สุด นอกจากนี้แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (BCG) แล้ว รัฐบาลยังได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องของพลังงานชุมชน โดยพลังงานชุมชนเป็นนโยบายของภาครัฐที่จะ ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้โดยใช้พลังงาน ทางเลือก การวางแผนพลังงานชุมชน ในประเทศไทยประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง โดยบางชุมชน สามารถลดรายจ่ายด้านพลังงาน มีการผลิตพลังงานใช้เอง มีการใช้พลังงานอย่างประหยัด และมีศูนย์การ เรียนรู้ด้านพลังงาน จะเห็นได้ว่า ทั้ง 2 นโยบายนี้ต่อยอดเรื่องการพัฒนาที่ควบคู่ไปกับการใช้ทรัพยากรอย่าง คุ้มค่า การใช้ พลังงานทดแทน และการรักษาสิ่งแวดล้อม (วิสาชา ภูจินดา, 2555) BCG มีความสำคัญต่อประเทศสูง ทั้งในมิติด้านสังคมเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการจ้างงานมากถึงครึ่งหนึ่งของ จำนวนการจ้างงานรวม มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจรวมกัน 3.4 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 21 ของ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ซึ่งครอบคลุม 4 สาขา คือ เกษตรและอาหาร สุขภาพและการแพทย์ พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ และการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งมีศักยภาพในการเพิ่มมูลค่าเป็น 4.4 ล้านล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 24 ของ GDP ในอีก 5 ปีข้างหน้า โดยทั้ง 4 สาขายุทธศาสตร์ดังกล่าวสามารถพัฒนาอย่างอิสระ แต่การเชื่อมโยงและพัฒนาไปพร้อมกันทั้ง People-Planet-Profit จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

BCG Model จะเป็นกลไกที่มีศักยภาพสูงในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ อย่าง ทัวถึง สามารถกระจายโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน สามารถสร้างให้ประเทศไทยก้าวขึ้นเป็นผู้นำระดับโลกในบางสาขาที่ประเทศไทยมีศักยภาพ จึงได้ กำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศเพื่อใช้ในการขับเคลื่อน BCG Model ดังนี้

- มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมเป้าหมาย BCG

- ลดความเหลื่อมล้ำด้วยการเพิ่มรายได้เกษตรกรและชุมชน
- ยกระดับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารของไทยขึ้นเป็นผู้ผลิตอาหารเพื่อสุขภาพ และส่วนประกอบอาหารมูลค่าสูง Top 5 ของโลก
- อุตสาหกรรมชีวภาพ การผลิตยา เครื่องมือแพทย์ วัสดุชีวภาพ มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพส่งออก เป็นแหล่งจ้างงานทักษะสูงและรายได้สูง
- ระบบบริหารจัดการท่องเที่ยว นำไปสู่ Top 3 ของเอเชียแปซิฟิก (จัดโดย Travel & Tourism Competitiveness Index, World Economic Forum)
- ลดการใช้ทรัพยากรลงจากปัจจุบัน

หลักในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหลายภาคส่วนให้เป็นไปโดยมีเอกภาพและมีพลัง แต่ละภาคส่วนจะให้ความสำคัญกับทั้งการแข่งขันได้ในระดับโลกและการส่งต่อผลประโยชน์สู่ชุมชน และขับเคลื่อนโดยกลไกการทำงานแบบจตุภาคี (Quadruple Helix) ผ่านการผสมผสานพลังภาคเอกชน ภาครัฐ มหาวิทยาลัย และชุมชน รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากพันธมิตรความร่วมมือในระดับโลก โดยกระทรวง อว. จะขับเคลื่อนศักยภาพของหน่วยงานภายใต้กระทรวง ทั้งในมิติด้านวิจัย องค์ความรู้ และโครงสร้างพื้นฐานด้านการวิจัย โครงสร้างพื้นฐานทางคุณภาพ (National Quality Infrastructure : NQI) และการส่งเสริมธุรกิจนวัตกรรมมาใช้เพื่อร่วมขับเคลื่อนการทำงานในรูปแบบจตุภาคีร่วมกับภาคเอกชน ภาครัฐ ภาคการศึกษา และชุมชน (อดิสร เตือนตรานนท์, 2552)

2.8 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประกอบไปด้วย กระบวนการค้นคว้าทางสังคม (Social Investigation) การให้การศึกษา (Education) และการกระทำหรือการปฏิบัติการ (Action) เพื่อที่จะให้กลุ่มผู้ถูกกดขี่หรือด้วยโอกาสในสังคมได้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้และทำความเข้าใจกับสภาพการณ์ที่ปรากฏอยู่ รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้เรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างหลายฝ่าย อันเป็นการสร้างความรู้ให้กับสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไปในรายละเอียด ทั้งนี้ พันธุ์ทิพย์ รามสูต อธิบายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีหลักการสำคัญที่ให้ความสำคัญต่อภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนระบบการสร้างความรู้ ซึ่งแตกต่างไปจากของนักวิชาการ โดยประกอบด้วย

- 1) ปรับปรุงความสามารถและพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ด้วยการส่งเสริมระดับนักศึกษาและพัฒนาความเชื่อมั่นให้เกิดการวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง ซึ่งเป็นการนำเอาศักยภาพเหล่านี้มาใช้ประโยชน์
- 2) ให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้าน ตลอดจนมีการนำไปใช้อย่างเหมาะสม

3) สนใจปริทัศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับประเด็นปัญหา

4) การปลดปล่อยแนวความคิดเพื่อให้ชาวบ้านแต่ละคนยากจนด้อยโอกาสสามารถมองความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเสรี มองสภาพการณ์และปัญหาของตนเอง วิเคราะห์วิจารณ์ ตรวจสอบสภาพข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

2.8.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับปริญญาตรี และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (การอุดมศึกษา, 2545) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่งเข้ามาร่วมศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล รวมทั้งการหาประเด็นปัญหาเชิงพัฒนา และวรรณกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนตน มิใช่รอคอยแต่นักวิจัยและนักพัฒนามาดำเนินการให้

2) เพื่อให้ได้ข้อมูลความเป็นจริง แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม หรือมีความพอดีกับบริบทของชุมชนท้องถิ่นนั้น

3) เพื่อให้มีการขับเคลื่อนมวลสมาชิกเข้าด้วยกัน เป็นกระบวนการของผู้มีความรับผิดชอบร่วมกัน เรียนรู้ด้วยกันและแก้ไขปัญหาไปพร้อมกันเป้าหมายและประโยชน์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

พันธุทิพย์ รามสูต (2540) กล่าวไว้ว่า เป้าหมายหลักของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้นมีหลายประการประกอบด้วย

1) ค้นหาความรู้พื้นบ้านที่เป็นที่ยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลาย

2) ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างวัฒนธรรม

3) สร้างดุลยภาพระหว่างวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางวิชาการและความรู้พื้นฐาน

4) ยอมรับในความไม่เท่าเทียมกันของภาวะสังคมเศรษฐกิจ

อรุณรุ่ง บุญรัตน์ตพงศ์ (2549) กล่าวถึงเป้าหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ดังต่อไปนี้

1) ชาวบ้าน ชุมชน ผู้ด้อยโอกาสจะตื่นตัว ได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น สามารถคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง มีความเชื่อมั่นในทางที่จะให้ความร่วมมือกันหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เพื่อก่อประโยชน์สูงสุดแก่ตนเองและชุมชน

2) ประชาชนได้รับการแก้ไขปัญห ผู้ด้อยโอกาสมีโอกาสมากขึ้น การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ มีการกระจายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รวมทั้งมีข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีต่อคนในชุมชน

3) มีวิจัยและพัฒนาได้เรียนรู้จากชุมชน ได้ประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชน อันก่อให้เกิดความเข้าใจอันดี และเกิดแนวคิดในการพัฒนาตนเองของนักวิจัยและพัฒนาอย่างแท้จริง

4) ผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที เนื่องจากได้ลงมือทำกิจกรรม โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เกิดการผนึกกำลังร่วมกัน โดยที่ประชาชนเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ตลอดจนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงานที่โครงการที่ดำเนินการอยู่

2.8.2 ระเบียบวิธีของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

กิจกรรมของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในทัศนะของ กมล สูดประเสริฐ มีแตกต่างกันอยู่สองชุด ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

1) กิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการ หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ประสานงาน หรือผู้อำนวยการวิจัย โดยเป็นกิจกรรมการแสวงหาความรู้ของนักวิจัยตามโครงการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในชุมชนพื้นที่เป้าหมายของผู้วิจัยแต่ละคน โดยจุดมุ่งหมายที่สำคัญของนักวิจัยคือการสร้างรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ และสามารถที่จะเผยแพร่แก่สังคมได้ โดยรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องเป็นรูปแบบที่สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ้นเปลืองเงินทองและก่อให้เกิดมีค่าใช้จ่ายไม่มากนัก แต่ในเวลาเดียวกันก็ได้ผลตอบแทนจากการวิจัยค่อนข้างสูง

2) กิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน หรือเรียกว่า กิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการของชุมชน เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความพยายามในการแก้ไขปัญหาชุมชนของนักวิจัยที่ปฏิบัติการร่วมกันกับชุมชน โดยนักวิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน หรือเป็นผู้อำนวยการวิจัย ซึ่งมีบทบาทหลักในการเป็นผู้ช่วยเหลือในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่แรกเริ่ม และค่อย ๆ ลดการช่วยเหลือลง และหวังว่าเมื่อดำเนินการวิจัยไปจนถึงสิ้นสุดโครงการแล้ว ประชาชนจะมีความรู้จากการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างพลังที่พอเพียงกระทั่งสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้โดยลำพังอย่างมีประสิทธิภาพไม่ต้องรอรับการช่วยเหลือจากภายนอกอีก (Tanhakorn & Pasunon, 2018 : 52-53)

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.9.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกองทุนพัฒนาไฟฟ้า

ธนัท สุวรรณกิตติ และ อัจฉรา ปันทรานวงศ์ (2552) ทำการศึกษาเรื่องการเปิดรับสื่อและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกองทุนพัฒนาชุมชนพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าบางปะกง พบว่าประชาชนเปิดรับสื่อที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าบางปะกงน้อย แต่ให้ความสนใจติดตามข่าวสารรวมทั้งมีการพูดคุยในประเด็นที่เกี่ยวกับกองทุนฯ เป็นจำนวนมาก และต้องการให้หน่วยงานเกี่ยวข้องเพิ่มการปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย

ในขณะที่ สันติ บางอ้อ (2552) กล่าวถึงแนวทางการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาชุมชนรอบโรงไฟฟ้า จังหวัดลำปาง ต้องมีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

1) ความรับผิดชอบของกรรมการกองทุน และผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลต่อการทำงาน รวมถึงความผิดพลาด หรือความเสียหายจากนโยบาย ระเบียบ หลักเกณฑ์และข้อตกลงร่วมกันของกองทุนฯ

2) เจตนารมณ์ นโยบาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ และข้อตกลง ของกรรมการกองทุนฯ ต้องร่วมกันกำหนดไว้อย่างชัดเจน ให้สอดคล้องตามนโยบายและวัตถุประสงค์กองทุนฯ

3) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตามเจตนารมณ์ของกองทุน ต้องเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ตั้งแต่ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ/ดำเนินการ/ติดตามและประเมินผล

4) ความคุ้มค่าในการดำเนินงานกองทุน จำเป็นต้องตัดสินใจเลือกโครงการที่ให้เกิดประโยชน์ ตามลำดับความสำคัญและความจำเป็น และตอบสนองความต้องการของประชาชนมากที่สุด

5) มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ทั้งนี้ เพื่อลดข้อขัดแย้งระหว่างผู้ที่ได้รับผลประโยชน์กับผู้ที่ไม่ได้รับผลประโยชน์

ณรงค์ ไตรกิจวัฒน์กุล (2554) ศึกษาแนวทางเพื่อพัฒนาการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาชุมชนพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง พบว่าประชาชนจำนวนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบ ข้อบังคับของกองทุนฯ ทำให้ขาดการมีส่วนร่วม ผู้ที่เข้าไปร่วมกิจกรรมหรือโครงการส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้นำ สาเหตุของปัญหาดังกล่าวมาจากขาดการสื่อสารประชาสัมพันธ์ และขาดโครงการต่อเนื่องที่ขอรับการสนับสนุนเพื่อนำไปพัฒนาด้านการศึกษา ด้านสาธารณประโยชน์และด้านอาชีพ

สุรน จิตรมั่น และ พิศมัย จารุจิตติพันธ์ (2561) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน พบว่าการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า โดยเฉพาะ

ประเภท ก และประเภท ข ตั้งแต่มีการจัดตั้งในปี พ.ศ. 2555 มาจนถึงปัจจุบัน แม้จะมีโครงการหลายโครงการที่เสนอขึ้นมาจากชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนเงินจากกองทุน และมีการดำเนินงานไปได้ด้วยดี แต่พบว่ายังมีหลายโครงการที่ยังไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร การบริหารกองทุนขนาดใหญ่และขนาดกลางในหลาย ๆ กองทุนยังมีความล่าช้า หรือเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่าง กกพ. ในส่วนกลางกับ คพรพ. ในพื้นที่ หรือระหว่าง คพรพ. กับ คพรต. ของในแต่ละกองทุนเอง โครงการของชุมชนหลายแห่งยังมีการบริหารงานที่ไม่ค่อยเป็นระบบ ประชาชนบางส่วนอาจรู้สึกว่าการจัดสรรเงินจากกองทุนไม่ครอบคลุมความต้องการของตน หรือไม่ทั่วถึงและเป็นธรรม ขณะที่ผู้บริหารโครงการอาจมองว่าโครงการที่เสนอมีความซ้ำซ้อนกัน หรือไม่ก่อให้เกิดการใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพ หรือเบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์ตามกฎหมาย เป็นต้น

2.9.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมพลังอำนาจ

ศรุตดา สมพอง (2552) ทำการศึกษาการเสริมสร้างพลังสตรีในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำชี พบว่ากระบวนการส่งเสริมพลังสตรีในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำชี มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การสะสมพลังในตนเอง
- 2) การเสริมสร้างพลังการเรียนรู้
- 3) การสร้างกลุ่มเครือข่ายหรือชุมชน
- 4) การจัดการวางแผนกลยุทธ์
- 5) การขยายเครือข่าย และบูรณาการ ส่วนเงื่อนไขและองค์ประกอบที่เคลื่อนไหว

ต่อสู่ เกิดจากการนำนโยบายภาครัฐมาสู่การปฏิบัติที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม และความสำนึกการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ

การศึกษาของ กิ่งแก้ว สุวรรณศิริ นพพร จันทรนาชู และ นรินทร์ สังข์รักษา (2559) เรื่องรูปแบบการสร้างเสริมพลังอำนาจชุมชนเพื่อการจัดทำแผนชุมชน เสนอว่ารูปแบบการสร้างเสริมพลังอำนาจชุมชนเพื่อการจัดทำแผนชุมชนนั้นสามารถจำแนกได้ 6 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) ความตระหนักถึงความสำคัญของแผนชุมชน 2) การสรรหาคณะมาร่วมทีมทำแผนชุมชน 3) การสร้างความตั้งใจมุ่งมั่นในการจัดทำแผนชุมชน 4) การจัดตั้งทีมทำแผนชุมชน 5) การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน และ 6) การส่งเสริมความภาคภูมิใจแก่ทีมทำแผนชุมชน ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญมากต่อการทำงานที่เป็นจิตอาสา การสนับสนุนมีทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น ค่าตอบแทน และไม่เป็นรูปธรรม เช่น คำยกย่องชื่นชม นอกจากนี้กิจกรรมการสร้างความภาคภูมิใจแก่ผู้ร่วมจัดทำแผนชุมชน ยังส่งผลต่อการขยายผลไปสู่ชุมชนข้างเคียงได้จากการจัดทำเป็นแนวทางของชุมชนนำร่อง

2.9.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม

วายุ กาญจนศร (2551) ได้ทำการศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า นักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้ 1) ความรับผิดชอบต่อการเล่นกีฬาและการเป็นผู้ดูกีฬา 2) ความรับผิดชอบต่อครอบครัว 3) ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ 4) ความรับผิดชอบต่อสถาบันการศึกษา 5) ความรับผิดชอบต่อชุมชน และ 6) ความรับผิดชอบต่อเพื่อน

ธัญชนก วงศ์ใส (2553) ทำการศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อแรงงานไทย กรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรมนวนคร พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้ 1) ปัจจัยระดับการศึกษาของผู้บริหาร 2) ปัจจัยด้านอายุ สถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน และอายุงานของพนักงาน 3) การรับรู้ของผู้บริหาร เรื่องการป้องกันอันตรายจากการทำงานและโอกาสความก้าวหน้า และ 4) ความมั่นคงในงานของพนักงาน

ปกรณ์ ดุลบุตร (2552) ศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันในประเทศไทย พบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์ข่าวสด และหนังสือพิมพ์คมชัดลึก มีการนำเสนอข่าวสอดคล้องกับหลักความรับผิดชอบต่อสังคม รวมถึงหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชน

วรวิทย์ ไชยสร และ บุญสม เกษะประดิษฐ์ (2560) ศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจกับการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคม 6 บริษัท พบว่าความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นเป้าหมายของการดำเนินงาน 4 ข้อ คือ 1) CSR มีความจำเป็นและสำคัญมาก และเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ 2) มองว่าองค์กรธุรกิจต้องได้รับการยอมรับจากสังคม (พึงพาอาศัย/เกื้อกูลกันและกัน/องค์กรมีรายได้-ชุมชนมีรายได้) ทำให้ได้ใบอนุญาตจากสังคม 3) ความรับผิดชอบต่อสังคมทำให้องค์กร/ชุมชนมีความยั่งยืน 4) ผู้บริหารมีความสำคัญมากในการสร้างวัฒนธรรมองค์กร/นโยบายองค์กร ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่วนความคิดเห็นในประเด็นด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อผู้มีส่วนได้เสียในโครงการความรับผิดชอบต่อสังคมที่บริษัทดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่อง และในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทนั้น นอกจากบริษัทจะต้องไม่ขาดทุน ซึ่งเป็นการสร้างภาระให้แก่สังคมแล้ว ยังต้องสร้างผลกำไรเพื่อตอบแทนผู้ถือหุ้น ต้องดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนและดูแลผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียด้วย ซึ่งตามนี้ บริษัทจะต้องไม่เป็นภาระของสังคมและไม่สร้างความเสียหายให้แก่ผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งต้องทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าด้วย ความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของบริษัท บริษัทต้องทำหน้าที่เป็นจุดศูนย์กลาง (HUB) เชื่อมโยงคนจากทุกภาคส่วน ทั้งภาคธุรกิจ ภาครัฐ

ภาคประชาสังคม มาร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ภายใต้วัฒนธรรม สังคมรูปแบบใหม่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล (Sustainable CSR Model)

2.9.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อการพัฒนา

การวิจัยเพื่อการพัฒนา ตามแนวทางการพิจารณาเช่นนี้ เป็นวิธีวิจัยที่ปลอดจากค่านิยม (Value - neutrality) และมักจะเน้นการวิจัยที่เป็นเครื่องมือควบคู่ไป กับขั้นตอนต่างๆ ในการนำ โครงการพัฒนาไปปฏิบัติ เช่น เชื้อน หรือเทคโนโลยีใช้งานในชุมชนหรือในสังคม โดยพิจารณาความพร้อมหรือ การต่อต้านจากคนในชุมชน การติดตามและประเมินผลโครงการเป็น การทดสอบการยอมรับ และการนำข้อค้นพบไปปรับปรุงและพัฒนา ในช่วงระยะดังกล่าวนี้ มักจะให้ความสนใจ ประเด็นความขัดแย้งและการต่อต้านขัดขืนในการพัฒนาน้อยมาก เพราะค่อนข้างเห็นว่าเป็นทาง ที่ว่าสิ่งนี้เป็นอุปสรรคขัดขวางเพราะมีความเชื่อมั่นว่าถึงอย่างไรก็จำต้อง พัฒนาไปในแนวทางที่ กำหนดกันไว้แล้ว (สุริชัย หวันแก้ว, 2557)

จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าที่ผ่านมายังไม่มีการศึกษาให้เห็น ถึงแนวทางการเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และแนวทางสร้างความสัมพันธ์อย่างยั่งยืนระหว่างโรงไฟฟ้ากับประชาชนรอบ โรงไฟฟ้า ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจจะนำแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ไปวางแผนงานทำกิจกรรม สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงไฟฟ้าน้ำพอง เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการ กองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

การวิจัยมีความแตกต่างจากงานวิจัยครั้งก่อน โดยการเสริมพลังผ่านโครงการเครือข่ายศูนย์ เรียนรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง ซึ่งโครงการเป็นกิจกรรมความรับผิดชอบต่อ สังคมขององค์กร และเป็นโครงการการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็น แนวทางปฏิบัติให้โครงการประสบผลสำเร็จ

2.10 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการวิจัย ผู้วิจัยได้นำมา สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่ออธิบายประเด็นสำคัญ ดังนี้

ประการแรก ผู้วิจัยจะอธิบายให้เห็นถึงประเด็นสำคัญในการดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้า โรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาโครงสร้างการบริหารกองทุน และจะอธิบายถึงปัญหา และอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการทั้งในส่วนของภาครัฐและชุมชน ระเบียบของกองทุนรวมถึง ปัญหาในระดับของชุมชน

ประการที่สอง ผู้วิจัยจะอธิบายถึงผลกระทบต่อชุมชนจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และจะใช้แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อทั้งองค์กรและต่อสังคมส่วนรวม นำมาวางแผนงานทำกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงไฟฟ้าน้ำพอง ให้ตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวัง ซึ่งจะเกิดความสัมพันธ์อย่างยั่งยืนระหว่างโรงไฟฟ้าน้ำพองกับชุมชนรอบโรงไฟฟ้า เพื่อลดผลกระทบต่อชุมชนจากการดำเนินของโรงไฟฟ้าน้ำพอง และเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ประการที่สาม ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ เพื่อให้ชุมชนเขตพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง รัศมี 3 กิโลเมตร เกิดการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ที่มีประสิทธิภาพ และเสนอแนวทางเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างโรงไฟฟ้าน้ำพองกับชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วในบทที่สอง มาเป็นแนวคิดในการประยุกต์ใช้เพื่อสร้างกระบวนการเสริมพลังอำนาจและสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอ น้ำพองของผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้วางแผนดำเนินการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีวิธีการดำเนินการศึกษา 2 วิธีดังนี้

3.1.1 การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาเอกสารทั้งของราชการและ เอกสารวิชาการทั่วไป ซึ่งประกอบไปด้วย รายงานการดำเนินงาน แผ่นพับ หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ และรายงานจากหน่วยงานราชการและเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาและเสริมพลังอำนาจของชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

3.1.2 ปฏิบัติการการจัดทำกระบวนการเสริมพลังชุมชนและสร้างการมีส่วนร่วม ผ่านกิจกรรมปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนผ่านการดำเนิน “โครงการการเสริมสร้างและพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า” ดังนี้

1) จัดเวทีการประชุมคณะกรรมการกองทุน เพื่อวางแผนการดำเนินงานและสร้างความเข้าใจโครงการร่วมกัน

2) จัดเวทีประชาคมกองทุน เพื่อประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจโครงการร่วมกันจากทุกภาคส่วน

3) จัดเวทีการรับฟังความคิดเห็น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการ นอกจากนี้ได้จัดทำกระบวนการเสริมพลังและสร้างการมีส่วนร่วมผ่านโครงการการเสริมสร้างและพัฒนาศูนย์เรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

4) โครงการยกระดับเครือข่ายเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบ โดยดำเนินการในพื้นที่ชุมชนเขตพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง รัศมี 3 กิโลเมตร ประกอบด้วย ตำบลกุดน้ำใส ตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง และตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ฐานทางแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเสริมพลังอำนาจ และการมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นกรอบในการจัด

กระบวนการของศูนย์เรียนรู้ที่มีความพร้อม มีศักยภาพ และมีความเข้มแข็งที่จะสามารถยกระดับเครือข่ายเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบได้

3.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ในขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจกับสภาพการณ์ และสภาพของบุคคลทั้งในฐานะปัจเจกชนและในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม (วรรณดี สุทธินรากร, 2556 : 213) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

3.2.1 ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ ระหว่างเดือนเมษายน – กรกฎาคม 2561 (4 เดือน)

1) การศึกษาและทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสาร ได้แก่ เอกสารและหนังสือตำราวิชาการ รายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้แก่ แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) แนวคิดการมีส่วนร่วม และกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ภาวะเปียบกองทุนพัฒนาไฟฟ้า

2) การคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มประชากรเป้าหมาย

2.1) การคัดเลือกพื้นที่ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ชุมชนเขตพื้นที่โรงไฟฟ้ารัศมี 3 กิโลเมตร ประกอบด้วย ตำบลกุดน้ำใส ตำบลม่วงหวาน อำเภอโนนน้ำพอง และตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

2.2) ประชากรในพื้นที่ชุมชนเขตพื้นที่โรงไฟฟ้ารัศมี 3 กิโลเมตร ประกอบไปด้วย 37 ชุมชน โดยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายรวมทั้งสิ้น จำนวน 43 คน ด้วยวิธีดังนี้

2.2.1) กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากจำนวน 37 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน รวมจำนวน 37 คน

2.2.2) กลุ่มตัวแทนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) ประกอบไปด้วย

(1) คณะกรรมการกองทุนภาคประชาชน จำนวน 2 คน

(2) คณะกรรมการภาครัฐ จำนวน 2 คน

(3) คณะกรรมการโรงไฟฟ้าน้ำพอง จำนวน 1 คน

(4) เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จำนวน 1 คน

2.3) การสำรวจชุมชน โดยการศึกษาข้อมูลทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร ข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ใช้วิธีการสังเกต จดบันทึก และการถ่ายภาพ ทั้งจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานจากหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2.4) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยผ่านกิจกรรมด้าน CSR ขององค์กร เช่น งานบุญประเพณี การร่วมการประชุมประจำเดือน การร่วมประชุมประชาคมของหมู่บ้าน หรือการสานเสวนาชุมชน

3.2.2 ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย ระหว่างเดือน สิงหาคม 2561 - พฤษภาคม 2562 (10 เดือน)

1) กำหนดปัญหาร่วมกับชุมชน วิเคราะห์ปัญหาด้วยการสนทนากลุ่มแกนนำ และผู้นำชุมชน รวมถึงผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อรับฟังความคิดเห็นและเพื่อยืนยันข้อมูลให้ตรงกัน

2) ออกแบบการวิจัยและการเก็บข้อมูลพัฒนาเป็นโจทย์หลังจากทราบปัญหาการวิจัยแล้ว มีขั้นตอนดังนี้

2.1) ประเภทข้อมูล ประกอบด้วย ข้อมูลเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับนโยบายของรัฐ เกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ปัญหาและอุปสรรคของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง และแนวทางการเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง

2.2) วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

2.2.1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2.2.2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2.2.3) การสังเกต และการจัดเวที

2.2.4) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

2.2.5) การบันทึกเทป การจดบันทึก และการถ่ายภาพ

3.2.3 ระยะที่ 3 ระยะการติดตามและประเมินผลระหว่างเดือนมิถุนายน 2562 - ธันวาคม 2563 (19 เดือน)

1) การติดตามผลและความก้าวหน้าของกิจกรรม แผนงานโครงการ แผนปฏิบัติงาน เพื่อดูผลการดำเนินงาน ตลอดจนความก้าวหน้าของกิจกรรมที่ได้ดำเนินไปแล้ว และกิจกรรมที่ยังไม่สามารถดำเนินการตามแผน ผลการปฏิบัติงานที่พึงพอใจ และปัญหาอุปสรรคที่พบ

2) การประเมินผลทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เพื่อสะท้อนการปฏิบัติ ซึ่งอาจต้องกลับไปดำเนินการซ้ำอีกบางขั้นตอน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

3) การประเมินเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย โดยประเมินผลร่วมกันของทีมแกนนำ หลังเสร็จสิ้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

3.3 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

3.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แบบบันทึกการสังเกตการณ์มีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ใช้ในการบันทึกการสังเกตรายละเอียดของกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า และสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า รวมไปถึงบันทึกการสังเกตจากกิจกรรม และเวทีประชุมกลุ่มต่าง ๆ เพื่อบรรยายข้อมูล

2) แบบสัมภาษณ์เจาะลึก เพื่อศึกษาทัศนคติ และความคิดเห็น โดยเป็นข้อคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นตามกรอบของวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ใช้เพื่อบันทึกการสนทนากลุ่มตามประเด็นที่ต้องการสนทนา และเพื่อกำหนดโครงสร้างการสนทนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการสนทนากลุ่มในแต่ละครั้งและเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4) วัสดุ และอุปกรณ์ ที่ใช้ประกอบการเก็บข้อมูลภาคสนาม เช่น สมุดบันทึกข้อมูล กล้องถ่ายภาพ และเครื่องบันทึกเสียง

3.3.2 การสร้างเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบสัมภาษณ์เจาะลึก ดังนี้

- 1) ศึกษาหลักเกณฑ์ กระบวนการ และวิธีการสร้างเครื่องมือ
- 2) นำแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้จากการศึกษาเอกสาร มากำหนดกรอบในการสร้างแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์เจาะลึก และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม
- 3) สร้างเครื่องมือแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์เจาะลึก และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม
- 4) นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม ตลอดจนให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข
- 5) ปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะ แล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแก้ไขอีกครั้ง

6) แก้ไขข้อบกพร่องตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและ
นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบอีกครั้ง

7) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งจนเกิดความสมบูรณ์มากที่สุดก่อนนำไปใช้ในการ
เก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ตั้งแต่เดือนเมษายน 2561 - ธันวาคม 2563 และ
ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามรูปแบบที่ใช้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

3.4.1 ศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เกี่ยวกับนโยบายรัฐเกี่ยวกับการจัดตั้ง
กองทุนพัฒนาไฟฟ้า กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาตำบล
จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงเจตนารมณ์ของการก่อตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้า
ในระดับประเทศ รวมถึงเพื่อให้ทราบหลักคิด ความเป็นมาและวิธีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้า
ทั้งในระดับนโยบาย เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ในส่วนของการนำมาปฏิบัติจริง

3.4.2 สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participated Observation) โดยการร่วมกิจกรรม
ของชุมชน ที่ดำเนินการตามแผนงานและโครงการของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอ น้ำพอง
จังหวัดขอนแก่น รวมถึงการจัดกิจกรรมของโรงไฟฟ้าน้ำพองและการประชุมหรือกิจกรรมต่าง ๆ
ของชุมชนที่จัดขึ้น

3.4.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและ
ไม่เป็นทางการ คณะกรรมการกองทุน และตัวแทนสำนักงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง
เพื่อเป็นการศึกษาข้อมูลด้านพลังของชุมชน การเข้าไปมีบทบาทในกองทุนพัฒนาไฟฟ้าฯ และ
การมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงความคิดเห็นความรู้สึก ความเชื่อ เจตคติ และประสบการณ์
เกี่ยวกับกองทุนพัฒนาไฟฟ้าฯ เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสังเกต
พฤติกรรมในการให้ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ไปพร้อมกันเพื่อใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล
ของผู้วิจัย

3.4.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในกลุ่มการจัดกิจกรรมของโรงไฟฟ้าน้ำพอง
เนื่องจากเพื่อให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้วิจัยต้องศึกษาความคิด ความเชื่อและทัศนคติ
ร่วมกันหรือแตกต่างกันของกลุ่ม และเพื่อให้ได้ข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการศึกษาความคิดเห็น
ของกลุ่มด้วยการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่พลวัตของกลุ่ม
จะเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้แต่ละคนแสดงความคิดเห็นและทัศนะของตนเองออกมาอย่างเปิดเผย ในการจัด
สนทนากลุ่ม ได้จัดกลุ่มละ 5 - 7 คน จากกลุ่มเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ โดยที่ผู้วิจัยเป็นผู้นำประเด็น

สนทนาและกระตุ้นให้ผู้ร่วมสนทนาพูดคุยกันในหัวข้อที่ผู้วิจัยกำหนดเอาไว้ล่วงหน้า โดยที่ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มในลักษณะของคำถามที่ถามถึง ความรู้สึก ฐานความคิด การตัดสินใจ การใช้เหตุผล แรงจูงใจ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งความคิดเห็นของคน ๆ หนึ่ง อาจจะกระตุ้นให้ คนอื่น ๆ ในกลุ่มพูดและแสดงความคิดเห็นของตนออกมา เพราะการสนทนากลุ่มเป็นการใช้หลักการปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มเป็นเครื่องมือให้ได้มาซึ่งข้อมูลและคำตอบ

3.4.5 จัดเวทีเสวนากลุ่มย่อยในแต่ละชุมชน เพื่อนำแนวทางการเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า นำมาสู่การปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างพลังชุมชน

3.5 การจัดการกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในแต่ละครั้งมาวิเคราะห์ควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การจัดทำสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีเสวนาและเวทีประชาคมต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่อประเมินสภาพการณ์ว่าสิ่งใดที่เป็นการปฏิบัติที่ดี เหมาะสมมากน้อยเพียงใด และอย่างไร มีปัญหาหรืออุปสรรคเกิดขึ้นหรือไม่เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานของกองทุนให้ดีขึ้นต่อไป

ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อแจกแจงข้อมูลที่ค้นพบและอธิบายข้อค้นพบที่สำคัญที่สุด นำมาสรุปสังเคราะห์และวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎี เพื่อนำมาสู่การแสดงแนวทางหรือรูปแบบในการเสริมพลังอำนาจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนไฟฟ้า อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

3.6 การนำเสนอผลการวิจัย

3.6.1 บทที่ 1 บทนำ เป็นการอธิบายถึงภูมิหลังและความสำคัญของ วัตถุประสงค์ในการวิจัย คำถามการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ขอบเขตการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะ และคำย่อ

3.6.2 บทที่ 2 เป็นการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย บริบทของชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง และความเป็นมาของโรงไฟฟ้าน้ำพอง ความเป็นมาของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย

3.6.3 บทที่ 3 เป็นการอธิบายถึงระเบียบวิธีวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินงานการวิจัยและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการวิจัย

3.6.4 บทที่ 4 ผลการศึกษา เป็นการนำเสนอผลการจากการดำเนินการวิจัย แบ่งเนื้อหาเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เป็นการอธิบายถึงผลการศึกษาเรื่องผลกระทบต่อชุมชนจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ส่วนที่ 2 นำเสนอผลการศึกษาเรื่องสถานการณ์การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ส่วนที่ 3 นำเสนอผลของการปฏิบัติการ การจัดทำกระบวนการเสริมพลังชุมชนและสร้างการมีส่วนร่วม ผ่านกิจกรรมปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนผ่านการดำเนิน “โครงการการเสริมสร้างและพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า” และแนวทางการส่งเสริมและสร้างพลังชุมชนเพื่อการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ในระดับองค์กร ในระดับระดับบุคคลและชุมชน และแนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

3.6.5 บทที่ 5 เป็นการสรุปและอภิปรายผลการศึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะในการจัดการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาการเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วยผลการศึกษาจาก 3 ส่วน คือ 1) ส่วนที่หนึ่ง ผลการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง ผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่น้ำพองจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และพัฒนาการของนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าน้ำพอง 2) ส่วนที่สอง คือ ผลการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้า โดยวิธีการสรุปและสังเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องกับการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอ น้ำพอง และ 3) ส่วนที่สาม คือ ข้อมูลจากกระบวนการปฏิบัติการ “โครงการการเสริมสร้างและพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า” ในพื้นที่ชุมชนรอบโรงไฟฟ้า รัศมี 3 กิโลเมตร ประกอบด้วย ตำบลกุดน้ำใส ตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง และตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

โดยการปฏิบัติการในพื้นที่ ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอนการดำเนินงาน คือ 1) ขั้นตอนแรก เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับพื้นที่โดยการศึกษาและจัดทำข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเพื่อสะท้อนปัญหาจากชุมชน 2) ขั้นตอนที่สอง เป็นการปฏิบัติการในพื้นที่เพื่อการเสริมสร้างพลังอำนาจและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ และ 3) ขั้นตอนที่สาม การสรุปผลการปฏิบัติการ โดยข้อมูลการดำเนินการตั้งต้นเป็นไปเพื่อใช้ตอบคำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และเพื่อหาแนวทางในการเสริมพลังให้ชุมชนในการบริหารจัดการกองทุน อย่างมีส่วนร่วมจากชุมชน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จากการสำรวจเอกสาร พบว่ามีความพยายามในการจัดการสิ่งแวดล้อมและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในประเทศ รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นของการสร้างกลไกเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ในการสร้างเสริมทัศนคติในเชิงบวกต่อการสร้างโรงไฟฟ้า ทำให้มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชน ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงพลังงานซึ่งเกิดขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี โดยข้อเสนอของคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (กพข.) และได้ขอความร่วมมือจากผู้ว่าราชการจังหวัดใน 39 จังหวัด ที่มีโรงไฟฟ้าตั้งอยู่เดิม ให้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าในปี พ.ศ. 2550 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน แต่เนื่องจากการจัดตั้งกองทุนฯ ดังกล่าว ยังไม่มีกฎหมายเฉพาะรองรับ ต่อมาภายหลังจากที่พระราชบัญญัติกำกับกิจการพลังงาน พ.ศ. 2550 มีผล

บังคับใช้ทำให้กองทุนฯ ได้โอนมาอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) และได้ออกระเบียบว่าด้วยกองทุนพัฒนาไฟฟ้า พ.ศ. 2553 ขึ้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานกองทุนฯ ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวยังคงปรากฏปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยรอบโรงไฟฟ้ากับโรงไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2556 อ้างถึงใน สุธน จิตรมัน และ พิสมัย จานุจิตติพันธ์, 2561 : 1130)

ในกรณีของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพองเอง จากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ ทำให้โรงไฟฟ้าและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพยายามในการสร้างการมีส่วนร่วมจากชุมชน เพื่อเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างชุมชนและโรงไฟฟ้า และได้มีพัฒนาการของการดำเนินงานดังกล่าวผ่านกลไก กองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มาอย่างต่อเนื่อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

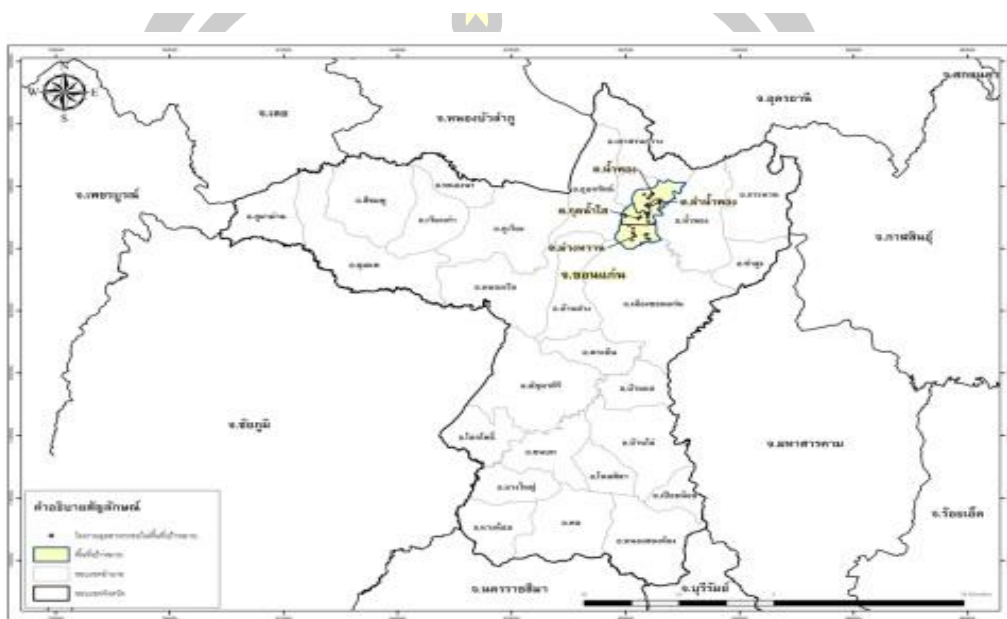
4.1 ผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง

4.1.1 การพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง

สืบเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ให้ความสำคัญต่อการพัฒนา ภาคอุตสาหกรรม ส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจ และความเจริญของจังหวัดขอนแก่น มีอัตราการขยายตัวภาคอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการปรับเปลี่ยนจากการเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม เนื่องด้วยอำเภอน้ำพองเป็นพื้นที่รองรับน้ำแม่ น้ำพองที่ไหลผ่านต่อจากลำน้ำพองที่ ไหลเข้าอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าและการชลประทาน มีพื้นที่ชลประทานประมาณ 258,000 ไร่ โดยการก่อสร้างฝายหนองหวายเพื่อทดน้ำที่อำเภอน้ำพอง ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย ก่อนจะไหลไปบรรจบแม่น้ำชีฝั่งซ้ายที่เส้นแบ่งเขตอำเภอมืองขอนแก่น และอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มีความยาว 275 กิโลเมตร ทำให้พื้นที่อำเภอน้ำพองเหมาะต่อการอุตสาหกรรมและแหล่งการผลิตวัตถุดิบ ประกอบกับจังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลางการขนส่งของภูมิภาค ส่งผลให้การเจริญเติบโตภาคอุตสาหกรรมในเขตอำเภอน้ำพองขยายตัวที่สูงขึ้น มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดย่อมหลายแห่งเกิดขึ้นในพื้นที่

ในปี พ.ศ. 2558 รัฐบาลมีนโยบายขยายพื้นที่พัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (Eco Industrial Town) จำนวน 10 จังหวัด ได้แก่ ปทุมธานี นครปฐม ชลบุรี ราชบุรี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี นครราชสีมา ขอนแก่น สุราษฎร์ธานี และสงขลา เพื่อสร้างความสมดุลการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วยด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และเกิดความร่วมมือ

ขับเคลื่อนอย่างจริงจังของคนในพื้นที่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2559 คณะกรรมการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศจังหวัดขอนแก่นได้คัดเลือกพื้นที่อุตสาหกรรมหนาแน่นอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ครอบคลุมพื้นที่ตำบลน้ำพอง ตำบลม่วงหวาน และตำบลกุดน้ำใส เป็นพื้นที่เป้าหมายเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศจังหวัดขอนแก่น

ภาพประกอบ 4 พื้นที่อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ จังหวัดขอนแก่น

(ที่มา: ศูนย์พัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ กรมโรงงานอุตสาหกรรม ปีงบประมาณ 2559)

4.1.2 ผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่น้ำพอง

ในปี พ.ศ. 2524 ผลจากการขุดเจาะก๊าซทำให้ชาวบ้านตำบลม่วงหวานกังวลผลกระทบด้านกลิ่น และด้านสิ่งแวดล้อม จึงรวมกลุ่มเดินทางไปเรียกร้องต่อผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น เพื่อเจรจาต่อรองการรวมถึงการดูแล ปรากฏผลสำเร็จบริษัท เอ็กซ์อนโมบิล เอ็กซ์พลอเรชั่น แอนด โพรดักชั่น โคราช อิงค์ ตกลงชดเชยการช่วยเหลือด้านสาธารณสุขประโยชน์ เช่น สร้างกำแพงวัด สร้างกุฏิพระ และขุดบ่อน้ำ นอกจากนี้บริษัทฟินิกซ์ พัลท์ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด ได้ซื้อที่ดินบริเวณบ้านโนนอุดม บ้านคำบงพัฒนา และบ้านห้วยโจด เพื่อเป็นที่ตั้งของโรงงานผลิตเยื่อกระดาษและได้สัญญากับชาวบ้านว่าถ้าขายที่ดินให้บริษัทแล้วจะรับลูกหลานเข้าทำงานด้วย ทั้งนี้ที่ผ่านมาชาวบ้านทำเกษตรกรรมเกิดการขาดทุน หากขายที่ดินได้ในราคาสูง และลูกหลานมีงานทำก็จะเป็นเรื่องที่ดี

พ.ศ. 2529 เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบริษัทฟินิกซ์ พัลฟ์ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด โดยมีสาเหตุจากการดำเนินกิจกรรมของบริษัทที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม เช่น เกิดกลิ่นเหม็นรุนแรง และอันตรายจากการคมนาคม ประกอบกับพบการแอบระบายน้ำทิ้งผ่าน ห้วยโจดและไหลลงสู่แม่น้ำพอง ส่งผลให้ชาวพืชผลการเกษตรเริ่มเสียหาย ปรากฏะชั่งตาย และที่สำคัญเกิดการป่วยเป็ยงสัญญาที่จะรับลูกหลานของผู้ขายที่ดินให้เข้าทำงาน ทำให้ชาวบ้านรวมตัวกัน จัดตั้ง “กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูลำน้ำพอง” เรียกร้องให้แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาเรื่องกลิ่นน้ำเน่าเสีย และการทวงสิทธิ์ของชาวบ้านที่ขายที่ดินให้แล้วต้องรับลูกหลานเข้าทำงานด้วย จากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าตึมน้ำฝน และไม่กล้าใช้น้ำจากห้วยโจดและแม่น้ำพอง เพื่อการอุปโภคและบริโภค

พ.ศ. 2530 บริษัทฟินิกซ์ พัลฟ์ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด มีแนวทางการแก้ปัญหา การปล่อยน้ำเสีย ด้วยการจัดทำโครงการ Project Green โดยการขอซื้อที่ดินชาวบ้านเพิ่ม 1,000 ไร่ ในราคา 15,000 ต่อไร่ ของพื้นที่ตำบลโคกสูง ประกอบด้วย บ้านคำบางพัฒนา บ้านอุดมศิลป์ บ้านคำบอน บ้านโนนสวรรค์ และบ้านนิคม และตำบลกุดน้ำใส ประกอบด้วย บ้านหนองบัวน้อย บ้านห้วยโจด บ้านโนนอุดม และบ้านกุดน้ำใส

พ.ศ. 2532 เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้นำกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูลำน้ำพอง กับกำนันตำบลโคกสูง เนื่องจากโรงงานฯ ให้โควตาซื้อที่ดินจากชาวบ้านเพื่อทำ Project Green กับผู้นำกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูลำน้ำพองกับผู้นำชุมชน (กำนันตำบลโคกสูง)

ปัญหาจากการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุมชนโดยรอบ ทั้งทางตรงและทางอ้อมดังนี้

4.3.2.1 พื้นที่ตำบลกุดน้ำใส

การพัฒนาภาคอุตสาหกรรม นำมาซึ่งผลกระทบต่อพื้นที่ตำบลกุดน้ำใส ทำให้สินค้าในชุมชนมีราคาสูงกว่าถิ่นอื่น แต่ในทางกลับกัน ทำให้ลูกหลานและประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ในครัวเรือนจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม มีความเป็นอยู่ที่ดี มีฐานะ คนในชุมชนไม่ต้องไปทำงานต่างจังหวัด ครอบครัวยู้อย่างพร้อมหน้า และทำให้ราคาผลผลิตทางการเกษตรของคนในชุมชนมีราคาสูงขึ้น เป็นที่ต้องการของชุมชน ทางโรงงานได้เข้ามาสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน ในด้านการทำบุญประเพณีต่าง ๆ โดยชาวบ้านทำหนังสือของบประมาณ และทางโรงงานสนับสนุนทุกครั้ง (เป็นการช่วยเหลือแบบเอาหน้ารอด เพราะกลัวประชาชนเดินขบวน)

อีกทั้งยังส่งผลให้จำนวนประชากรที่มีสิทธิ์เลือกตั้งเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประชากรแฝงก็มีเพิ่มขึ้น (ย้ายถิ่นแต่ไม่ย้ายชื่อ) เกิดปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาการพนัน (โต๊ะบอล ร้านเกม) และปัญหายาเสพติด มีรถจักรยานยนต์เพิ่มขึ้นจำนวนมาก เกิดความไม่ปลอดภัยต่อการเดินทางสัญจร และปัญหาเสียงดังรบกวน เกิดการเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง เพราะต่างคนต่างอยู่เนื่องจากขาดการปฏิสัมพันธ์ที่มีคุณภาพ คนต่างถิ่นย้ายเพิ่มจำนวนมากกลายเป็นชุมชนกึ่งเมือง ด้วยความหลากหลายวัฒนธรรม เพิ่มภาระผู้นำชุมชน ลดประสิทธิภาพการดูแลชาวบ้าน เพิ่มปัญหายาเสพติด และการทะเลาะวิวาท เป็นต้น

นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศจากกลิ่นเหม็น และฝุ่นละออง เป็นสาเหตุของโรคระบบทางเดินหายใจ และสัตว์เลี้ยงเสียชีวิตจากการดื่มน้ำจากแม่น้ำพอง จากการทำเจ้าหน้าที่โรงงานไฟฟ้า น้ำพองลงพื้นที่น้อยจึงรับทราบข้อมูลไม่ครบทุกด้าน ประชากรในพื้นที่ได้รับผลกระทบเป็นโรคมุมิแพ้และโรคผิวหนัง ทำให้เกิดตุ่มตามตัว และผื่นคัน สาเหตุมาจากสารเคมีที่เกิดจากขบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมฯ

4.3.2.2 พื้นที่ตำบลม่วงหวาน

การพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ส่งผลให้มีการจ้างงานมากขึ้น ชาวบ้านพื้นที่ตำบลม่วงหวานบางส่วนทำงานในโรงงานไฟฟ้า น้ำพอง ทำให้เกิดการหมุนเวียนรายได้ในชุมชน เพิ่มรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร และส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวบ้านและโรงงานอุตสาหกรรมฯ แต่ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น เนื่องจากชาวบ้านส่วนมากทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อได้รับค่าตอบแทนมาก็ใช้จ่ายใช้สอยในพื้นที่มากขึ้น เวลาทำเกษตรกรรมจึงลดลง

เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่โรงงานไฟฟ้า น้ำพอง อาทิ เช่น งานบุญประเพณีประจำปี กฐินผ้าป่า และจากกิจกรรมบริจาคผ้าห่ม และเสื้อกันหนาว กิจกรรมดูแลผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส กิจกรรมสนับสนุนทุนการศึกษาอุปกรณ์การศึกษา สนับสนุนกิจกรรมของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ถึงแม้ว่าจะเกิดปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมต่างๆ แต่ชาวบ้านยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อกระบวนการทำงานของโรงไฟฟ้า น้ำพอง

การที่ชาวบ้านได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงานทั้งหน่วยงานภาครัฐ และโรงงานข้างเคียง อาจนำมาเป็นสาเหตุให้เกิดการสร้างผลประโยชน์ของผู้นำบางคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งทุน และเกิดปัญหาหลายอย่างตามมา เช่น ปัญหายาเสพติด และการจราจรที่หนาแน่น

ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำการเกษตรกรรมด้วยการพึ่งพาธรรมชาติ และได้ปลูกฝังลูกหลานให้รักและหวงแหนธรรมชาติ จึงทำให้เกิดการปลูกป่าทดแทนป่าที่ถูกทำลาย แต่เกิดปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลต่อระบบสุขภาพ เนื่องจากเกิดหมอกควันลดการมองเห็นในการขับขีรถยนต์ และรถจักรยานยนต์ เกิดฝุ่นละอองสร้างความสกปรกตกตามหลังคาบ้าน และน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภค การคมนาคมแออัด การจราจรวุ่นวาย และเกิดอุบัติเหตุบ่อยขึ้น

นอกจากนี้ยังส่งผลให้ชาวบ้านเป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ โรคภูมิแพ้ และผื่นคันตามร่างกายเพิ่มมากขึ้น แต่ไม่สามารถระบุสาเหตุว่าเกิดโรคจากโรงไฟฟ้าน้ำพองได้ เนื่องจากมีปัจจัยมาจากหลายสาเหตุ ในขณะที่เดียวกันโรงไฟฟ้าน้ำพอง ได้ส่งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ดูแลสุขภาพและให้ความรู้เรื่องสุขภาพและการรักษาอาการเบื้องต้นในชุมชนปีละครั้ง

4.3.2.3 พื้นที่ตำบลโคกสูง

การพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ส่งผลให้เศรษฐกิจดีขึ้น เนื่องจากชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น ค่าครองชีพสูง ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดี จำนวนรถเร่และร้านค้าเข้ามาขายของมากขึ้น ประกอบกับโรงไฟฟ้าน้ำพองได้ส่งเสริมงบประมาณสนับสนุนการประกอบอาชีพทอเสื่อ เลี้ยงไหม - ทำขนม ส่งเสริมผลผลิตทางการเกษตรทำให้ราคาสูงขึ้น แต่การที่เศรษฐกิจดีกลับทำให้เพิ่มจำนวนรถยนต์และรถจักรยานยนต์ เกิดปัญหาการจราจร มลพิษทางเสียง และมลพิษอากาศตามมา

โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ มีกองทุนให้กับชาวบ้านเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ อาทิ เช่น มอบผ้าห่มให้ผู้สูงอายุ ส่งเสริมกีฬาเยาวชน ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน ส่งเสริมอาชีพภายในชุมชน สนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ

หมู่บ้านเกิดการขยายตัวจากคนต่างถิ่น หรือประชากรแฝง และนำสิ่งเสพติดเข้ามา ทำให้ชาวบ้านในชุมชนติดสารเสพติดเพิ่มขึ้น เกิดการขัดแย้งกันระหว่างฝ่ายปกครองของโรงงานอุตสาหกรรมที่ดูแลการสนับสนุนทุนกับผู้นำชุมชน ส่งผลถึงการอนุมัติโครงการ และการเปลี่ยนแปลงโครงการ

อีกทั้งผลผลิตทางการเกษตรกรรมลดลง จากการปนเปื้อนคราบน้ำมันในแหล่งน้ำ เมื่อมีการซ่อมบำรุงของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลต่อการเจริญเติบโตพืชผลทางการเกษตร ประกอบกับเกิดน้ำเสียส่งกลิ่นเหม็นทำให้เกิดความกังวลใจต่อการอุปโภคและบริโภค ส่งผลต่อระบบหายใจของชาวบ้าน (เพราะกลิ่นถ่านหินลิกไนต์) น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมฯ ส่งกลิ่นเหม็น และมีหอยเล็กๆ ปะปนมาด้วย เวลาใช้น้ำเพื่อการชำระร่างกายทำให้เกิดโรคภูมิแพ้ รวมถึงสัตว์น้ำท้องถิ่น

ลดจำนวนลงและรสชาติเปลี่ยนไป ทั้งนี้ชาวบ้านกังวลเกี่ยวกับการระเบิดของท่อก๊าซของบริษัท Hess ในอนาคต

จากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง จะเห็นได้ว่าก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสีย ในด้านเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดรายได้ในชุมชนมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้นด้วย ด้านสังคม ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรมฯ ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่า อาจกลายเป็นภาระของผู้นำและชุมชนที่ต้องเสียเวลาในการเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ

ด้านการเมืองการปกครอง เกิดการพัฒนาในชุมชนจากการสนับสนุนของหน่วยงานต่าง ๆ นำมาให้เกิดการสร้างผลประโยชน์ของผู้นำบางคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งทุน ปัญหาคนต่างถิ่นหรือประชากรแฝงจากการขยายตัวของชุมชน ที่นายยาเสพติดมาสู่ชุมชน นำไปสู่ปัญหาในครอบครัวและการทะเลาะวิวาท ด้านสิ่งแวดล้อม เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย มีคราบน้ำมัน และมีกลิ่นเหม็นจากการปล่อยน้ำทิ้งของโรงงานอุตสาหกรรมฯ ลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อน้ำที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภค นำไปสู่ปัญหาด้านสุขภาพ จากมลพิษทางอากาศและการปนเปื้อนในน้ำ แม้ว่าโรงงานอุตสาหกรรมจะสนับสนุนดูแลด้านสุขภาพของชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอก็ตาม

ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 บริษัท ฟินิกซ์ฯ ใช้การแก้ปัญหาด้วยมาตรการ “คืนช้าง เหยียบปากนก” (เวทีการรับฟังความคิดเห็น, สัมภาษณ์, 25 กันยายน 2558) โดยการบรรจุพนักงานซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านเป็นกรรมการทำหน้าที่ประสานงานกับหมู่บ้าน เพื่อลดปัญหาต่าง ๆ ทั้งยังให้ลูกหลานแกนนำที่คาดว่าจะสร้างปัญหา เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมฯ และมอบทุนการศึกษาให้ลูกหลานแกนนำเหล่านั้นด้วย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างยั่งยืน เป็นเพียงการปรับตัวของชุมชนตามการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่

4.1.3 พัฒนาการของนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าน้ำพอง

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เป็นรัฐวิสาหกิจภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงพลังงาน มีภารกิจหลักในการผลิตและจัดหาพลังงานไฟฟ้าให้เพียงพอต่อความต้องการของคนไทย รวมถึงการรักษาเสถียรภาพของระบบไฟฟ้าในประเทศไทยให้มีความมั่นคง และการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งการดำเนินงานตามภารกิจหลักของ กฟผ. ต้องเผชิญกับปัญหาและผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมในหลายประเด็น โดยเฉพาะโครงการพัฒนาโรงไฟฟ้าบางส่วนมักนำไปสู่การเกิดความขัดแย้ง ที่ผ่านมาจากสร้างโรงไฟฟ้าใหม่ นำมาซึ่งความกังวลในเรื่องความปลอดภัย วิถีชีวิต ทรัพยากรและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนอันเป็นที่ตั้ง

ของโรงไฟฟ้า และมักจะเกิดกระแสการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ที่จะมีการก่อสร้างโรงไฟฟ้า (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2553) ในบางโครงการเกิดกระแสการต่อต้านในพื้นที่เป้าหมายของการก่อสร้างอย่างรุนแรงต่อเนื่องและยาวนาน เช่น การต่อต้านโครงการเขื่อนปากมูล ในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนที่มีการเพิ่มบทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น

กฟผ. ได้ให้ความสำคัญต่อบทบาทความรับผิดชอบต่อสังคมของหน่วยงาน จะเห็นได้จากมีการปรับโครงสร้างองค์กรในปี 2551 โดยเพิ่มสายงานกิจการสังคม (CSR) ขึ้น และมีรองผู้ว่าการกิจการสังคม (รวค.) ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบโดยตรง ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานกิจกรรมด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งได้จัดทำแผนแม่บทความรับผิดชอบต่อสังคม ปี 2552-2556 ขึ้นเป็นฉบับแรก และได้มีการประกาศนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคม และมีการดำเนินงานตามแผนแม่บทด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2559 – 2569) ที่รองรับเป้าหมายและสนองต่อยุทธศาสตร์ขององค์กร ในการเป็นองค์กรที่ห่วงใยสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมในระดับสากล ตามมาตรฐานแนวทางการรับผิดชอบต่อสังคม ISO 26000

สายงานรองผู้ว่าการผลิตไฟฟ้า (รวฟ.) ซึ่งประกอบด้วย เขื่อน และโรงไฟฟ้า มีแผนงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมที่สำคัญจำนวน 2 แผน ได้แก่ “แผนสื่อสารสาธารณะเพื่อการผลิตไฟฟ้าสำหรับประชาชนแบบมีส่วนร่วมปี พ.ศ. 2549 - 2553” ซึ่งดำเนินกิจกรรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการผลิตไฟฟ้า รวมถึงวิธีการสื่อสารที่แสดงถึงความเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และชุมชนของ กฟผ. โดยยึดหลักให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร อันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์แบบไว้วางใจระหว่างเขื่อนและโรงไฟฟ้ากับชุมชนโดยรอบ แผนงานดังกล่าวมุ่งการทำงานในระดับพื้นที่โรงไฟฟ้า เขื่อน และเหมือง โดยมีแนวคิดหลักในการใช้การสื่อสารสองทาง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ใช้การสื่อสารทางรุก รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อรองรับงานด้านนี้ ซึ่งแผนดังกล่าวได้เสร็จสิ้นลงในปี พ.ศ. 2553 และต่อเนื่องด้วย “แผนแม่บทความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม ชุมชนรอบโรงไฟฟ้า ปี พ.ศ. 2554 - 2558” เข้าใช้งานตั้งแต่เดือนมกราคม 2554 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน เป็นแผนแม่บทด้านความรับผิดชอบต่อสังคม กฟผ. ปี พ.ศ. 2559 – 2568

โรงไฟฟ้าน้ำพอง เป็นโรงไฟฟ้าพลังความร้อนร่วม ภายใต้สังกัดสายงานรองผู้ว่าการผลิตไฟฟ้า (รวฟ.) มีภารกิจในการผลิตพลังงานไฟฟ้า ส่งไปจำหน่ายให้กับระบบส่งของ กฟผ. มีฝ่ายควบคุมระบบกำลังไฟฟ้า (อคฟ.) เป็นผู้รับผิดชอบดูแลให้ระบบกำลังไฟฟ้าของประเทศมีความ

มั่นคงเชื่อถือได้ และมีฝ่ายปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อปอ.) รับผิดชอบควบคุมการรับและส่งพลังงานไฟฟ้าจากสถานีไฟฟ้าแรงสูงของ กฟผ. ไปยังสถานีไฟฟ้าย่อยของ กฟภ. เพื่อจำหน่ายพลังงานไฟฟ้าให้ผู้ใช้ไฟฟ้าในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สมรรถนะหลัก (Core Competencies) ของโรงไฟฟ้าน้ำพอง คือ การเดินเครื่องและการบำรุงรักษาโรงไฟฟ้าพลังความร้อน

นอกจากนี้ โรงไฟฟ้าน้ำพอง ยังได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง และได้ดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมตามวิสัยทัศน์อย่างจริงจัง โดยมีการกำหนดนโยบายด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์ พร้อมนำกรอบความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมีส่วนร่วม ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม (CSR-DIW) มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน เพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน ISO 26000 รพพ. ได้คำนึงถึงความผาสุกและผลประโยชน์ของสังคมในวงกว้าง เพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืนขององค์กร ด้วยการนำความคิดเห็นของสังคมมาจัดทำแผนระยะยาว ซึ่งจะผนวกการทำ CSR เข้ากับแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสมรรถนะหลักด้านการเดินเครื่องและบำรุงรักษา (CSR in Process)

4.1.4 ปฏิบัติการด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

1) ปี พ.ศ. 2532 - 2536 (ช่วงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าน้ำพอง – การพัฒนาเฉพาะกิจ)

ในช่วงปี พ.ศ. 2532 ได้เริ่มการก่อสร้างโรงไฟฟ้าน้ำพอง โดยพื้นที่การก่อสร้างจะเป็นที่นา ที่ไร่ และมีสำนักสงฆ์ตั้งอยู่ จึงได้มีการเจรจากรอพวยพสำนักสงฆ์ โดยนายสมพงษ์ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น ได้เสนอเงื่อนไขในการย้ายสำนักสงฆ์ คือ ให้โรงไฟฟ้าไปซื้อที่ดินเพื่อสร้างสำนักสงฆ์แห่งใหม่ และให้มีการต่อไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าให้สำนักสงฆ์ใช้ฟรีในช่วงระหว่างเวลาการก่อสร้าง ซึ่งโรงไฟฟ้าก็ได้ดำเนินการตามเงื่อนไขดังกล่าว โดยได้ดำเนินการสร้างสำนักสงฆ์ให้ใหม่บนพื้นที่ 8 ไร่ ซึ่งที่เดิมมีจำนวน 4 ไร่ และได้มีการซื้อที่ดินของชาวบ้านในราคาไร่ละ 17,000 บาท ซึ่งเป็นที่ของชุมชนในเขตตำบลกุดน้ำใส และตำบลโคกสูง โครงการที่โรงไฟฟ้าน้ำพอง ดำเนินการให้กับชุมชนบ้านคำบังพัฒนาซึ่งอยู่ติดกับสถานที่ก่อสร้างในช่วงระหว่างการก่อสร้าง ประกอบด้วยโครงการต่าง ๆ ดังนี้

- (1) ปรับปรุงสนามฟุตบอลให้กับหมู่บ้าน พร้อมทั้งติดตั้งไฟฟ้าสนาม
- (2) ติดตั้งถังน้ำอุปโภค - บริโภค
- (3) สมทบทุนการสร้างหอระฆังให้กับสำนักสงฆ์

(4) จัดทำผ้าป่าเพื่อเป็นกองทุนค่ากระแสไฟฟ้าภายในสำนักสงฆ์ ปีละครั้ง และจัดทำอย่างต่อเนื่อง

(5) ทำบุญประเพณีร่วมกันทั้งปี อย่างต่อเนื่อง

สำหรับการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่อื่น ๆ จะเป็นในรูปแบบการเลี้ยงอาหารกลางวันให้กับนักเรียน การบริจาคเสื้อผ้าให้นักเรียนในพื้นที่ต่าง ๆ ปีละประมาณ 2 - 3 ครั้ง ซึ่งงบประมาณได้มาจากการบริจาคของผู้ปฏิบัติงาน

ในช่วงปี พ.ศ. 2534 กลุ่มธุรกิจพลังงานอำเภอน้ำพอง ประกอบด้วย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) โรงไฟฟ้าน้ำพอง บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ศูนย์ปฏิบัติการเขต 4 บริษัท พีทีทีอีพี เอสพี ลิมิเต็ด และบริษัทเอ็กซอนโมบิล เอ็กซ์โพลเรชัน แอนด์ โพรดักชั่น โคราช อิงค์ ซึ่งดำเนินธุรกิจทางด้านพลังงานเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้กำหนดให้อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่เป้าหมายในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา เนื่องจากเป็นพื้นที่ตั้งฐานปฏิบัติการของทั้ง 4 หน่วยงาน จึงทำให้เกิดกิจกรรมมอบทุนการศึกษาในนาม “กลุ่มธุรกิจพลังงานอำเภอ น้ำพอง” โดยมอบทุนให้กับนักเรียนในพื้นที่อำเภอน้ำพอง มาตั้งแต่ปี 2534 อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

2) ปี พ.ศ. 2537 - 2549 (ช่วงการเดินเครื่องผลิตพลังงานไฟฟ้า)

ในช่วงปี พ.ศ. 2537 เริ่มขนานเครื่องเข้าระบบเพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้า ได้ดำเนินกิจกรรมโครงการเยี่ยมบ้านและตรวจสอบสภาพเบื้องต้นให้กับชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้กับโรงไฟฟ้า ปีละประมาณ 3 - 4 หมู่บ้าน

ในช่วงปี พ.ศ. 2540 มีการดำเนินงานตามมาตรการป้องกันแก้ไขและลดผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม ภายใต้แผนงานมวลชนสัมพันธ์ของโรงไฟฟ้าน้ำพอง เพื่อประชาสัมพันธ์กิจการโรงไฟฟ้า และมีส่วนร่วมกับชุมชนใกล้เคียงโรงไฟฟ้า รวมถึงให้การต้อนรับคณะบุคคลภายนอกเข้าเยี่ยมชมการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า โดยแบ่งงานออกเป็น 6 ลักษณะงาน ดังนี้

(1) งานชุมชนสัมพันธ์ ประกอบด้วย โครงการเยี่ยมบ้านและตรวจสอบสภาพเบื้องต้น ดำเนินกิจกรรมทุกเดือน การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพชุมชน การสนับสนุนกิจกรรม และพัฒนาชุมชนชุมชน ดำเนินกิจกรรมตลอดทั้งปี

(2) งานเยาวชนสัมพันธ์ ประกอบด้วย มอบทุนการศึกษา ปีละครั้ง โครงการอาหารกลางวันเพื่อน้อง ดำเนินการทุก 3 เดือน สนับสนุนงานวันเด็กประจำปี การสนับสนุนกิจกรรมและกีฬา ดำเนินการตลอดปี

(3) งานศาสนสัมพันธ์ ประกอบด้วย การซ่อมแซมสำนักสงฆ์สามัคคีธรรม ปีละครั้ง การพัฒนาวัด ปีละ 2 - 3 ครั้ง ส่งเสริมกิจกรรมทางด้านศาสนา ดำเนินการปีละประมาณ 3 ครั้ง

(4) งานนิเทศทัศน์ ประกอบด้วย การจัดนิทรรศการภายนอก ปีละประมาณ 2 ครั้ง นำผู้นำชุมชนเยี่ยมชมกิจการ กฟผ. ปีละ 1 ครั้ง การต้อนรับคณะบุคคลภายนอกเข้าเยี่ยมชม การดำเนินงานของโรงไฟฟ้าน้ำพอง ดำเนินการทุกเดือน

(5) งานพิธีและประเพณี ประกอบด้วย กิจกรรมเทิดพระเกียรติ ปีละ 3 ครั้ง (วันพ่อ วันแม่ และวันปิยะมหาราช) กิจกรรมประเพณีท้องถิ่น ดำเนินการตลอดทั้งปี

(6) งานฟื้นฟูและพัฒนาสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การปล่อยพันธุ์ปลา ดำเนินการปีละ 1 ครั้ง ในช่วงเดือนสิงหาคม การปลูกต้นไม้ในวันสำคัญและวันต้นไม้แห่งชาติ ดำเนินการปีละประมาณ 3 ครั้ง

ในช่วงปี พ.ศ. 2545 ได้ดำเนินการโครงการชีววิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย 4 เรื่อง ได้แก่ การปลูกพืช (กสิกรรม) การเลี้ยงปลาในบ่อขนาดเล็ก (ประมง) การเลี้ยงไก่ไว้กินไข่ (ปศุสัตว์) และการบำบัดน้ำเสีย (สิ่งแวดล้อม) โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) นำมาขยายผลสู่โรงเรียนบ้านโคกสว่าง ตำบลโคกสูง เป็นโรงเรียนนาร่อง และดำเนินการเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมกับทุกโรงเรียนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง

ในช่วงปี พ.ศ. 2547 ดำเนินงานโครงการชีววิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนฯ ขยายผลสู่ชุมชนในภาพกว้าง ร่วมกับเทศบาลตำบลกุดน้ำใส ด้วยการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรและผู้สนใจ เกิดการเลี้ยงหมูหลุมในชุมชนบ้านหนองอ้อย ตำบลกุดน้ำใส โดยพ่อคำใส จันศรี เป็นคนแรก

ปี พ.ศ. 2549 เกิด “แผนสื่อสารสาธารณะเพื่อการผลิตไฟฟ้าสำหรับประชาชนแบบมีส่วนร่วม” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการผลิตไฟฟ้า รวมถึงวิธีการสื่อสารที่แสดงถึงความเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และชุมชนของ กฟผ. โดยยึดหลักให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร อันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์แบบไว้วางใจระหว่างเขื่อนและโรงไฟฟ้ากับชุมชนโดยรอบ แผนงานดังกล่าวมุ่งการทำงานในระดับพื้นที่โรงไฟฟ้า เขื่อนและเหมือง โดยมีแนวคิดหลักในการใช้การสื่อสารสองทาง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ใช้การสื่อสารทางรุก รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อรองรับงานด้านนี้

ปี พ.ศ. 2550 มีนโยบายจัดตั้ง “กองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า” ตามมติของคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (กพช.) โดยคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2550

ปี พ.ศ. 2559 – ปัจจุบัน ได้นำแผนแม่บทด้านความรับผิดชอบต่อสังคม กฟผ. ฉบับปี พ.ศ. 2559 – 2568 การดำเนินงานมุ่งการเสริมสร้างความสมบูรณ์ให้กับระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ เช่น มาตรการอนุรักษ์พลังงาน มาตรการลดระยะเวลาในงานหยุดซ่อมประจำปีให้สั้นลง ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง ส่งผลให้ผู้ใช้ไฟฟ้ารับภาระค่าไฟฟ้าถูกลง และการนำเทคโนโลยี Low Nox Emission เข้ามาใช้งาน ส่งผลให้ปริมาณการปล่อยมลพิษน้อยลง รวมถึงได้ดำเนินงานที่สนับสนุนสังคม ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม (CSR after Process) ผ่านการจัดกิจกรรมตามสมรรถนะหลักด้านสร้างการยอมรับให้กับสังคม เช่น สนับสนุนสินค้าท้องถิ่นอีสานเพื่อใช้เป็นสื่อที่ระลึกในโอกาสสำคัญ โครงการส่งเสริมอาชีพ โครงการส่งเสริมภูมิปัญญา-วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอีสาน การส่งเสริมด้านสาธารณสุขประโยชน์ โครงการส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม โดยการอนุรักษ์พลังงาน การปลูกต้นไม้ การปล่อยปลาในลำคลองสาธารณะ ส่งเสริมการใช้จุลินทรีย์ในภาคครัวเรือน สถานศึกษา และเกษตรกรรม การส่งเสริมด้านการศึกษา การเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านการผลิตพลังงานไฟฟ้าให้กับผู้ที่สนใจทั่วประเทศ เป็นต้น ซึ่งการทำกิจกรรมจะมีผู้ปฏิบัติงานของ รฟพ. และขอความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในการเสริมสร้างความสมบูรณ์ให้กับระบบสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ

โรงไฟฟ้าน้ำพอง ได้กำหนดชุมชนที่สำคัญ โดยพิจารณาจากชุมชนที่อยู่บริเวณใกล้กับที่ตั้งของ รฟพ. ในรัศมี 5 กิโลเมตร และชุมชนที่อาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของ รฟพ. โดยชุมชนที่สำคัญคือชุมชนในตำบลกุดน้ำใส ตำบลม่วงหวาน อำเภอคำพ้อง และตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 37 หมู่บ้าน มีการคัดเลือกแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของชุมชน และสอดคล้องกับสมรรถนะหลักของ รฟพ. พร้อมทั้งได้จัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการตามแผนสื่อสารองค์การ ชุมชนสัมพันธ์และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งมีแผนกประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ เป็นผู้รับผิดชอบ ภายใต้แผนปฏิบัติการประจำปีของ รฟพ. มีการติดตามและรายงานผลการดำเนินงานทุกเดือน และสรุปเป็นรายไตรมาส มีการประเมินผลความสัมพันธ์ระหว่างโรงไฟฟ้าน้ำพองกับชุมชนโดยหน่วยงานภายนอก ปีเว้นปี รวมถึง ฝ่ายสิ่งแวดล้อมโครงการ (อสค.) ทำการสำรวจด้านสังคม เศรษฐกิจ ความคิดเห็น และ

ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการดำเนินงานของ รฟพ. ตามมาตรการการติดตามผลกระทบและ มาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโรงไฟฟ้าน้ำพอง ซึ่งผลที่ได้นำมาทบทวนและ ปรับปรุงการดำเนินงาน นอกจากนี้ รฟพ. ยังได้จัดทำจดหมายข่าวติดบอร์ดในชุมชนรอบ รฟพ. จำนวน 37 หมู่บ้าน และแจกจ่ายให้กับหน่วยงานราชการ - เอกชน ในพื้นที่โดยรอบ เพื่อให้ได้ รับทราบข่าวสารของ รฟพ. และมีการแจ้งผลการตรวจวัดคุณภาพน้ำ อากาศ เสียง และฝุ่นละออง ให้ชุมชนรอบ รฟพ. ได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ มีการรายงานคุณภาพอากาศแบบ Realtime (CEMs) เพื่อเป็นการแสดงออกอย่างตรงไปตรงมา มีความโปร่งใสและเปิดเผย รวมถึงการสร้าง ความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของชุมชนด้วยการจ้างแรงงานท้องถิ่น และสนับสนุนสินค้าของชุมชน ผู้บริหาร ของ รฟพ. ให้ความสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี และได้สนับสนุนให้พนักงานเข้าร่วมกิจกรรม โดยการกำหนด KPI รายบุคคล รวมถึงการแต่งตั้ง หน่วยงานเพื่อรับผิดชอบพื้นที่การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงาน ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบำเพ็ญประโยชน์ มีความคุ้นเคยกับชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเกิดความพึงพอใจและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังบทสรุปในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปฏิบัติการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรม

ความต้องการ/ ความวิตกกังวล	สังคม/ ชุมชน	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	สมรรถนะหลักของ องค์กร
ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม	สังคม	- การรายงานคุณภาพอากาศแบบ Realtime (CEMs) - โครงการเยี่ยมบ้านเรา (Open House) - โครงการเยาวชนรักษ์น้ำพอง - นิทรรศการด้านพลังงาน - สนับสนุนกิจกรรมวันสิ่งแวดล้อมโลก - กิจกรรมปลูกป่า - กิจกรรมปล่อยปลา - โครงการชีวิตดีเพื่อการพัฒนาอย่าง ยั่งยืน	- กพรพ-ฟ. - กบรพ-ฟ. - ทปพพ-ฟ.	- ด้านการเดินเครื่อง - ด้านการบำรุง รักษา - ด้านการสร้างการ ยอมรับให้กับสังคม

ตารางที่ 1 ปฏิบัติการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรม (ต่อ)

ความต้องการ/ ความวิตกกังวล	สังคม/ ชุมชน	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	สมรรถนะหลักของ องค์กร
	ชุมชน	- การสื่อสารข้อมูลด้านความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมสู่ชุมชน - โครงการยามที่เย็นน้อง	- หปชพ-ฟ.	- ด้านการสร้างการ ยอมรับให้กับสังคม
เศรษฐกิจ	สังคม	- การสนับสนุนสินค้าท้องถิ่นอีสาน	- หปชพ-ฟ.	- ด้านการสร้างการ ยอมรับให้กับสังคม
	ชุมชน	- การจ้างแรงงานท้องถิ่น - การส่งเสริมอาชีพชุมชน - ส่งเสริมและสนับสนุนสินค้าชุมชน	- หปชพ-ฟ.	- ด้านการสร้างการ ยอมรับให้กับสังคม
สังคม	สังคม	- เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านการผลิต พลังงานไฟฟ้าให้กับผู้ที่สนใจ - โครงการมอบทุนการศึกษา - โครงการอาหารกลางวันที่ยั่งยืน - โครงการความร่วมมือ กฟผ. - มหาวิทยาลัยขอนแก่น - โครงการส่งเสริมภูมิปัญญา-วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นอีสาน - กิจกรรมส่งเสริมด้านศาสนา - สนับสนุนกิจกรรมของส่วนราชการ	- กพรพ-ฟ. - กบรพ-ฟ. - หปชพ-ฟ.	- ด้านการเดินเครื่อง - ด้านการบำรุง รักษา - ด้านการสร้างการ ยอมรับให้กับสังคม

หมายเหตุ: กบรพ-ฟ. หมายถึง กองบำรุงรักษาโรงไฟฟ้าน้ำพอง, กพรพ-ฟ. หมายถึง กองการผลิตโรงไฟฟ้าน้ำพอง, หปชพ-ฟ. หมายถึง แผนกประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์โรงไฟฟ้าน้ำพอง

4.2 สถานการณ์การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง

4.2.1 พัฒนาการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

สืบเนื่องจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2550 เห็นชอบตามมติคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (กพช.) ในเรื่องแนวทางและขั้นตอนการจัดตั้งกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า และระบุให้มีการจัดตั้งกองทุนให้แล้วเสร็จภายใน 31 ธันวาคม 2550 รวมทั้งมอบหมายให้กระทรวงพลังงาน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงการคลัง และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา พิจารณาดำเนินการยกร่างระเบียบการสรรคคณะกรรมการ

กองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า รวมถึงระเบียบการจัดตั้งกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า เพื่อให้สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบ ต่อมา สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติได้ขอความร่วมมือจากผู้ว่าราชการจังหวัด (ใน 39 จังหวัด ที่มีโรงไฟฟ้าที่มีสัญญาซื้อขายไฟฟ้ากับการไฟฟ้าตั้งแต่ 6 เมกะวัตต์ ขึ้นไป ตั้งอยู่) ดำเนินการจัดตั้งกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าตามแนวทางที่คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ ทำให้ทั่วประเทศมีกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้ารวมทั้งสิ้น จำนวน 75 กองทุน ซึ่งกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น หรือในชื่อปัจจุบันคือ กองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่นจึงได้รับการจัดตั้งขึ้น

ในปี พ.ศ. 2550 การจัดตั้ง “กองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า” ตามมติคณะรัฐมนตรีแต่ยังไม่มีการจัดตั้ง โดยได้ส่งเงินเข้ากองทุนตาม นโยบายคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (กพช.) พ.ศ. 2550 พร้อมทั้งจัดทำระเบียบ คณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2551 ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นทำหน้าที่เป็นประธานกองทุนโดยตำแหน่ง

ปี พ.ศ. 2554 จัดตั้ง “กองทุนพัฒนาไฟฟ้า” ภายใต้พระราชบัญญัติการประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ. 2550 โดยมีการบริหารจัดการตามระเบียบคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงานว่าด้วยกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ซึ่งมีการประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2554 โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับชุมชนซึ่งได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าได้เข้ามามีส่วนร่วมให้เด่นชัดมากขึ้น อาทิ ในด้านของการเข้ามาเป็นคณะกรรมการกองทุน การนำเสนอโครงการชุมชน การติดตามประเมินผล

ปี พ.ศ. 2554 มีประกาศสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน เรื่อง กองทุนพัฒนาโรงไฟฟ้าน้ำพอง เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2554 ให้พื้นที่ประกาศประกอบด้วย 3 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลม่วงหวาน ตำบลกุดน้ำใส อำเภอน้ำพอง และตำบลโคกสูง อำเภอบุหลัด จังหวัดขอนแก่น ผู้รับใบอนุญาตคือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (โรงไฟฟ้าน้ำพอง) มีคณะกรรมการจำนวน 21 คน ประกอบด้วย ผู้แทนภาคประชาชนตำบลละ 5 คน รวม 15 คน ผู้แทนภาครัฐ จำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 1 คน

ปี พ.ศ. 2557 มีประกาศสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2557 สาระสำคัญคือการปรับเปลี่ยนชื่อ กองทุนพัฒนาโรงไฟฟ้าน้ำพอง เป็น กองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง ให้พื้นที่ประกาศประกอบด้วย 5 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลม่วงหวาน ตำบลกุด

น้ำใส ตำบลสะอาด ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง และตำบลโคกสูง อำเภอบุบรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ผู้รับใบอนุญาตมีจำนวน 3 ราย ประกอบด้วย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (โรงไฟฟ้าน้ำพอง) บริษัทฟินิกซ์ พัลพ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด (มหาชน) และบริษัท แอ็ดวานซ์ เอเชีย เพาเวอร์ แพลนท์ จำกัด มีคณะกรรมการจำนวน 23 คน ประกอบด้วย ผู้แทนภาคประชาชนรวม 17 คน โดยเพิ่มในส่วน ของตำบลสะอาด และตำบลวังชัย ตำบลละ 1 คน ผู้แทนภาครัฐ จำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 1 คน

ปี พ.ศ. 2558 มีประกาศสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2558 สำคัญคือ เพิ่มผู้รับใบอนุญาตจาก 3 ราย เป็น 4 ราย โดยเพิ่มบริษัท ฟินิกซ์ ยูทิลิตี้ส์ จำกัด อีก 1 ราย ซึ่งมีกำลังการผลิตติดตั้งรวม 804.19 เมกะวัตต์ (MW) ในปัจจุบัน มีงบประมาณรวมอยู่ระหว่าง 34 – 74.42 ล้านบาท จัดอยู่ในโรงไฟฟ้าที่ต้องจัดตั้งกองทุนประเภท ข ประกอบด้วย 4 โรงงาน ได้แก่

1) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (โรงไฟฟ้าน้ำพอง) กำลังการผลิตติดตั้ง 732.27 MW ใช้เชื้อเพลิงก๊าซธรรมชาติ สถานประกอบกิจการเลขที่ 262 หมู่ที่ 1 ถนนขอนแก่น-อุบลรัตน์ ตำบลกุดน้ำใส อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

2) บริษัทฟินิกซ์ พัลพ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด (มหาชน) กำลังการผลิตติดตั้ง 52.404 MW ใช้เชื้อเพลิงชีวมวล เช่น น้ำมันยางดำ เปลือกไม้ และถ่านหิน (น้ำมันเตา ใช้ตอนเริ่มเดิน Boiler และอื่น ๆ) สถานประกอบกิจการเลขที่ 99 หมู่ที่ 3 ตำบลกุดน้ำใส อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

3) บริษัทแอ็ดวานซ์ เอเชีย เพาเวอร์ แพลนท์ จำกัด กำลังการผลิตติดตั้ง 9.9 MW ใช้เชื้อเพลิงชีวมวล (ชิ้นไม้สับ และเห้งามันสำหรับผลิต) สถานประกอบกิจการเลขที่ 385 หมู่ที่ 12 ตำบลม่วงหวาน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

4) บริษัทฟินิกซ์ ยูทิลิตี้ส์ จำกัด กำลังการผลิตติดตั้ง 9.62 MW ใช้เชื้อเพลิงชีวมวล สถานประกอบกิจการเลขที่ 99 หมู่ที่ 3 ตำบลกุดน้ำใส อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

เขตพื้นที่รับผิดชอบของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง มีชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า จำนวน 67 หมู่บ้าน อยู่ในเขตการปกครอง 5 ตำบล ในอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น (ภาพประกอบ

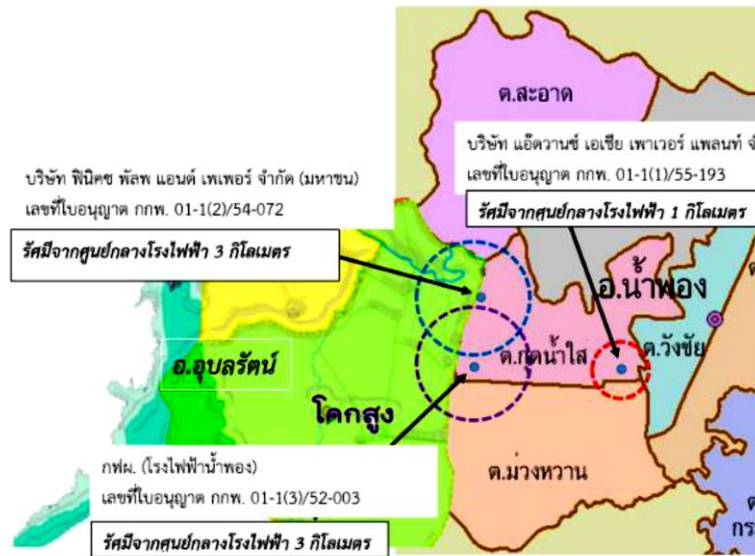
5) คือ

- 1) ตำบลม่วงหวาน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 10 หมู่บ้าน
- 2) ตำบลกุดน้ำใส อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 14 หมู่บ้าน
- 3) ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 16 หมู่บ้าน

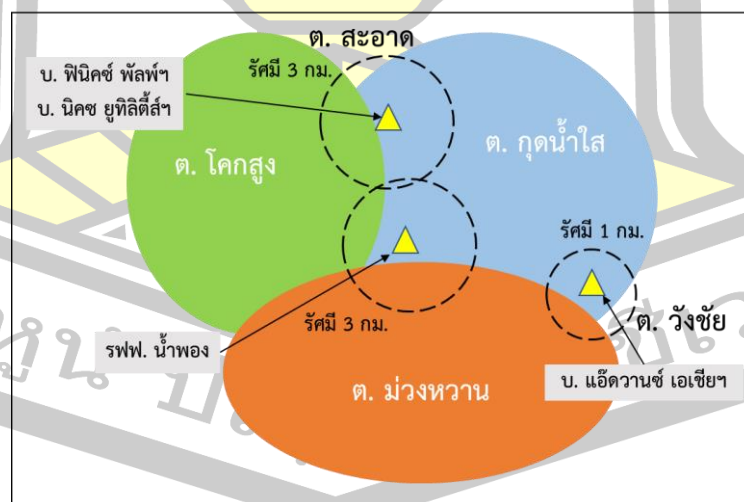
4) ตำบลวังชัย อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 14 หมู่บ้าน

5) ตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 13 หมู่บ้าน

ในขณะที่ชุมชนเขตพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง รัศมี 3 กิโลเมตร ประกอบด้วย ตำบล กุดน้ำใส ตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง และตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ดังภาพประกอบ 6

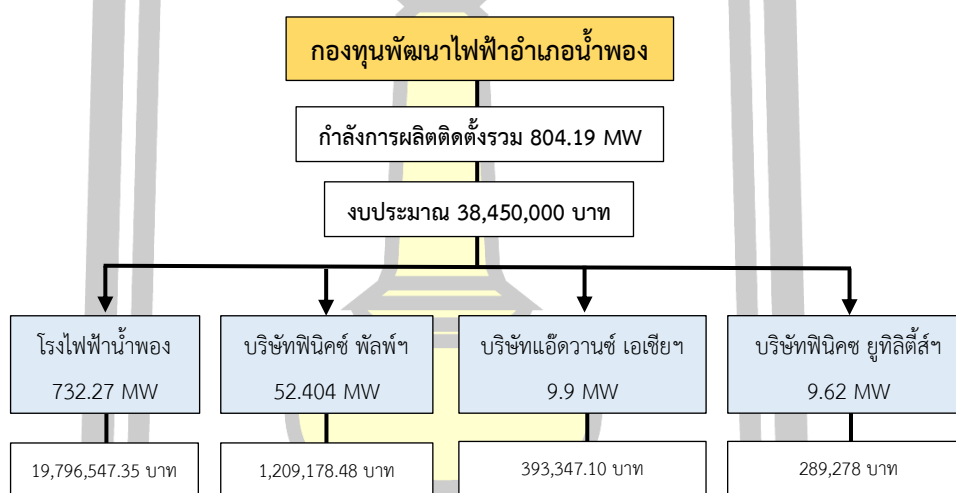

ภาพประกอบ 5 แผนที่แสดงพื้นที่ในรัศมี 1 และ 3 กิโลเมตร จากศูนย์กลางโรงไฟฟ้า กองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ภาพประกอบ 6 แผนภาพพื้นที่ในรัศมี 3 กิโลเมตร จากศูนย์กลางโรงไฟฟ้าน้ำพอง

นอกจากนี้กรอบงบประมาณของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง ประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2563 มีวงเงินรวมทั้งสิ้น 38,450,000 บาท ซึ่งประกอบด้วย งบประมาณเงิน กพพ. สมทบ จำนวน 16,761,622.07 บาท และงบประมาณกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง จำนวน 21,688,377.93 บาท ได้แก่ งบประมาณจากโรงไฟฟ้าน้ำพอง 19,796,547.35 บาท งบประมาณจากโรงไฟฟ้าบริษัทฟินิกซ์ พัลฟ์ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด (มหาชน) จำนวน 1,209,178.48 บาท งบประมาณจากโรงไฟฟ้าบริษัทแอ็ดวานซ์ เอเชีย เพาเวอร์ แพลนท์ จำกัด จำนวน 393,347.10 บาท และงบประมาณจากโรงไฟฟ้าบริษัทฟินิกซ์ ยูทิลิตี้ส์ จำกัด จำนวน 289,278 บาท สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดัง ภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 กรอบงบประมาณของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

4.2.2 คณะกรรมการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า

ในคณะกรรมการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า (คพรฟ.) ของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น รวมจำนวน 23 คน มีผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น เป็นประธาน มีคณะกรรมการภาคประชาชน จำนวน 17 คน ภาคราชการ จำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 1 คน การเลือก คพรฟ. กองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพองมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ประกาศรับสมัครและรับสมัครแต่ละหมู่บ้าน
- 2) หมู่บ้านใดมีผู้สมัครมากกว่า 1 คน มีการลงคะแนนเสียง ผู้ได้รับคะแนนสูงสุดเป็นตัวแทนหมู่บ้าน

3) เมื่อได้ผู้แทนแต่ละหมู่บ้าน จะคัดเลือกผู้แทนระดับตำบล โดยให้ผู้แทนแต่ละหมู่บ้านได้ลงคะแนนเลือก คพรพ. ตามจำนวนที่กำหนดตามระเบียบของกองทุนฯ

4.2.3 บทบาทหน้าที่

- 1) สำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสำรวจผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า เพื่อใช้ประกอบการจัดทำโครงการชุมชน
- 2) จัดทำแผนแม่บทพัฒนาชุมชน หรือตำบล เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 3) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดทำโครงการชุมชนเพื่อเสนอขอใช้เงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้าในพื้นที่ประกาศโดยการจัดทำเวทีประชาคมตำบลหรือหมู่บ้าน
- 4) พิจารณากลับกรองโครงการชุมชน ก่อนเสนอ คพรพ.
- 5) จัดประชุม คพรต. อย่างน้อย 3 เดือนครั้ง เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาไฟฟ้าในพื้นที่ประกาศ และรายงานความก้าวหน้าทุก 3 เดือน หรือเมื่อดำเนินการโครงการชุมชนแล้วเสร็จ
- 6) ส่งเสริมการให้ความรู้ในเรื่องเกี่ยวข้องกับกองทุนพัฒนาไฟฟ้าแก่ประชาชนในพื้นที่ประกาศ รวมทั้งประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลกองทุนและผลการดำเนินงานแก่สื่อมวลชน ประชาชน และองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ประกาศ
- 7) รับเรื่องร้องเรียน พิจารณาแก้ไขปัญหาเบื้องต้น และรายงาน คพรพ.
- 8) ดำเนินงานอื่นใด ตามที่ คพรพ. มอบหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้าในพื้นที่ประกาศ

4.2.4 ปัญหาและอุปสรรคการก่อตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอ น้ำพอง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และสัมภาษณ์กับตัวแทนคณะกรรมการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ตัวแทนจากชุมชนรอบโรงไฟฟ้า และตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถสรุปประเด็นปัญหาและอุปสรรคของการก่อตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้าฯ ซึ่งสามารถพิจารณาได้เป็น 2 ระยะดังนี้

4.2.4.1 ปัญหาและอุปสรรคของการก่อตั้งกองทุนโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ในระยะแรก (ปี พ.ศ. 2550 - 2555)

เป็นปัญหาที่เกิดจากการจัดตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้าและการตั้งคณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า (คพรพ.) สรุปสถานการณ์ปัญหาได้ดังนี้

1) กองทุนพัฒนาไฟฟ้าจัดตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี แต่ยังไม่มีความหมายรองรับในการจัดตั้ง เงินที่ส่งเข้ากองทุนพัฒนาไฟฟ้า จึงต้องชำระภาษีตามกฎหมาย มีการใช้จ่ายเงินไม่ เป็นไปตามวัตถุประสงค์และความต้องการของชุมชน ไม่มีการรายงานผลการดำเนินงานและงบ การเงินภายในระยะเวลาที่กำหนด

2) คณะกรรมการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า องค์ประกอบคณะกรรมการพัฒนา ชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ตามที่คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) กำหนดนั้น มีสัดส่วน ของผู้แทนภาคประชาชนมากกว่าผู้แทนภาครัฐ โดยให้มีผู้แทนภาคประชาชนจำนวนไม่น้อยกว่าสอง ในสามของคณะกรรมการทั้งหมด จะเห็นว่าเป็นองค์ประกอบการบริหารกองทุนที่ให้ความสำคัญกับ ภาคประชาชนเจ้าของพื้นที่ คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า มีบทบาทหน้าที่สำคัญ คือพิจารณาอนุมัติโครงการชุมชนเพื่อพัฒนาและฟื้นฟูท้องถิ่น ในแต่ละปีมีเงินกองทุนพัฒนาชุมชน ในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพองปีละประมาณ 40 ล้านบาท อย่างไรก็ตามพบว่ามีปัญหาดังนี้

(1) ปัญหาการบริหารจัดการกองทุนในเชิงโครงสร้าง

- ปัญหาโครงสร้างผู้บริหาร เนื่องจากคณะกรรมการพัฒนาชุมชนใน พื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีทั้งหมด 21 คน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด ขอนแก่น เป็นประธาน และมีนายอำเภอในพื้นที่ร่วมเป็นคณะกรรมการ ซึ่งเป็นการกำหนดตำแหน่ง หน้าที่ไม่ตรงตามบทบาท ควรจะเป็นบทบาทด้านการกำกับดูแลมากกว่าที่จะเป็นคณะกรรมการที่เป็น ผู้ปฏิบัติ

- ผู้แทนโรงไฟฟ้ามีบทบาทเป็นผู้ช่วยเลขานุการ โดยที่โรงไฟฟ้าน้ำพอง จะต้องนำเงินส่งเข้ากองทุนปีละหลายสิบล้าน และต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดจากการ ดำเนินงานของโรงไฟฟ้าโดยตรง แต่กลับมีบทบาทหน้าที่เป็นเพียงผู้ช่วยเลขานุการ ทำหน้าที่ เอื้ออำนวยให้เกิดการประชุมตามระเบียบปฏิบัติ ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการ ดำเนินงานกองทุน ไม่มีสิทธิ ไม่มีเสียงในคณะกรรมการ ทำให้เสียโอกาสในการใช้งบประมาณกองทุน เพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น

ผู้บริหารโรงไฟฟ้าน้ำพอง จะปฏิบัติตามข้อกำหนดของ กกพ. อย่าง เคร่งครัด กล่าวคือ ทำหน้าที่กำกับควบคุมให้มีการจ่ายเงินเข้ากองทุนทุกปี ถือว่าภารกิจสำเร็จลุล่วง แล้ว ส่วนการบริหารจัดการกองทุน การนำเงินกองทุนไปใช้ถือเป็นบทบาทหน้าที่ของกรรมการพัฒนา ชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ทั้ง ๆ ที่รับรู้รับทราบว่าการบริหารจัดการกองทุนมีปัญหาแต่ก็กลับไม่ สามารถนำปัญหามาสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหาได้ตามบทบาทหน้าที่ ทำให้เสียโอกาสในการใช้

งบประมาณกองทุนเพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น และต้องตั้งงบประมาณภายในองค์กร เพื่อพัฒนาชุมชนและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นประจำปีอีกไม่น้อยกว่า 2 ล้านบาทต่อปี เป็นการใช้งบประมาณที่ซ้ำซ้อน สิ้นเปลือง และเกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นอย่างที่เราจะเป็นน้อยมาก

(2) ปัญหาการบริหารจัดการกองทุนในเชิงปฏิบัติการ

- การบริหารงาน มีผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอเป็นผู้บริหาร ทำให้การดำเนินงานขาดความคล่องตัว เนื่องจากเป็นการเพิ่มภาระงานจากภารกิจประจำที่มีมากพออยู่แล้ว และ คพรฟ. ยังไม่มีโครงสร้างด้านอัตรากำลังที่เหมาะสมและเพียงพอ

- การบริหารกองทุนไม่เป็นอิสระ เนื่องจากอยู่ภายใต้การสั่งการของ กกพ. เขต 4

- คพรฟ. ไม่ได้รับค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ มีเพียงเบี้ยประชุมซึ่งไม่สอดคล้องและเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่

- เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนไม่มีความมั่นคงในหน้าที่ และมีภาระงานหนัก ทำให้ขาดขวัญกำลังใจ

- ไม่มีระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน ต้องอาศัยระเบียบกฎหมายของท้องถิ่นโดยอนุโลม ภายในข้อจำกัดขัดกับหลักบริหารทั่วไป ไม่มีอิสระในการบริหารงาน

- สำนักงานกองทุนมีกรอบอัตรากำลังและเงินเดือน แต่ไม่ได้เป็นไปตามกำหนด การบริหารงานบุคคลไม่เป็นไปตามหลักบริหาร ส่งผลให้เกิดอัตรากำลังเคลื่อนย้ายสูง

- ปัญหาการบริหารบุคคล และระเบียบพัสดุ ไม่มีระเบียบการใช้ มีแต่ผลการนำมาใช้ บางกรณีต้องอาศัย พรบ. ท้องถิ่น ทำให้ถูกมองว่าไม่เป็นธรรม

- ขาดความรู้การบริหารจัดการกองทุน คณะกรรมการได้มาจากการคัดเลือก การแต่งตั้ง และการเสนอชื่อตามขั้นตอนที่ กกพ. กำหนด มีบทบาทหน้าที่คือบริหารจัดการกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าให้บรรลุเป้าหมายของกองทุนในการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น แต่คณะกรรมการทุกคน ไม่เคยมีประสบการณ์การบริหารจัดการกองทุนมาก่อน จึงขาดความรู้ความเข้าใจกระบวนการบริหารกองทุน ซึ่งต้องออกแบบการใช้งบประมาณกองทุน โดยต้องดำเนินการตามวงจรโครงการ (Cycle Project) ซึ่งมีทั้งขาขึ้น ขาดิตตาม และขาลง

ขาขึ้น หมายถึง กระบวนการพัฒนาโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุน ซึ่งต้องจัดเวทีสร้างความเข้าใจเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของกองทุน จัดทำกระบวนการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของชุมชนเป้าหมาย และวางแผนแก้ไขปัญหาด้วย

งบประมาณของกองทุนในแต่ละปี จนกระทั่งได้เอกสารโครงการพัฒนาพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นที่สมบูรณ์เสนอให้คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าพิจารณา

ชาติติดตาม หมายถึง กระบวนการติดตามโครงการที่ผ่านการอนุมัติแล้ว ซึ่งอาจจะใช้หลักการติดตามแบบเสริมพลัง เพื่อหนุนเสริมให้ผู้รับผิดชอบดำเนินงานโครงการให้ถูกต้อง และบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด โดยใช้กระบวนการติดตามระหว่างดำเนินการโครงการอย่างน้อย 2 ครั้ง

ขาลง หมายถึง กระบวนการสรุปบทวนการใช้งบประมาณ กระบวนการดำเนินงานโครงการ และพิจารณาผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาระดับแนวความคิด และแนวทางแก้ไขปัญหาาร่วมกันกับผู้เกี่ยวข้องทุกคน รวมทั้งสรุปเป็นองค์ความรู้การดำเนินงานสำหรับการเผยแพร่ขยายต่อไป

- ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริง เนื่องจากได้มีการแต่งตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเข้ามาเป็นคณะกรรมการกองทุน

- ขาดการเตรียมความพร้อมก่อนจะเข้ามาเป็นคณะกรรมการ ทำให้ขาดการวางแผนที่มีเป้าหมายร่วมกัน ทำให้ไม่สามารถดำเนินการให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของกองทุน

4.2.4.2 ปัญหาและอุปสรรคของการก่อตั้งกองทุนโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ในระยะปลาย (ปี พ.ศ. 2556 - ปัจจุบัน)

1) ปัญหาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอบโรงไฟฟ้า

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอบโรงไฟฟ้า ในที่นี้คือชาวบ้านและหน่วยงาน เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพสต.) โรงเรียน วัด ฯลฯ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ตามขอบเขตความรับผิดชอบที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเป็นผู้ที่จะได้รับประโยชน์และได้รับผลกระทบโดยตรงจากการประกอบกิจการของโรงไฟฟ้า โดยประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นสรุปได้ดังนี้

(1) ผู้นำตัดสินใจเพียงลำพัง โครงการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าของแต่ละหมู่บ้านในแต่ละปี ที่เสนอขอรับการสนับสนุนจากเงินกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า พบว่าเป็นโครงการที่เกิดจากความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเพียงไม่กี่คน หรือบางหมู่บ้านคิดว่าผ่านเวทีประชาคมแล้ว แต่ก็เป็นเวทีประชาคมที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมเพียงการยกมือสนับสนุนความเห็นของผู้นำชุมชนเท่านั้น ไม่ได้มีส่วนร่วมตามหลักปฏิบัติของการมีส่วนร่วมแต่อย่างใด สุดท้ายชาวบ้านก็ไม่ได้รับรู้กระบวนการพัฒนาที่ต้องการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น ตามเจตนารมณ์ของกองทุนแต่อย่างใด

(2) โครงการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้ามีแต่โครงสร้างพื้นฐาน เมื่อกองทุนพัฒนาหมู่บ้านในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ขาดกระบวนการมีส่วนร่วม ไม่มีข้อมูลสำหรับการวางแผนพัฒนาชุมชน เป็นโอกาสให้ผู้นำชุมชนเสนอโครงการที่ตัวเองถนัด คือโครงการที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน เช่น ถนน ไฟฟ้า บ่อน้ำ และศาลา เป็นต้น ซึ่งเป็นโครงการที่ไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และเป็นโครงการที่ไม่ได้มุ่งเพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชน ตรงกันข้ามกลับเป็นช่องทางแสวงหาผลประโยชน์จากงบประมาณกองทุนมากกว่า

(3) งบประมาณกองทุนถูกใช้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ ทำให้ได้สิ่งก่อสร้างที่ไม่ได้มาตรฐาน และบางแห่งก็ไม่มีผู้ใช้ประโยชน์ เนื่องจากไม่ใช้ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน จึงพบเห็นอนุสาวรีย์การพัฒนาจากงบประมาณกองทุนตั้งอยู่ทั่วไปในชุมชน เช่น เครื่องกรองน้ำประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

(4) ชุมชนอ่อนแอ กองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้านั้น ตามพระราชบัญญัติการประกอบการพลังงานปี พ.ศ. 2550 มาตรา 97 กำหนดให้ผู้จำหน่ายไฟฟ้าส่งเงินรายได้เข้ากองทุน เพื่อนำไปพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าจึงมีงบประมาณกองทุนเพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องทุกปี ซึ่งควรจะเป็นโอกาสในการวางแผนพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง และควรมีแผนการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้เติบโตไปพร้อม ๆ กันเป็นชุมชนเข้มแข็งจัดการตนเองได้ แต่ในความเป็นจริงงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนในพื้นที่ชุมชนกลับก่อให้เกิดความขัดแย้งแตกแยกกันเองระหว่างชาวบ้าน ทำให้ชุมชนอ่อนแอขาดความพร้อมในการรองรับงบประมาณกองทุนพัฒนาชุมชน

2) ปัญหาจากการบริหารจัดการกองทุน

ในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอป่าพอง จังหวัดขอนแก่น มีโครงสร้างของคณะกรรมการบริหารอย่างชัดเจนจึงสามารถสรุปเป็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ได้ดังนี้

(1) ปัญหาจากองค์กรผู้สนับสนุนกองทุนพัฒนาไฟฟ้า (โรงไฟฟ้าน้ำพอง)

ก. มีกิจกรรมฉุกเฉินนอกแผนงานที่คณะกรรมการต้องดำเนินการเร่งด่วน ทำให้โครงการตามแผนงานจริงสำเร็จได้น้อยลงและก่อให้เกิดภาระงานที่ล้นมือ ไม่สามารถจัดการได้ และส่งผลกระทบต่อการทำงานตามแผนงานซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนมา รวมถึง

บุคลากรโครงการขององค์กรผู้สนับสนุนกองทุนพัฒนาไฟฟ้าฯ มีจำนวนน้อยและมีภารกิจรับผิดชอบหลายด้านทำให้งานสัมฤทธิ์ผลน้อย

ข. ผู้ปฏิบัติงานบางส่วนเข้าใจการดำเนินงานตามมาตรฐานสากล CSR คลาดเคลื่อน กล่าวคือ องค์กรผู้สนับสนุนกองทุนพัฒนาไฟฟ้าออกแบบกิจกรรมในการช่วยเหลือสนับสนุนชุมชนเป็นกิจกรรมที่เน้นด้านการประชาสัมพันธ์องค์กรมากกว่าการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกับพื้นที่ของโรงไฟฟ้าได้อย่างยั่งยืน

ค. กิจกรรมเข้าช้อนทั้งส่วนของภาครัฐ - เอกชน อีกทั้งเครือข่ายชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการหลายโครงการ ทำให้ประสิทธิภาพงานลดลง เพราะคนในชุมชนเป็นกลุ่มเป้าหมายเดียวกันสำหรับการดำเนินงานของภาครัฐและเอกชนดังกล่าว ส่งผลให้กิจกรรมที่จัดขึ้นบ่อยครั้ง แต่ไม่เป็นกิจกรรมที่ยั่งยืน หรือเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง ก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน อีกทั้งยังเป็นภาระของชาวบ้านมากเกินความจำเป็น ประชาชนไม่ได้ร่วมเรียนรู้แต่เป็นเพียงผู้รับ

ง. เกิดปัญหาการฝากงาน เนื่องจากงบประมาณโครงการมีความซ้ำซ้อนกับงบประมาณองค์กรท้องถิ่น เช่น เทศบาล อบต. หรืออำเภอ ทำให้เกิดลักษณะการฝากงานที่มีความซ้ำซ้อน ส่งผลให้เพิ่มภาระงานให้องค์กรท้องถิ่นและอำเภอ ซึ่งงานไม่เกิดความสำคัญ และปัญหาทุจริตจะเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีการรับเหมาเอง โดยจัดทำประชาคมเอง จัดงบประมาณเอง จัดซื้อจัดจ้างเอง ตรวจจับเอง และรับเงินเอง

อย่างไรก็ตามกรณีของชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีความแตกต่างออกไป คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนโดยผู้นำชุมชนเป็นตัวแทนเข้าไปร่วมนั้น ก่อให้เกิดปัญหาอีกรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือจะมีเพียงผู้นำชุมชนเท่านั้นที่จะได้รับประโยชน์ ทั้งการได้เข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายทางจากภาครัฐและเอกชน รวมทั้งผลประโยชน์ต่างตอบแทนในด้านอื่น ๆ ส่วนชาวบ้านที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เอง ก็สนใจกิจกรรมของโครงการที่ให้ผลประโยชน์เร็ว เช่น การรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมฯ มากกว่าเข้าร่วมกิจกรรมโครงการที่เห็นผลระยะยาว อีกทั้งชาวบ้านในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุเพราะชาวบ้านวัยทำงานไม่มีเวลาร่วมกิจกรรมเนื่องจากเป็นเวลาทำงานในโรงอุตสาหกรรมฯ

(2) ปัญหาจากชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า

ก. ชุมชนเกิดความขัดแย้งภายในเกรงจะไม่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการที่ไม่ครอบคลุมทุกกลุ่ม ขาดการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ และเป็นโครงการที่มุ่งสร้างผลประโยชน์ส่วนบุคคลมากกว่าส่วนรวม

ข. ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนงานและแผนโครงการต่าง ๆ ไม่มีการวางแผนการดำเนินกิจกรรม โดยส่วนมากจึงเป็นกิจกรรมโครงการที่จัดทำข้อเสนอขึ้นเฉพาะหน้าเพื่อต้องการขอรับการสนับสนุนทุนเท่านั้น หรือบางส่วนเป็นโครงการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ซึ่งเป็นโครงการเฉพาะหน้าและมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนน้อย

3) ปัญหาจากการดำเนินงานกองทุน

ในการดำเนินงานของกองทุนมีปัญหาอุปสรรคจากกระบวนการดำเนินงานดังนี้

(1) การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบต่าง ๆ ของกองทุนที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคณะกรรมการบริหารกองทุนกับชาวบ้าน เนื่องจากชาวบ้านมีความคาดหวังที่จะได้รับการอนุมัติโครงการ แต่เนื่องจากกฎระเบียบ โดยเฉพาะในส่วนของ การเบิกจ่าย ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้ นอกจากนี้ยังสร้างความสับสนให้เกิดขึ้นในกระบวนการบริหารจัดการกองทุน

(2) ขาดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของกองทุนอย่างถูกต้อง ไม่มีการชี้แจงเรื่องกฎระเบียบในการดำเนินงาน ทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจระเบียบและวิธีการที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว เช่น รายละเอียดงบประมาณของคณะกรรมการกองทุนเมื่อได้รับอนุมัติงบประมาณเป็นเงินจำนวน 300,000 บาท แต่ในการเบิกจ่ายจริงจะได้รับเงินเพียงจำนวน 280,000 บาท ในส่วนนี้จึงยังก่อให้เกิดความขัดแย้งในการบริหารจัดการกองทุนฯ มากขึ้น รวมทั้งคณะกรรมการกองทุนไม่สามารถตอบข้อสงสัยในรายละเอียดกองทุนของชุมชนได้ ทำให้ชาวบ้าน เกิดความรู้สึกไม่มั่นใจต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน จึงเป็นที่มาของการเรียกร้องให้ให้มีการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพกับคณะกรรมการเพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจกับชุมชนให้มากขึ้น

(3) การดำเนินงานไม่เป็นไปตามกฎระเบียบ เกิดความขัดแย้งกันระหว่างเจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้า กับคณะกรรมการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า เนื่องจากไม่ได้ดำเนินการตามระเบียบ เช่น ประชุมคณะกรรมการแล้วเสร็จในวันถัดมา มีการจัดประชาคมกองทุน ซึ่งตามระเบียบต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 7 วัน หลังจากนั้นจึงจะสามารถจัดการประชุมได้ หรือกรณีที่เกิด กทพ. อนุมัติโครงการและระบุหน่วยงานเพื่อดำเนินการ เช่น

ให้ อบต.หรือเทศบาล เป็นผู้ดำเนินงาน ส่วน คพรพ. และ คพรต. ไม่เห็นด้วย เนื่องจากบางกรณี ผู้ดำเนินการไม่ติดป้ายว่าเป็นเงินจากกองทุนพัฒนาไฟฟ้า แต่สำนักงาน กกพ. ให้เหตุผลว่าต้องการให้มีหน่วยงานประจำดำเนินการด้วยลักษณะการดำเนินงานเช่นนี้ทำให้เกิดความขัดแย้ง จากกรณีตัวอย่างทำให้ชาวบ้านไม่เชื่อมั่นทั้งในด้านความรู้ความสามารถของคณะกรรมการ และด้านความไม่โปร่งใสในการดำเนินงานตามระเบียบขั้นตอน

(4) ผลการดำเนินงานต่าง ๆ ไม่มีประสิทธิภาพ ดังที่ชาวบ้านมีคำเปรียบเปรยว่า “ซื้อท่อข้าง ทางท่อแมว” (เวทีการรับฟังความคิดเห็น, สัมภาษณ์, 25 กันยายน 2558) หมายถึง การเขียนโครงการแล้วได้รับของที่ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับโครงการ (ได้ของไม่มีประสิทธิภาพ) นอกจากนี้โครงการต่าง ๆ ที่เสนอเข้ามายังให้ความสำคัญกับโครงการระยะสั้น เช่น การก่อสร้างและติดตั้งสาธารณูปโภคในชุมชนซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของการใช้งบประมาณของกองทุน อีกทั้งโครงการที่เสนอเข้ามาเป็นโครงการขนาดเล็ก ที่เกิดจากการแบ่งกันตามสัดส่วนของพื้นที่ ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดการพัฒนาที่กระจุกกระจายไม่ได้เชื่อมร้อยกัน เกิดโครงการซ้ำซ้อนและไม่มีประสิทธิภาพจำนวนมาก ทั้งยังขาดกลไกในการติดตามผลโครงการ อีกด้วย ดังรายละเอียดตารางที่ 2 พบว่าโครงการชุมชนของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ที่ไม่ได้รับการอนุมัติ ล้วนมีสาเหตุจากการขาดข้อมูลในการเขียนโครงการและไม่มีเอกสารการตรวจสอบความซ้ำซ้อนกับงบประมาณของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 2 โครงการชุมชนของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพองที่ไม่ได้รับการอนุมัติ

โครงการ	งบประมาณที่เสนอ (บาท)	ความเห็นและข้อสังเกต
1) โครงการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ (ต่อเนื่อง) หมู่ที่ 9 ต. โคกสูง อ. อุบลรัตน์	300,860.00	เนื่องจากไม่มีรายงานผลการประเมินโครงการที่ผ่านมาจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
2) โครงการขยายเขตไฟฟ้าเพื่อการเกษตร หมู่ที่ 7 ต. กุดน้ำใส อ. น้ำพอง	576,500.00	เนื่องจากไม่มีแบบสรุปรายการงานก่อสร้างและประมาณการราคา
3) โครงการขยายเขตไฟฟ้าเพื่อการเกษตร 2 หมู่บ้าน หมู่ที่ 2,14 ต. ม่วงหวาน อ. น้ำพอง	800,000.00	เนื่องจากไม่มีแบบสรุปรายการงานก่อสร้างและประมาณการราคา

ตารางที่ 2 โครงการชุมชนของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพองที่ไม่ได้รับการอนุมัติ (ต่อ)

โครงการ	งบประมาณที่เสนอ (บาท)	ความเห็นและข้อสังเกต
4) โครงการกลุ่มกองทุนปุ๋ย หมუნเวียนเพื่อการเกษตร หมู่ที่ 2 ต. ม่วงหวาน อ. น้ำพอง	500,000.00	เนื่องจากไม่มีเอกสารการตรวจสอบความ เข้าชื้อนกับงบประมาณของหน่วยงาน ราชการที่เกี่ยวข้อง - ไม่มีรายละเอียดประมาณราคาและ คุณลักษณะเฉพาะของที่จัดซื้อ - ไม่มีรายงานผลการประเมินโครงการที่ผ่าน มาจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
5) โครงการขยายเขตไฟฟ้า 7 สาย 1,800 เมตร หมู่ที่ 3 ต. ม่วงหวาน อ. น้ำพอง	500,000.00	เนื่องจากไม่มีแบบรูปรายการงานก่อสร้าง และประมาณการราคา - ไม่มีผู้ดูแลรักษา และรับภาระค่าใช้จ่ายที่ เกี่ยวเนื่อง
6) โครงการขยายเขตไฟฟ้าเพื่อ การเกษตร 3 หมู่บ้าน หมู่ที่ 7,8,12 ต. ม่วงหวาน อ. น้ำพอง	540,000.00	เนื่องจากไม่มีแบบรูปรายการงานก่อสร้าง และประมาณการราคา - ไม่มีผู้ดูแลรักษา และรับภาระค่าใช้จ่ายที่ เกี่ยวเนื่อง
7) โครงการวิสาหกิจชุมชน กองทุนปุ๋ยให้กลุ่มเกษตรกร ภายใน หมู่บ้าน หมู่ที่ 14 ต. ม่วงหวาน อ. น้ำพอง	448,000.00	เนื่องจากไม่มีเอกสารการตรวจสอบความ เข้าชื้อนกับงบประมาณของหน่วยงาน ราชการที่เกี่ยวข้อง - ไม่มีวิธีการบริหารจัดการโครงการที่ยั่งยืน - ไม่มีรายงานผลการประเมินโครงการที่ผ่าน มาจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
8) โครงการซ่อมแซมเป่าล้างบ่อ บาดาลและจัดซื้อเครื่องกำเนิด ไฟฟ้า เพื่อการเกษตร หมู่ที่ 11 ต. ม่วงหวาน อ. น้ำพอง	364,000.00	เนื่องจากไม่มีเอกสารการตรวจสอบความ เข้าชื้อนกับงบประมาณของหน่วยงาน ราชการที่เกี่ยวข้อง - ไม่มีเอกสารการตรวจสอบพื้นที่ดำเนิน โครงการ - ไม่มีรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะของ อุปกรณ์ที่จัดซื้อ - ไม่มีข้อมูลการทดสอบปริมาณน้ำและการ วิเคราะห์คุณภาพแหล่งน้ำดิบ (น้ำบาดาล/ น้ำผิวดิน) ว่ามีคุณภาพเพียงพอตาม มาตรฐานของทางราชการ

ตารางที่ 2 โครงการชุมชนของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพองที่ไม่ได้รับการอนุมัติ (ต่อ)

โครงการ	งบประมาณที่เสนอ (บาท)	ความเห็นและข้อสังเกต
9) โครงการขยายเขตไฟฟ้าเพื่อ การเกษตร หมู่ที่ รวม 8 หมู่บ้าน หมู่ที่ 2,3,5,9,10,11,12,13 ต. โคกสูง อ. อุบลรัตน์	1,620,000.00	เนื่องจากไม่มีเอกสารการตรวจสอบความ เข้าชื้อนกับงบประมาณของหน่วยงาน ราชการที่เกี่ยวข้อง - ไม่มีเอกสารการตรวจสอบพื้นที่ดำเนิน โครงการ ทั้งนี้ มีลักษณะเป็นการดำเนินการ บนพื้นที่ส่วนบุคคล - ไม่มีแบบรูปรายการงานก่อสร้าง และ ประมาณการราคา
10) โครงการ ปูยเคมี เพื่อ การเกษตร หมู่ที่ 7 ต. โคกสูง อ. อุบลรัตน์	430,000.00	เนื่องจากไม่มีรายงานผลการประเมิน โครงการที่ผ่านมาจากหน่วยงานราชการที่ เกี่ยวข้อง
11) โครงการวิสาหกิจชุมชน กองทุนข้าวสาร หมู่ที่ 6 ต. ม่วง หวาน อ. น้ำพอง	301,000.00	เนื่องจากไม่มีผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ภาพถ่ายการดำเนินงานในปัจจุบัน บัญชีงบ ดุล ประจำปีที่ผ่านมา และแผนการ ดำเนินงานใน ส่วนที่จะรับงบประมาณ สนับสนุนเพิ่มเติม - ไม่มีรายงานผลการประเมินโครงการที่ผ่าน มาจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
12) โครงการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตคุ้มแม่เกล้า หมู่ที่ 12 ต. ม่วงหวาน อ. น้ำพอง	314,500.00	เนื่องจากไม่มีรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะ ของที่จัดซื้อ (อุปกรณ์ขายไก่ย่าง) - ไม่มีแนวทางการใช้งานร่วมกันระหว่าง หน่วยงานของรัฐและหน่วยงานที่ติดตั้ง พร้อมหนังสือยืนยันการใช้งานร่วมกันจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
13) โครงการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตชาวบ้านห้วยโจด หมู่ที่ 4 ต. กุดน้ำใส อ. น้ำพอง	450,000.00	เนื่องจากไม่มีรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะ ของที่จัดซื้อ
14) โครงการขยายเขตไฟฟ้า 2 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1,13 ต. ม่วง หวาน อ. น้ำพอง	730,000.00	เนื่องจากแบบแปลนและประมาณราคาไม่ สอดคล้องกับงบประมาณที่เสนอ

ตารางที่ 2 โครงการชุมชนของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพองที่ไม่ได้รับการอนุมัติ (ต่อ)

โครงการ	งบประมาณที่เสนอ (บาท)	ความเห็นและข้อสังเกต
15) โครงการขยายเขตไฟฟ้า 3 หมู่บ้าน หมู่ที่ 4,5,9 ต. ม่วงหวาน อ. น้ำพอง	497,000.00	เนื่องจากไม่มีแบบรูปรายการงานก่อสร้างและประมาณการราคา
16) โครงการก่อสร้างถนน คสล. (ต่อเนื่อง) หมู่ที่ 1,7 และก่อสร้างถนน คสล. รอบศาลาวัด พุวัตสันติธรรม หมู่ที่ 10 รวม 3 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1,7,10 ต. กุดน้ำใส อ. น้ำพอง	744,000.00	เนื่องจากไม่มีรายงานผลการดำเนินงาน หรือ ความคืบหน้า ปัญหาอุปสรรค ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการที่ผ่านมา เพื่อประกอบการพิจารณา
17) โครงการก่อสร้างกุฏิหลังใหม่และซ่อมแซมศาลาหลังเก่า วัดบูรพา หมู่ที่ 2 ต. กุดน้ำใส อ. น้ำพอง	600,000.00	เนื่องจากแบบแปลนไม่สอดคล้องกับรายละเอียดโครงการ
18) โครงการขุดลอกหนองอ้อ หมู่ที่ 7 ต. กุดน้ำใส อ. น้ำพอง	500,000.00	เนื่องจากไม่มีเอกสารการตรวจสอบพื้นที่ดำเนิน โครงการ - เป็นโครงการที่ซ้ำซ้อนกับงบประมาณของเทศบาล

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (2559)

(5) ขาดการวางแผนที่เชื่อมต่อ กล่าวคือไม่มีการวางแผนการดำเนินงานเป็นระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ทำให้การพัฒนาของโครงการต่าง ๆ ขาดการเชื่อมต่อกัน เกิดโครงการซ้ำซ้อนและไม่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากปัญหาและอุปสรรคข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ปัญหาเกิดจากกลไกในการดำเนินงานของกองทุนที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งในส่วนของโครงสร้างการบริหารกองทุน กลไกคณะกรรมการทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคประชาชน วิธีการบริหารจัดการกองทุนของโรงไฟฟ้าน้ำพอง รวมถึงบุคลากรของสำนักงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพองและชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของบุคลากรในองค์กรที่ไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง และขาดประสบการณ์ในการบริหารงาน ย่อมเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าฯ ภาพรวม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้จัดกระบวนการเพื่อการพัฒนาศักยภาพของคนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนฯ โดยเลือกชุมชนเขตพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง รัศมี 3 กิโลเมตร ประกอบด้วย

ตำบลกุดน้ำใส ตำบลม่วงหวาน อำเภอน้ำพอง และตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่ในการปฏิบัติการ เพื่อการเสริมสร้างพลังชุมชนและสร้างประสบการณ์การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้มากขึ้น

4.3 กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางการเสริมพลังอำนาจให้ชุมชนต้องเริ่มจากการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงออกแบบการปฏิบัติการในชุมชนเพื่อเสริมพลังอำนาจและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน อันจะเป็นฐานของประสบการณ์ให้ชุมชนสามารถนำไปต่อยอดดำเนินการในกลไกอื่น ๆ ได้ ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากการจัดทำโครงการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมผ่านการดำเนินโครงการในชุมชนเขตพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง รัศมี 3 กิโลเมตร ประกอบด้วย ตำบลกุดน้ำใส ตำบลม่วงหวาน อำเภอเมืองน้ำพอง และตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ดังนี้

4.3.1 แผนปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนผ่านการดำเนินโครงการของกลุ่ม

การปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนผ่านการดำเนิน โครงการการเสริมสร้างและพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า มีรายละเอียดดังนี้

1) ที่มาและความสำคัญของการจัดทำโครงการ

“ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่ชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง” ได้ดำเนินการในชุมชนเขตพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง รัศมี 3 กิโลเมตร ประกอบด้วย ตำบลกุดน้ำใส ตำบลม่วงหวาน อำเภอเมืองน้ำพอง และตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยมีจุดเริ่มต้นจากการที่ชุมชน ได้มีการรวมกลุ่มในด้านอาชีพต่าง ๆ เช่น การเลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู เลี้ยงปลา ปลูก เลี้ยงกบ การทำปุ๋ยอินทรีย์ และดนตรีวัฒนธรรมพื้นบ้าน ฯลฯ เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนพัฒนาชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง ซึ่งความรู้ในอาชีพต่าง ๆ ได้มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ การศึกษาดูงานจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งในหลายอาชีพก็ยังไม่มีความรู้ที่ยังไม่ลึกเพียงพอ เป็นการลองผิดลองถูก ต่อมาใน ปี พ.ศ. 2550 สายงานผลิตไฟฟ้า ได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานกับชุมชนจากเดิมที่เน้นการบริจาค การให้เงินทองสิ่งของช่วยเหลือชาวบ้านตามวาระมาเป็นการทำงานพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยมีการศึกษาถึงความต้องการของชุมชน ทำให้โรงไฟฟ้าน้ำพอง ทราบถึงความต้องการของชุมชน และกำหนดกิจกรรมได้สอดคล้องตรงกับความคาดหวังของชุมชน

2) วัตถุประสงค์ของโครงการ

2.1) เพื่อน้อมนำพระราชดำริแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาดำเนินการ อย่างเป็นรูปธรรม

2.2) ส่งเสริมวิถีชีวิตของคนไทยให้รู้จักพอมีพอกินพึ่งพาตนเองได้

2.3) เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ ในการทำการเกษตร ประมง ปศุสัตว์ และ
สิ่งแวดล้อม โดยไม่ใช้สารเคมี ไม่ทำลายระบบนิเวศน์ มีการนำจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพมาใช้แทน
สารเคมี

2.4) เสริมสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดการเอื้อเพื่อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2.5) เสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งและสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้ยั่งยืน

2.6) ส่งเสริมและสนับสนุนให้คนและชุมชนมีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้นอันจะ
นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี

2.7) ลดต้นทุนการผลิต ให้ชุมชนสามารถนำวัสดุหรือวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในพื้นที่
มาใช้ได้ทดแทนและคุ้มค่า

2.8) สนับสนุนและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.9) ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
อย่างยั่งยืน

2.10) สร้างความรักและความสามัคคีภายในครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น

3) วิธีการดำเนินงานโครงการ

3.1) พื้นที่การดำเนินโครงการ

ชุมชนเขตพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง รัศมี 3 กิโลเมตร ประกอบด้วย
ตำบลกุดน้ำใส ตำบลม่วงหวาน อำเภอคำพ้อง และตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

3.2) จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงฯ ในแต่ละชุมชน

3.3) ขั้นตอนการดำเนินงาน

1) จัดเวทีการประชุมคณะกรรมการกองทุน เพื่อวางแผนการดำเนินงาน
และสร้างความเข้าใจโครงการร่วมกัน

2) จัดเวทีประชาคมกองทุน เพื่อประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจ
โครงการร่วมกันจากทุกภาคส่วน

3) จัดเวทีการรับฟังความคิดเห็น

3.4) ระยะเวลาการดำเนินงานโครงการ ตั้งแต่เดือน เมษายน 2561 -
ธันวาคม 2563

4) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

ผลจากการการดำเนินโครงการ ได้สร้างและพัฒนาเกิดเป็นศูนย์เรียนรู้
เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่ชุมชนรอบโรงไฟฟ้าคำพ้อง จำนวน 23 แห่ง โดยเป็นแหล่งเรียนรู้การสร้าง
อาชีพและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และ

สร้างเศรษฐกิจชุมชนให้ยั่งยืน ดังรายละเอียดในตารางที่ 3 อีกทั้งได้จัดให้มีการอบรมให้ความรู้ในการบริหารจัดการกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดประโยชน์ในการทำงานของกลุ่มได้ดีและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น พบว่าศูนย์เรียนรู้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการสร้างอาชีพของคนในชุมชน และสามารถแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน

ตารางที่ 3 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่ชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง

พื้นที่ / ชื่อศูนย์	รูปแบบกิจกรรม
1) ต. กุดน้ำใส อ. น้ำพอง จ. ขอนแก่น	
1.1) ศูนย์เรียนรู้บ้านกุดกว้าง หมู่ 8	ปลูกดอกไม้ ปลูกไม้เลื้อย ปลูกมะนาว
1.2) ศูนย์เรียนรู้บ้านกุดน้ำใส หมู่ 1	ปลูกผักสวนครัว
1.3) ศูนย์เรียนรู้บ้านหนองอ้อน้อย หมู่ 7	เลี้ยงหมูหลุม น้ำส้มควันไม้ ข้าวเกรียบสมุนไพร การเพาะเห็ด เลี้ยงไก่ไข่
1.4) ศูนย์เรียนรู้บ้านโนนขามแป หมู่ 5	ปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่
1.5) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านโนนอุดม หมู่ 3	เพาะเห็ด เลี้ยงไก่ไข่ เลี้ยงกบ ปลูกผักปลอดสารพิษ
1.6) ศูนย์เรียนรู้บ้านทรัพย์สมบูรณ์ หมู่ 10	เพาะพันธุ์กบ เลี้ยงปลาตุ๊ก เลี้ยงไก่ไข่
2) ต. ม่วงหวาน อ. น้ำพอง จ. ขอนแก่น	
2.1) ศูนย์เรียนรู้บ้านโนนศรีสวัสดิ์ หมู่ 3	จักรสาน เลี้ยงมดแดง ปลูกผักปลอดสารพิษ
2.2) ศูนย์เรียนรู้บ้านม่วงหวาน หมู่ 1	ลูกประคบ ผลิตภัณฑ์แป ปลูกผักปลอดสารพิษ
2.3) ศูนย์เรียนรู้บ้านม่วงหวาน หมู่ 13	ปลูกผักปลอดสารพิษ ตีมีด
2.4) ศูนย์เรียนรู้บ้านสระกุด-สระแก้ว หมู่ 2	เพาะเห็ด ปลูกกล้วยน้ำหว้า
2.5) ศูนย์เรียนรู้บ้านคำใหญ่ หมู่ 9	กลุ่มทอกระสอบ ไร่นาสวนผสม เลี้ยงไก่พื้นบ้าน เลี้ยงปลา
2.6) ศูนย์เรียนรู้บ้านปันน้ำใจ หมู่ 11	เลี้ยงไก่ไข่
2.7) ศูนย์เรียนรู้บ้านคำแก่คุณน้อย หมู่ 8	ไร่นาสวนผสม เลี้ยงไก่พื้นบ้าน เลี้ยงปลา

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ตารางที่ 3 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่ชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง (ต่อ)

พื้นที่ / ชื่อศูนย์	รูปแบบกิจกรรม
3) ต. โคกสูง อ. อุบลรัตน์ จ. ขอนแก่น	
3.1) ศูนย์เรียนรู้ทางวัฒนธรรม หมู่ 9	ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เครื่องดนตรีพื้นเมือง
3.2) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบพอเพียง บ้านนิคม หมู่ 9	ปลูกเห็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา ปลูกมะนาว
3.3) ศูนย์เรียนรู้บ้านโคกสูง หมู่ 2, หมู่ 12	ปลูกผักปลอดสารพิษ
3.4) ศูนย์เรียนรู้บ้านคำบอน หมู่ 4	กลุ่มตัดเย็บแปรรูปผ้า
3.5) ศูนย์เรียนรู้หรือกลุ่มฝึกอาชีพ หมู่ 3	จักรสาน เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่
3.6) ศูนย์เรียนรู้กลุ่มเกษตรชุมชน ต. โคกสูง	ทำปุ๋ยชีวภาพ เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ปลูกผัก ปลอดสารพิษ
3.7) ศูนย์เรียนรู้บ้านคำบอน หมู่ 11	เลี้ยงกบ ปลูกเห็ดนางฟ้า เห็ดนางรม
3.8) ศูนย์เรียนรู้บ้านโคกสว่าง หมู่ 3	จักรสาน เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่
3.9) ศูนย์เรียนรู้บ้านคำบางพัฒนา หมู่ 8	เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่
3.10) ศูนย์เรียนรู้ผักปลอดสารพิษบ้านคำบอน หมู่ 4	ปลูกผักปลอดสารพิษ

5) ผลผลิตที่เกิดขึ้น

ผลจากการดำเนินโครงการการเสริมสร้างและพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ก่อให้เกิดการเสริมพลังอำนาจและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

5.1) เกิดรายได้/แหล่งเรียนรู้ สร้างอาชีพให้คนในชุมชน เช่น โครงการใช้พื้นที่ในการจัดตลาดนัดชุมชน ทำให้ชุมชนได้นำสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมาจำหน่ายโรงไฟฟ้าได้กลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

5.2) ได้ความรู้/เรียนรู้/รับรู้ การดำเนินงานของกิจกรรม เพื่อนำไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพ รวมถึงเข้าใจสภาพปัญหาตามบริบทของชุมชน

5.3) เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมต่อชุมชน โดยมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการระดมความคิดเห็น การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติตามแผนงาน การติดตามประเมินผล และการรับผิดชอบต่อชุมชนส่วนรวม สามารถร่วมทำงานกับผู้อื่นได้ท่ามกลางความหลากหลายทางความคิด ตลอดจนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี

5.4) เกิดทักษะ/ประสบการณ์ ในการวางแผนการดำเนินงาน การบริหารจัดการงบประมาณ สามารถเขียนโครงการที่สะท้อนหรือสอดคล้องกับปัญหาบริบทชุมชน ซึ่งทราบถึงที่มาของปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาปากท้องหรือการพัฒนาอาชีพของคนในชุมชน

5.5) มีทักษะการเป็นผู้นำ โดยมีความกล้าคิด กล้าแสดงออก และกล้าลงมือทำ ในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความขยัน อดทน และซื่อสัตย์ต่อส่วนรวม มีความเข้าใจ ยอมรับความแตกต่าง เคารพในความคิดผู้อื่น และพร้อมที่เรียนรู้หรือพัฒนาตนเอง รวมถึงมีจิตสำนึกต่อการเอื้อเพื่อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

5.6) เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชน จากการมีส่วนร่วมและได้ลงมือทำของคนในชุมชน ทำให้มีศูนย์เรียนรู้หลายแห่งมีความเข้มแข็ง (ตารางที่ 4) ประกอบด้วย ศูนย์เรียนรู้บ้านหนองอ้อน้อย หมู่ 7 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านโนนอุดม หมู่ 3 ศูนย์เรียนรู้บ้านปันน้ำใจ หมู่ 11 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบพอเพียง บ้านนิคม หมู่ 9 และศูนย์เรียนรู้บ้านคำบอน หมู่ 4 ซึ่งมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบต้นแบบ และเป็นพี่เลี้ยงให้กับศูนย์อื่น ๆ ต่อไป

ตารางที่ 4 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่ชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพองที่มีความเข้มแข็ง

พื้นที่ / ชื่อศูนย์	รูปแบบกิจกรรม
1) ต. กุดน้ำใส อ. น้ำพอง จ. ขอนแก่น	
1.1) ศูนย์เรียนรู้บ้านหนองอ้อน้อย หมู่ 7	เลี้ยงหมูหลุม น้ำส้มควันไม้ ข้าวเกรียบสมุนไพร การเพาะเห็ด เลี้ยงไก่ไข่
1.2) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านโนนอุดม หมู่ 3	เพาะเห็ด เลี้ยงไก่ไข่ เลี้ยงกบ ปลูกผักปลอดสารพิษ
2) ต. ม่วงหวาน อ. น้ำพอง จ. ขอนแก่น	
2.1) ศูนย์เรียนรู้บ้านปันน้ำใจ หมู่ 11	เลี้ยงไก่ไข่
3) ต. โคกสูง อ. อุบลรัตน์ จ. ขอนแก่น	
3.1) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบพอเพียง บ้านนิคม หมู่ 9	ปลูกเห็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา ปลูกมะนาว
3.2) ศูนย์เรียนรู้บ้านคำบอน หมู่ 4	กลุ่มตัดเย็บแปรรูปผ้า

4.3.2 สรุปผลการปฏิบัติการ

จากการดำเนินงานของผู้วิจัยตลอดระยะเวลาจากเดือน เมษายน 2561 - ธันวาคม 2563 ผู้วิจัยได้เข้าร่วมเวทีการรับฟังความคิดเห็น (Public Participation) ซึ่งเป็นกิจกรรมในขั้นตอนของการติดตามและสรุปผลจากการปฏิบัติการในพื้นที่ จัดขึ้นเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2562 ณ หอประชุม โรงเรียนน้ำพองศึกษา เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากชาวบ้านและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จากเวทีรับฟังความคิดเห็นสรุปได้ดังนี้

1) ผลจากกระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็ง

1.1) การสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง เป็นช่องทางในการสร้างรายได้/แหล่งเรียนรู้ สร้างอาชีพให้คนในชุมชน เช่น โครงการใช้พื้นที่ในการจัดตลาดนัดชุมชน ทำให้ชุมชนได้นำสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมาจำหน่าย โรงไฟฟ้าได้กลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

1.2) การสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอน้ำพอง กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่โรงไฟฟ้าได้ดำเนินงานมาตลอดระยะเวลา ทำให้ชุมชนและโรงไฟฟ้ามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

1.3) เกิดศูนย์เรียนรู้ชุมชน โดยมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ จำนวน 23 แห่ง เพื่อพัฒนาอาชีพของคนในชุมชน สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างศูนย์ฯ แลกเปลี่ยนความรู้ สร้างอาชีพ การศึกษาดูงานของแต่ละศูนย์ฯ ซึ่งแต่ละศูนย์ฯ ได้นำกิจกรรมมาจัดแสดง สร้างรายได้ ให้ความรู้ และเห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวของโรงไฟฟ้าน้ำพองควรจะต้องมีต่อไปในอนาคต

1.4) เกิดทักษะและประสบการณ์ในการวางแผนการดำเนินงาน การบริหารจัดการงบประมาณ สามารถเขียนโครงการที่สะท้อนหรือสอดคล้องกับปัญหาบริบทชุมชน ซึ่งทราบถึงที่มาของปัญหาต่าง ๆ

1.5) เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมต่อชุมชน โดยมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการระดมความคิดเห็น การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติตามแผนงาน การติดตามประเมินผล และการรับผิดชอบต่อชุมชนส่วนรวม

1.6) เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชน จากการมีส่วนร่วมและได้ลงมือทำของคนในชุมชน

2) อุปสรรคและข้อจำกัดของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

2.1) ข้อจำกัดจากการระเบียบการบริหาร ชุมชนต้องการให้มีการพิจารณาเรื่องการลดกฎระเบียบการขอใช้งบประมาณกองทุนพัฒนาชุมชนรอบไฟฟ้า เนื่องจากปัจจุบันชุมชนติดเรื่องระเบียบและกฎเกณฑ์ของการขอรับการสนับสนุนจากกองทุน รวมทั้งต้องการให้ลดขั้นตอนสำหรับประชาชน โดยมีความเห็นว่ากองทุนพัฒนาชุมชนรอบโรงไฟฟ้า เกิดขึ้นเพื่อช่วยเหลือชุมชนในพื้นที่ แต่ปัจจุบันกฎระเบียบมีปัญหาต่อการใช้งบกองทุนในพื้นที่เป็นอย่างมาก โครงการที่ชุมชนเสนอไปไม่ได้รับความเห็นชอบเนื่องจากผิดพลาดการกับกฎระเบียบของกองทุนฯ โดยปัจจุบันผู้นำชุมชนจะได้รับปัญหาในเรื่องนี้บ่อยครั้ง เหตุนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการของกองทุนไม่ได้ตั้งอยู่บนความต้องการของคนในพื้นที่เป็นหลัก

2.2) การบริหารเงินกองทุนพัฒนาชุมชนรอบโรงไฟฟ้า ที่ให้ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการกองทุนฯ รวมไปถึงประชาชนในพื้นที่ดำเนินการ แต่ยังมีประเด็นปัญหาคือ ขั้นตอนที่ชุมชนจะสามารถนำเงินกองทุนมาใช้ได้ในแต่ละโครงการค่อนข้างซับซ้อนและมีหลายขั้นตอน ชุมชนต้องทำเรื่องไปที่อำเภอและจังหวัด จึงใช้เวลานานในการขออนุมัติ

3) ข้อเสนอจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

3.1) ต้องการให้โรงไฟฟ้าน้ำพองตระหนักถึงการได้รับประโยชน์จากการตั้งกิจการโรงไฟฟ้าในพื้นที่ และต้องการให้โรงไฟฟ้าน้ำพองคืนกำไรให้กับชุมชนผ่านวิธีการ เช่น การตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน

3.2) ต้องการให้กองทุนฯ เห็นชอบเรื่องการขยายเขตไฟฟ้าและระบบไฟฟ้าแสงสว่างให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนหรือพื้นที่การเกษตรในอำเภอน้ำพองและอำเภออุบลรัตน์ ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งโรงไฟฟ้าน้ำพอง ซึ่งโครงการดังกล่าวเดิมไม่สามารถอนุมัติได้เพราะคณะกรรมการบริหารกองทุนไม่เห็นชอบเนื่องจากลักษณะของโครงการไม่เข้าเกณฑ์ที่จะได้รับการพิจารณา นอกจากนี้ยังต้องการผลักดันให้เกิดการขยายสถานพยาบาลในพื้นที่รวมถึงบุคลากร (ตามมาตรา 30, 31) และสนับสนุนโครงการด้านสุขภาพที่มีประโยชน์ต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมซึ่งที่ผ่านมาโรงไฟฟ้าน้ำพองได้ให้การสนับสนุนโครงการต่าง ๆ มาตลอดทุกปี

3.3) เสนอให้ออนงบประมาณของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่นมายังท้องถิ่นโดยตรงเพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการ โดยเชื่อว่าหากจัดสรรงบประมาณลงมาที่ท้องถิ่นโดยตรงและให้ท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการจะไม่เกิดการสร้างกฎระเบียบที่ซับซ้อน

3.4) เสนอให้มีการจัดทำโครงการโรงไฟฟ้าน้ำพองทดแทนเพราะไฟฟ้ามีความจำเป็นต่อทุกภาคส่วนทุกหน่วยงาน

4.4 แนวทางการส่งเสริมและสร้างพลังชุมชนเพื่อการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

4.4.1 ในระดับองค์กร

แนวทางการส่งเสริมและสร้างพลังชุมชนเพื่อการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า โดยการใช้

งบประมาณเพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าให้เข้มแข็ง ยั่งยืน โดยการ
พัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้เติบโตควบคู่ไปกับเศรษฐกิจของท้องถิ่นนั้น สามารถ
ดำเนินการได้ดังนี้

4.4.1.1 ปรับรูปแบบกระบวนการขับเคลื่อนงาน

ตลอดระยะเวลากว่า 10 ปีของการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าน้ำพอง เน้นการใช้
งบประมาณแผนงานด้าน CSR เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในลักษณะหาเพื่อน หรือ
สร้างพวกเดียวกัน เน้นการทำงานสังเคราะห์เฉพาะหน้าชั่วคราว โดยคำนึงถึงผลลัพธ์ด้านการพัฒนาที่
ยั่งยืนน้อย ดังนั้นโครงการต่าง ๆ จึงมีลักษณะดังนี้

- 1) ทำงานกับตัวบุคคล
- 2) ทำงานเน้นการให้ ให้เงิน แจกสิ่งของ และทำให้
- 3) ทำงานโดยให้การช่วยเหลือแบบสังเคราะห์เฉพาะหน้า ชั่วคราว
- 4) ทำงานในรูปแบบปักป้าย ถ่ายรูป จัดกิจกรรมเป็นครั้งคราว
- 5) ทำงานโครงการในลักษณะเอาใจผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ทำโครงการด้านกีฬา

โครงการงานบุญประเพณี และงานภัยพิบัติ เป็นต้น

การดำเนินงานของโรงไฟฟ้าน้ำพอง โดยใช้แนวทางการส่งเสริมและสร้างพลังชุมชน
เพื่อร่วมกันพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นของตนเองให้เข้มแข็ง และยั่งยืน โครงการต่าง ๆ ควรมี
ลักษณะดังนี้

1) ทำงานโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ทำงานร่วมกับคณะบุคคล โดยผู้นำชุมชนซึ่ง
เป็นตัวแทนของชุมชนเข้าไปเป็นกรรมการในกองทุนพัฒนาไฟฟ้า จำเป็นต้องเป็นคนกลุ่มแรก ๆ ที่ต้อง
ได้รับการพัฒนาศักยภาพ

2) ทำงานสนับสนุนการให้ความรู้ กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายคิดเอง ทำเอง
เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชุมชน สร้างความเชื่อมั่นว่าชุมชนเองสามารถดำเนินงานต่าง ๆ ได้ ไม่มีใคร
จะเข้าใจชุมชนได้มากเท่ากับคนในชุมชนเอง กระบวนการนี้เปรียบเสมือนการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน
ของคนในชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญและเป็นการเสริมพลังชุมชนได้อย่างดี

3) ทำงานที่คำนึงถึงความยั่งยืน โดยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม
ควบคู่กันไป โดยมีแผนงานการดำเนินงานที่ต่อเนื่องชัดเจน บริษัทจะคำนึงถึงกำไรและยังต้องสร้างผล
กำไรเพื่อตอบแทนผู้ถือหุ้น ขณะเดียวกันบริษัทจะต้องไม่เป็นภาระของสังคมและไม่สร้างความ

เสียหายให้แก่ผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และจำเป็นต้องทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าด้วย

4.4.1.2 ส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุนไฟฟ้าให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า

กองทุนพัฒนาไฟฟ้ามีเจตนารมณ์เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนที่เป็นที่ตั้งของโรงไฟฟ้า ซึ่งประชาชนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการก่อสร้าง อีกทั้งทรัพยากรในชุมชนอันเป็นของส่วนรวมต้องแบ่งสรรให้กับกิจการของสาธารณประโยชน์ โดยมีเพียงชุมชนใกล้เคียงเท่านั้นที่ต้องรับภาระของความเสียหายต่าง ๆ ดังนั้นการบริหารจัดการกองทุนฯ ควรเป็นการดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กรที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม ทั้งในระดับใกล้และไกลด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กร ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ซึ่งในกรณีของกองทุนโรงไฟฟ้าน้ำพองสามารถปรับแนวคิดเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้ดังนี้

1) ภาคชุมชนกับภาคโรงไฟฟ้า คือ “คนบ้านเดียวกัน” เราหายใจอากาศเดียวกัน เราดื่มน้ำสายเดียวกัน เราดำเนินชีวิตท่ามกลางสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ชุมชนกับโรงไฟฟ้าจึงเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาที่ต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดและเติบโตไปพร้อม ๆ กัน

2) กระบวนการทำงานเน้นการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ชุมชนเป็นแกนหลัก บุคลากรของโรงไฟฟ้าน้ำพองเป็นที่เลื่อง เป็นผู้อื้ออำนาจ โดยใช้กระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

3) กระบวนการทำงานต้องใช้การวางแผนงาน และการสนับสนุนงบประมาณ เป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อันจะนำไปสู่การปรับทัศนคติในการอยู่ร่วมกันของชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าและโรงไฟฟ้าอย่างยั่งยืน

4.4.1.3 ปรับใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ชาวบ้านในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพองเรียนรู้ที่จะอยู่ได้อย่างพอเพียง คือ อยู่ได้ด้วยตนเองการเสริมสร้างพลังอำนาจจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรบุคคลองค์กรและชุมชน แนวคิดนี้พระองค์ท่านได้ตรัสสอนชาวไทยให้ดำรงชีวิตทั้งในบริบทของบุคคล ครอบครัว ของสังคม และ เพื่อการพัฒนาระยะยาวประกอบด้วย แนวทางหลัก 3 ประการ รายละเอียดดังนี้

1) ความพอประมาณ หรือ ความพอเพียง คือ การเดินอยู่ในสายกลางไม่มากเกินไปไม่น้อยจนเกินไป และไม่ทำให้คนรอบข้างเกิดความเดือดร้อน

2) ความมีเหตุผล คือ การเข้าใจในเหตุและผล คือเห็นถึงผลกระทบจากการกระทำที่จะมายังตนเอง และคนรอบข้าง ด้วย โดยมองเห็นผลทั้งในระยะสั้น และในระยะยาว เพราะฉะนั้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีประสบการณ์มีแนวทางในการวิเคราะห์ และรู้จักที่จะเห็นอกเห็นใจ และเข้าใจผู้อื่น

3) ความมีภูมิคุ้มกันในตัว คือ ความสามารถในการต้านทานต่อความเปลี่ยนแปลง ความไม่แน่นอนของสิ่ง และเหตุการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ที่เกิดขึ้นรอบตัว โดยเจ้าตัวต้องสามารถพึ่งตนเองได้ และมีวินัยต่อตนเอง โดยแนวทางหลักดังกล่าวนี้จะต้องได้รับการสนับสนุนโดยปัจจัยหลัก 2 ประการ คือ

3.1) ความรู้ คือการเก็บเกี่ยวข้อมูลรอบตัวมาสร้างเป็นความเข้าใจอันลึกซึ้ง ถ่องแท้

3.2) ความมีคุณธรรม คือปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีความมานะอดทน และพร้อมที่จะทำงานด้วยความทุ่มเท และไม่ตกใจอยู่ภายใต้การเอาเปรียบของผู้อื่น

ปรัชญาดังกล่าว เมื่อนำมาปลูกฝังชุมชนรอบโรงไฟฟ้าได้สำเร็จ แนวคิดนี้จะเกิดการพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน และเป็นพื้นฐานสำคัญของชุมชน ในความสามารถพึ่งตนเอง และสามารถสร้างความเท่าเทียมต่อการพัฒนา ดังนั้นการสร้างความตั้งใจต่อการรับเอาปรัชญาดังกล่าวมาใช้ เป็นพื้นฐานเบื้องต้นต่อการสร้างทรัพยากรมนุษย์ ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ต้องอาศัยการเสริมสร้างพลังอำนาจจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรบุคคลองค์กรและชุมชน สร้างความเข้มแข็งของโครงสร้างองค์กร สร้างความรู้สึกร่วมกันและความร่วมมือร่วมใจของชุมชน รวมทั้ง ผู้นำชุมชนเป็นพื้นฐานอีกด้วย

4.4.2 ในระดับระดับบุคคลและชุมชน

แนวทางการรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของกองทุนโรงไฟฟ้าน้ำพอง พบว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในระดับบุคคล เป็นการแสดงออกของบุคคล มีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.4.2.1 การเสริมสร้างพลังชุมชนระดับบุคคล

1) องค์ประกอบภายในบุคคล

1.1) ความต้องการที่จะควบคุมสมาชิกอื่นในชุมชน คือ ผู้นำต้องเป็นคนพื้นถิ่นเดิม และมีความตั้งใจที่จะเข้ามาทำงานเพื่อชุมชน

1.2) ความเชื่อในความสามารถของตนเอง คือ การมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี และมีทักษะในการสื่อสาร

1.3) การยกย่องตนเอง คือ เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ความภาคภูมิใจในตัวเอง ขอทำงานเพื่อส่วนรวม และไม่มีเรื่องส่วนตัว

1.4) ความเชื่อในศักยภาพของตนเอง คือ การเป็นผู้นำที่เสียสละ เฉลียวฉลาด และชอบเรียนรู้

2) องค์ประกอบด้านปฏิสัมพันธ์

2.1) การรับรู้ศักยภาพของคนในชุมชน คือ คนในชุมชนมีวินัย ความร่วมมือร่วมใจ ของชุมชน

2.2) การรับรู้สาเหตุของปัญหาที่เกิดในชุมชน คือ การรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ ปัญหาความยากจน สิ่งเสพติดในชุมชน

2.3) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของ คนในชุมชน คือ เรียนรู้ร่วมกัน มีการประชุม การรับรู้ข่าวสาร เกิดการรวมกลุ่ม การนำวิถีชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของอาชีพ การฝึกอบรม การวิเคราะห์ การทำแผนที่ความคิด การถอดบทเรียน

2.4) การนำเอาความรู้ความสามารถของคนในชุมชน ไปพัฒนาชุมชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง คือ การเกษตรแบบผสมผสานตามแนวพระราชดำริ

2.5) การให้เกิดความเสมอภาคในการจัดสรรทรัพยากรของ ชุมชน คือ การคิดถึงมรดกให้ลูกหลาน ธรรมชาติ คือส่วนสำคัญของชีวิต

3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม

3.1) การเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชน คือ การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน และการทำกิจกรรมของชุมชน

3.2) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการคิดแก้ไขปัญหา คือการเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชน เรียนรู้ร่วมกัน มีการประชุม การรับรู้ข่าวสาร และรวมกลุ่มแก้ปัญหา

3.3) การถอดบทเรียนต่อการคิดวิเคราะห์ และแก้ไขปัญหา

3.4) การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในระดับชุมชน เป็นการแสดงออกในระดับชุมชน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือโครงสร้างทางสังคม

3.5) การกำหนดบทบาทให้กับสมาชิกในชุมชน คือ มีหน้าที่ มีความร่วมมือร่วมใจ ร่วมแรง การแสดงออก ตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน

3.6) การกำหนดหน้าที่ให้กับสมาชิกในชุมชน

3.7) การควบคุมอำนาจ ได้แก่ ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ของชุมชน มีกฎ และกติกาของหมู่บ้าน เป็นการควบคุมภายในหมู่บ้านนั่นเอง

3.8) การสนับสนุนทางสังคมจากหน่วยงานในพื้นที่

3.9) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเรียนรู้ร่วมกัน มีสื่อสารสนเทศ เช่น Internet และ Line Group

3.10) วิธีการดำรงชีวิต การสืบทอด ขนบธรรมเนียมประเพณี ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสามัคคีต่อชุมชน และความเท่าเทียมกัน

3.11) ระบบการให้รางวัล คือ สิ่งจูงใจสำหรับคนที่ร่วมทำ และให้สังคมตำหนิคนที่ไม่ร่วมทำการเข้าถึงทรัพยากรและการสร้างทรัพยากรให้กับคนรุ่นหลัง

4.4.2.2 การเสริมสร้างพลังชุมชนระดับชุมชน

1) สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

จากการวิจัยยังพบอีกแนวทางการเสริมพลังอำนาจ ได้แก่ การพัฒนาให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เริ่มจากการเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับบุคคล หากต้องการสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ต้องอาศัยการเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับบุคคลต่อการรับรู้ศักยภาพของคนชุมชน และการรับรู้สาเหตุของปัญหาท่อนแล้วใช้สมาชิกกลุ่มเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชน จะทำให้เกิดความเชื่อต่อศักยภาพตนเองจนสามารถกำหนดบทบาท หน้าที่ตลอดจนมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับการจัดสรรทรัพยากร ส่งผลต่อการสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้จริง

1.1) จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ที่รวบรวมและจัดแสดงข้อมูลของชุมชน ข้อมูลกลุ่มองค์กรชุมชน แผนชุมชน องค์กรความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แผนโครงการจากการสนับสนุนของหน่วยงานต่าง ๆ และแนวทางการแก้ปัญหาและการเสริมสร้างพลังชุมชน อีกทั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนยังเป็นศูนย์กลางที่คนในชุมชนเข้ามาพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ตลอดจนเป็นสถานที่เชื่อมโยงการทำงานระหว่างกลุ่ม องค์กรชุมชน และภาคีการพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ของความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) ขององค์กรต่าง ๆ

1.2) กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน โดยเริ่มจากการเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับบุคคลต่อการรับรู้ศักยภาพของคนชุมชนด้วยการจัดประชุมหรือประชาคมในชุมชน ให้เกิดการรับรู้สาเหตุของปัญหาเพื่อให้สมาชิกกลุ่มเป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมของคน

ในชุมชนจะทำให้เกิดความเชื่อต่อศักยภาพตนเอง จนสามารถกำหนดบทบาทหน้าที่ ตลอดจนมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับการจัดสรรทรัพยากร นำไปสู่การมีภาวะเป็นผู้นำที่กล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าลงมือทำ ซึ่งทำให้เกิดผลดีกับชาวบ้านและนำมาบริหารจัดการช่วยกัน ส่งผลต่อการสร้างความยั่งยืนของชุมชนได้อย่างแท้จริง รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของกองทุนไฟฟ้าน้ำพอง มีลักษณะเป็นชุมชนชนบทมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) เพิ่มด้านปฏิสัมพันธ์มากที่สุด คือการรับรู้ศักยภาพของคนต่อชุมชน และการรับรู้สาเหตุของปัญหาที่เกิดในชุมชน

(2) ส่งเสริมองค์ประกอบด้านพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชน

(3) เพิ่มองค์ประกอบภายในบุคคลในความเชื่อต่อศักยภาพตนเอง

(4) ควรเพิ่มกิจกรรมด้านวิถีการดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียม และประเพณี

(5) กำหนดบทบาทให้กับสมาชิกในชุมชน และมีการกำหนดหน้าที่ให้กับสมาชิก ในชุมชน

(6) การสนับสนุนทางการเมืองต่าง และกิจกรรมที่เกิดรายได้ในชุมชน เพื่อให้เกิดความภูมิใจและยั่งยืน

(7) ระบบการให้รางวัลต่อผู้นำ เพิ่มงบประมาณโครงการที่เกิดผล

2) กำหนดเป้าหมาย (Goal) ส่งเสริมและสร้างพลังชุมชน

เจตนารมณ์ของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าคือ การพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น อันเนื่องมาจากในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าได้รับผลกระทบจากการประกอบการของโรงไฟฟ้า ในการดำเนินงานของกองทุนต้องกำหนดเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมและสร้างพลังชุมชนให้ชัดเจน และแปรให้เป็นกรอบการใช้งบประมาณกองทุนพัฒนาไฟฟ้าในแต่ละปี

เป้าหมาย คือ โรงไฟฟ้าและชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ให้ผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมชุมชนท้องถิ่นให้เติบโตไปพร้อม ๆ กับอุตสาหกรรม ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และมุ่งหวังให้ทุกคนทุกฝ่ายอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

4.4.2.3 กำหนดกลยุทธ์ (Strategy)

การดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้า จะต้องคำนึงถึงสถานการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดขึ้นในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า และใช้ความรู้หลากหลายแนวทางเข้ามาพิจารณาดำเนินการอย่างเหมาะสม โดยการแยกแยะ ไม่ใช่แนวทางเดียวกันคลุ่มเหมือน ๆ กันทุกชุมชน ได้แก่

1) ดำเนินงานการตามประเด็น (Issue)

ในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ที่มีประเด็นข้อร้องเรียน ข้อเรียกร้อง ต้องใช้ความรู้และประสบการณ์การทำงานแก้ปัญหาตามข้อร้องเรียน และข้อเรียกร้องของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยดำเนินการไปตามประเด็นปัญหา ยึดหลักการสำคัญ “คนบ้านเดียวกัน” โปรงใสตรงไปตรงมา และชุมชนกับโรงไฟฟ้าอยู่ร่วมกันได้

2) ดำเนินงานการพัฒนาชุมชน (Development)

ในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าต้องได้รับการพัฒนาและฟื้นฟูให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ซึ่งต้องใช้ความรู้และประสบการณ์การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม สร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการสร้างชุมชนตัวอย่างต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน และดำเนินการขยายผลบทเรียนประสบการณ์การพัฒนาที่ยั่งยืนให้ครอบคลุมทุกชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า

3) ในพื้นที่ทั่ว ๆ ไปใช้การสร้างความสัมพันธ์ (Relation)

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ต้องยึดหลัก “คนบ้านเดียวกัน” โดยการเข้าร่วมทำกิจกรรมงานบุญตามประเพณีชุมชนท้องถิ่น และการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนตามที่ชุมชนกำหนด เช่น การแข่งขันกีฬา การทำกิจกรรมจิตอาสา เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อน เสร็จแล้วก็เสร็จกันไป แต่เป็นช่องทางสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนที่ดี

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้าระยะยาว จะต้องมีการดำเนินการไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การจัดตั้งอาสาสมัครชุมชนดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้าระดับหมู่บ้าน

1.1) เป้าประสงค์

เพื่อสร้างกลไกอาสาสมัครชุมชน เข้าร่วมดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้าด้วยกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยคำนึงถึงการใช้อำนาจข้อมูล

และศักยภาพพื้นที่ สำหรับการวางแผนและจัดทำโครงการพัฒนาชุมชนในแต่ละปี กำหนดให้มี
อาสาสมัครชุมชน

1.2) แนวทาง

(1) คัดเลือก และจัดตั้งอาสาสมัครชุมชนดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้า
โดยสมัครใจเข้าร่วมหมู่บ้านละ 2 คน

(2) พัฒนาศักยภาพโดยการให้การศึกษา อบรมให้ความรู้ และแลกเปลี่ยน
เรียนรู้กับชุมชนต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งใช้กิจกรรมพัฒนาเป็นเครื่องมือพัฒนาศักยภาพ
ด้วยการสรุปบทเรียนการทำงาน (AAR) ต่อเนื่อง

(3) ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาพัฒนาหลักสูตรอบรมตามความเหมาะสม
เช่นหลักสูตรนิกยทศศาสตร์ หลักสูตรขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ หลักสูตรบริหารโครงการ หลักสูตร
การบริหารจัดการเงิน เป็นต้น

2) กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนการพัฒนาอย่างยั่งยืน
(Community Learning Center)

2.1) เป้าประสงค์

เพื่อพัฒนาให้เป็นพื้นที่ตัวอย่างการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Social Lap)
ใช้สำหรับการสรุปเป็นองค์ความรู้ชุมชน และเผยแพร่ขยายผลแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนไปสู่ชุมชน
ในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าให้ครอบคลุมทุกชุมชน

2.2) แนวทาง

(1) กำหนดคุณลักษณะชุมชนต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน

(2) จัดลำดับความเข้มแข็งชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ในขอบเขต
ความรับผิดชอบของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ

A ชุมชนเข้มแข็งเป็นตัวอย่างให้กับชุมชนข้างเคียงได้

B ชุมชนที่มีศักยภาพ สามารถพัฒนาต่อยอดให้เข้มแข็งได้ในระยะเวลาสั้น

C ชุมชนที่มีศักยภาพน้อย ต้องใช้เวลาพัฒนา

(3) เพื่อขยายแนวคิด และแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนจากชุมชนต้นแบบนำไปสู่
ชุมชนที่มีความพร้อมตามลำดับ

(4) สัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Focus Group) แกนนำชุมชน เพื่อค้นหาศักยภาพ
ชุมชนต้นแบบ และรวบรวมประเด็นสถานการณ์ข้อวิตกกังวล

(5) จัดทำฐานข้อมูลชุมชนต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน

3) กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การสร้างศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน (Community Economy Center)

3.1) เป้าประสงค์

เพื่อสร้างพื้นที่ต้นแบบ (Model) การขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่น มีรูปธรรมการสร้างโอกาส สร้างงาน สร้างอาชีพ และเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนได้ โดยการจัดการเศรษฐกิจท้องถิ่นด้วยศักยภาพของชุมชนเอง

3.2) แนวทาง

(1) ค้นหาต้นทุนการพัฒนาระดับครอบครัว และระดับกลุ่ม และออกแบบพัฒนาต่อยอดความเข้มแข็งหลากหลายตามบริบท โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งชุมชนเป็นแกนหลัก

(2) พัฒนาแนวคิด และแนวทางการสร้างโอกาส สร้างงาน สร้างอาชีพ และเพิ่มรายได้ โดยศึกษาเรียนรู้ดูงานการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นทั้งในระดับครอบครัว และระดับกลุ่ม

(3) พัฒนาครัวเรือนต้นแบบพึ่งพาตนเอง มีตัวชี้วัดเป็นการปลดหนี้ได้

(4) พัฒนาพื้นที่รูปธรรม/ศูนย์เรียนรู้ชุมชนด้านเศรษฐกิจ โดยการลงพื้นที่จากสมาชิก เพื่อใช้เป็นตัวอย่างต้นแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่นพัฒนากลุ่มอาชีพต้นแบบ (Social Enterprise)

4) กลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์การสร้างระบบธรรมาภิบาล (Good Governance)

4.1) เป้าประสงค์

เพื่อพัฒนาเครื่องมือตรวจสอบระบบธรรมาภิบาลภายในกองทุนพัฒนาไฟฟ้า และให้ผู้นำชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้านำไปดำเนินการตรวจสอบด้วยตนเอง โดยเป็นมาตรฐานธรรมาภิบาลกลาง ที่สร้างขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย และเป็นที่การยอมรับร่วมกัน

4.2) แนวทาง

(1) จัดตั้งคณะทำงานจัดทำเครื่องมือตรวจสอบระบบธรรมาภิบาลเบื้องต้นประกอบด้วยทุกภาคส่วน และร่วมมือกับสถาบันวิชาการพัฒนาเครื่องมือตรวจสอบระบบธรรมาภิบาลภายในกองทุนพัฒนาไฟฟ้า

(2) ดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อติดตั้งระบบธรรมาภิบาลให้แกนนำชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้านำไปดำเนินการตรวจสอบภายในด้วยตนเอง

5) กลยุทธ์ที่ 5 กลยุทธ์การจัดการความรู้ (Knowledge charring)

5.1) เป้าประสงค์

พัฒนาฐานข้อมูล (Base Line) ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนสังคม และสิ่งแวดล้อม สำหรับการวางแผนพัฒนาชุมชนระยะยาว และสรุปผลการดำเนินงาน สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ ชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นที่เกิดจากการปฏิบัติจริง ใช้สำหรับการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ขยายผล และยกระดับงานพัฒนาชุมชนเข้มแข็งยั่งยืนให้ครอบคลุมทุกชุมชนในพื้นที่ รอบโรงไฟฟ้า

5.2) แนวทาง

- (1) จัดทำฐานข้อมูล Social Mapping ครอบคลุมทุกหมู่บ้านเพื่อการวางแผน พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และเชื่อมประสานกับทุกภาคส่วน
- (2) สังเคราะห์บทเรียนประสบการณ์ชุมชนเข้มแข็ง ให้เป็นองค์ความรู้ เพื่อใช้สำหรับเผยแพร่ขยายผลการดำเนินงานต่อไป
- (3) ร่วมมือกับสถาบันวิชาการ จัดทำข้อมูลสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่เข้ามา กระทบกับชุมชนท้องถิ่น โดยกระบวนการวิจัยสนับสนุนการขับเคลื่อน
- (4) จัดประชุม อบรม สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากฐานข้อมูลชุมชน และ ประสบการณ์การทำงานต่อเนื่อง

6) กลยุทธ์ที่ 6 กลยุทธ์การติดตามแบบเสริมพลัง (Coaching Metering)

6.1) เป้าประสงค์

เพื่อจัดตั้งคณะทำงานภายใน ที่มีบทบาทหน้าที่ ในการกำกับ ติดตาม สอบทาน ให้คำแนะนำ เสริมสร้างกำลังใจ ในการดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ภายใต้เป้าหมาย และกลยุทธ์การทำงานแบบเดียวกัน

6.2) แนวทาง

- (1) จัดตั้งคณะทำงานติดตามประเมินผลแบบเสริมพลังประจำกองทุนพัฒนา ไฟฟ้า มีบทบาทหน้าที่กำกับ ติดตาม สอบทาน ให้คำแนะนำ และเสริมสร้างกำลังใจการขับเคลื่อน ขบวนการขององค์กรชุมชนโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ภายใต้เป้าหมายและกลยุทธ์การทำงานเดียวกัน
- (2) จัดให้มีการรายงานผลการติดตามประเมินผลแบบเสริมพลัง ในคณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้าทุกครั้งที่มีการประชุม

7) กลยุทธ์ที่ 7 กลยุทธ์การสื่อสารและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ (Public Relation)

7.1) เป้าประสงค์

เพื่อใช้ช่องทางสื่อสารในการเชื่อมประสาน และสื่อความความรู้ต่าง ๆ กับผู้นำชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งใช้เป็นช่องทางการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ในสาธารณชนได้รับรู้รับทราบโดยทั่วกันด้วย

7.2) แนวทาง

- (1) จัดให้มีการอบรมนักสื่อสารชุมชน โดยพัฒนาทักษะการถอดองค์ความรู้ชุมชน และการผลิตสื่อวีดิทัศน์ด้วยโทรศัพท์มือถืออย่างง่าย ๆ
- (2) จัดตั้งเครือข่ายนักสื่อสารชุมชน พัฒนาทักษะการสื่อสารผ่าน Social Media เช่น Line และ Facebook เป็นต้น

4.4.3 แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม เป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนตามเจตนารมณ์ของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ที่มุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ซึ่งสรุปได้ดังนี้

- 1) การเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าที่อยู่ในความรับผิดชอบของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าทุกขั้นตอน ทั้งในการป้องกันปัญหา การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าอยู่ร่วมกับกิจการของโรงไฟฟ้าได้อย่างมีความสุข
- 2) เนื่องจากกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน กระบวนการมีส่วนร่วม ช่วยให้การใช้งบประมาณกองทุนพัฒนารอบโรงไฟฟ้า ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีข้อมูลรองรับ ไม่ใช่การตัดสินใจตามความต้องการของผู้นำบางส่วน และไม่ตรงตามความต้องการของชุมชน ช่วยลดปัญหาสถานการณ์อนุสาวรีย์การพัฒนาได้ แต่ตรงข้ามจะนำไปสู่พัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งยั่งยืน นอกจากนี้กระบวนการมีส่วนร่วมยังเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้การบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้ามีความโปร่งใส มีความเป็นธรรมาภิบาลได้รับการยอมรับจากชุมชนสังคมด้วย
- 3) ใช้เครื่องมือการพัฒนา ในกระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจำเป็นต้องใช้กระบวนการใช้เครื่องมือการพัฒนา และต้องใช้เวลา แต่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ความเข้าใจที่ดี

และอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดีระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับกิจการโรงไฟฟ้า กระบวนการมีส่วนร่วมจะช่วยลดปัญหาสถานการณ์ข้อร้องเรียน ข้อเรียกร้องจากชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าได้เป็นอย่างดี อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันได้ของชุมชนและโรงไฟฟ้าได้ในท้ายที่สุด

4) ตามกรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอน ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้เน้นย้ำว่า การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งต้องเกิดจากการระเบิดจาก “ภายใน” อย่างไรก็ตามแม้ว่าผู้รับผิดชอบจะเข้าใจแนวคิดแนวทางการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมแล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติก็ต้องใช้ผู้มีประสบการณ์ และดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รวมทั้งต้องใช้เวลากว่าจะเห็นผลการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องและชุมชนเป้าหมายในทางปฏิบัติ

แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมนั้น จำเป็นต้องใช้กระบวนการ ใช้เครื่องมือการพัฒนา และต้องใช้เวลา รวมทั้งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ช้าแล้วช้าเล่า จนเกิดเป็นวิธีการทำงานแบบมีส่วนร่วมขึ้นในการดำเนินกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ซึ่งพอจะสรุปขั้นตอนกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมได้ดังนี้

1) มีส่วนร่วมในการคิด คือ การใช้กระบวนการจัดการระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างกว้างขวาง เพื่อให้การออกแบบดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้าตามกรอบกฎหมาย ได้รับการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

2) มีส่วนร่วมในการวางแผน คือ การใช้กระบวนการจัดการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันเก็บข้อมูลชุมชน ประมวลผลข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เครื่องมือตามหลักวิชาการ รวมทั้ง การนำข้อมูลที่ได้ไปใช้สำหรับการวางแผนพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน จนได้แผนงานโครงการ ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ การใช้กระบวนการจัดการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันตัดสินใจ ดำเนินการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น โดยใช้ข้อมูลพิจารณาตัดสินใจร่วมกันอย่างมีเหตุผล ไม่รวบรัดโดยผู้นำเพียงไม่กี่คน

4) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน คือ การนำแผนงาน โครงการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ไปสู่การปฏิบัติโดยยึดหลักชุมชนเป็นศูนย์กลาง คนภายนอกเป็นผู้เอื้ออำนวย ให้ความรู้ แต่ให้ชุมชนดำเนินการกันเอง

5) มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล คือ การออกแบบการติดตามเสริมพลังการดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ในลักษณะการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และรูปแบบอื่น ๆ ตามความเหมาะสม โดยสรุปเป็นบทเรียน ประสพการณ์ องค์ความรู้การพัฒนาอย่างยั่งยืน

6) มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบประเด็นปัญหาต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนและชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าด้วย

จะเห็นว่าการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงไม่ได้หมายถึงการเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ตามที่หน่วยงานกำหนดไว้ก่อนแล้ว วิธีการเช่นนั้นประชาชนจะเป็นเพียงผู้เข้าร่วมรับฟังข้อราชการเท่านั้น

การมีส่วนร่วมในที่นี้ หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในรัศมีความรับผิดชอบของโรงไฟฟ้าได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทุกขั้นตอน ทั้งในการแก้ไขปัญหาและการป้องกันปัญหา โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม 5 ด้าน ได้แก่ ร่วมในการคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติตามแผน และร่วมติดตามประเมินผลและรับผิดชอบต่อในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนและชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงไม่ได้หมายถึงการเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ตามที่หน่วยงานกำหนดไว้ก่อนแล้ว ประชาชนเป็นเพียงผู้เข้าร่วมรับฟังข้อราชการเท่านั้น

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

ในบทนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากผลการวิจัยในประเด็นปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอน้ำพองจังหวัดขอนแก่น รวมถึงข้อมูลจากการปฏิบัติการในพื้นที่เพื่อหาแนวทางในการสร้างเสริมพลังอำนาจทั้งในระดับชุมชนและระดับบุคคล ซึ่งจากการดำเนินการดังกล่าวสามารถสรุปและเสนอเป็นแนวทางในการส่งเสริมพลังชุมชนและการสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนได้ ดังนี้

5.1 ผลกระทบต่อชุมชนจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

จากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง จะเห็นได้ว่าก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสีย ในด้านเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดรายได้ในชุมชนมากขึ้น แต่กลับทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้นด้วย ด้านสังคม ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรมฯ ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน แต่กลับกลายเป็นภาระของผู้นำและชุมชนที่ต้องเสียเวลาในการเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการเมืองการปกครอง เกิดการพัฒนาในชุมชนจากการสนับสนุนของหน่วยงานต่าง ๆ อาจนำมาเป็นสาเหตุให้เกิดการสร้างผลประโยชน์ของผู้นำบางคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งทุน ปัญหาคนต่างถิ่น หรือประชากรแฝงจากการขยายตัวของชุมชน ที่นำยาเสพติดมาสู่ชุมชน นำไปสู่ปัญหาในครอบครัว และการทะเลาะวิวาท ด้านสิ่งแวดล้อม เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย มีคราบน้ำมัน และมีกลิ่นเหม็นจากการปล่อยน้ำทิ้งของโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อน้ำที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภค นำไปสู่ปัญหาด้านสุขภาพจากมลพิษทางอากาศและการปนเปื้อนในน้ำ แม้ว่าโรงงานอุตสาหกรรมจะสนับสนุนดูแลด้านสุขภาพของชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอก็ตาม มีการรับพนักงานซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านเป็นกรรมการทำหน้าที่ประสานงานกับหมู่บ้านเพื่อลดปัญหาต่าง ๆ ทั้งยังให้ลูกหลานแกนนำที่คาดว่าจะสร้างปัญหาเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม และมอบทุนการศึกษาให้ลูกหลานแกนนำเหล่านั้นด้วย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างยั่งยืน เป็นเพียงการปรับตัวของชุมชนตามการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่

5.2 สภาพการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

สภาพปัญหาของการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าน้ำพอง เกิดขึ้นเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรก เกิดจากการจัดตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้าที่ไม่มีข้อกฎหมายรองรับ และการตั้งคณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ได้แก่ ปัญหาการบริหารจัดการกองทุนในเชิงโครงสร้าง โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น เป็นประธาน นายอำเภอในพื้นที่ร่วมเป็นคณะกรรมการ ผู้แทนโรงไฟฟ้าน้ำพองมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือราชการ และผู้บริหารของโรงไฟฟ้ามีทัศนคติ “เมื่อนำส่งเงินเข้ากองทุนแล้วจะไม่ก้าวก่ายการบริหาร” ซึ่งส่งผลต่อการบริหารจัดการที่ไม่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ที่ควรจะเป็น เสียโอกาสในการใช้งบประมาณกองทุนเพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการใช้งบประมาณที่ซ้ำซ้อน อีกทั้งประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการเลือกคณะกรรมการกองทุน ทำให้เกิดความขัดแย้งจากการดำเนินงาน และปัญหาการบริหารจัดการกองทุนในเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ การดำเนินงานขาดความคล่องตัว เนื่องจากมีผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอมาเป็นผู้บริหาร คณะกรรมการไม่ได้รับคำตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ สำนักงานกองทุนมีกรอบอัตรากำลังและเงินเดือนแต่ไม่ได้เป็นไปตามกำหนดและมีภาระงานหนัก ไม่มีระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน ขาดความรู้การบริหารจัดการ ขาดความโปร่งใส และระยะปลาย ประกอบด้วย ปัญหาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอบโรงไฟฟ้า ได้แก่ ผู้นำตัดสินใจเพียงลำพัง โครงการพัฒนาชุมชนขาดกระบวนการมีส่วนร่วม เกิดอนุสาวรีย์การพัฒนา และชุมชนอ่อนแอ และปัญหาจากการบริหารจัดการกองทุน ได้แก่ ปัญหาจากองค์กรผู้สนับสนุนกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ปัญหาจากชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า และปัญหาจากการดำเนินงานกองทุน

จากปัญหาและอุปสรรคข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ปัญหาเกิดจากกลไกในการดำเนินงานของกองทุนที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งในส่วนของโครงสร้างการบริหารกองทุน กลไกคณะกรรมการทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคประชาชน วิธีการบริหารจัดการกองทุนของโรงไฟฟ้าน้ำพอง รวมถึงบุคลากรของโรงไฟฟ้าน้ำพอง และชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ มีความซ้ำซ้อนทั้งส่วนของภาครัฐและเอกชน ในกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน ส่งผลให้กิจกรรมที่จัดขึ้นบ่อยครั้ง แต่ไม่เป็นกิจกรรมที่พัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง ส่งผลให้เป็นภาระของชาวบ้านมากเกินความจำเป็น ประชาชนไม่ได้ร่วมเรียนรู้แต่เป็นเพียงผู้รับ สอดคล้องกับที่ ณรงค์ ไตรกิจวัฒน์กุล (2554) กล่าวว่าการกิจกรรมต่าง ๆ เป็นเพียงกิจกรรมที่ผู้นำชุมชนเท่านั้นจะมีส่วนร่วม ประชาชนทั่วไปไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย เช่นเดียวกับ สุธน จิตรมั่น และ พิสมัย จารุจิตติพันธ์ (2561) ได้นำเสนอว่าโครงการที่เสนอผ่านการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชนมีความซ้ำซ้อนกัน หรือไม่ก่อให้เกิดการใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพ หรือเบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์ตามกฎหมาย เป็นต้น

5.3 แนวทางการส่งเสริมและสร้างพลังชุมชนเพื่อการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ผลการการปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนผ่านการดำเนิน โครงการการเสริมสร้างและพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ได้สร้างและพัฒนาเกิดเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่ชุมชนรอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง จำนวน 23 แห่ง เกิดศูนย์เรียนรู้ที่มีความเข้มแข็ง จำนวน 5 ศูนย์ พบว่าเป็นแหล่งเรียนรู้การสร้างอาชีพและกิจกรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมต่อชุมชน เกิดทักษะและประสบการณ์ในการวางแผนการดำเนินงานการบริหารจัดการงบประมาณ และสามารถเขียนโครงการที่สะท้อนหรือสอดคล้องกับปัญหาบริบทชุมชนจากที่มาของปัญหาต่าง ๆ

แนวทางการส่งเสริมและสร้างพลังชุมชนเพื่อการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าน้ำพองสรุปได้ว่าแนวทาง ประกอบด้วย 3 แนวทาง ในระดับองค์กร ควรมีการปรับรูปแบบการบริหารงาน ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ได้แก่ การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมกับคณะบุคคลที่เป็นตัวแทนของชุมชนเข้าไปเป็นกรรมการในกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ควรได้รับการพัฒนาศักยภาพ ดังที่พิณวลี อังศุพันธุ์ (2551) เสนอว่าการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญคือคนในชุมชน โดยต้องมีผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถเพื่อดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการสนับสนุนการให้ความรู้และกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายได้ลงมือทำเอง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชุมชน กระบวนการนี้เปรียบเสมือนการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญและเป็นการเสริมพลังชุมชนได้อย่างดี

สอดคล้องกับที่ กิ่งแก้ว สุวรรณศิริ นพพร จันทรนำชู และนรินทร์ สังข์รักษา (2549) เสนอรูปแบบการสร้างเสริมพลังอำนาจชุมชนสามารถจำแนกได้ 6 กิจกรรม ประกอบด้วย (1) ความตระหนักถึงความสำคัญของแผนชุมชน (2) การสรรหาคณะมาร่วมทีม (3) การสร้างความตั้งใจมั่นในการจัด (4) การจัดตั้งทีม (5) การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงาน และ (6) การส่งเสริมความภาคภูมิใจแก่ชุมชน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะสามารถนำมาสู่พลังความเชื่อมั่นของคนในชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้ นอกจากนี้การทำงานที่คำนึงถึงความยั่งยืน โดยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป และมีแผนงานการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง ดังเช่นที่ วรวิทย์ ไชยศรี และ บุญสม เกษะประดิษฐ์ (2560) วิเคราะห์ว่าในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทนั้น บริษัทจะคำนึงถึงกำไรและยังต้องสร้างผลกำไรเพื่อตอบแทนผู้ถือหุ้น ขณะเดียวกัน

บริษัทจะต้องไม่เป็นภาระของสังคมและไม่สร้างความเสียหายให้แก่ผู้มีส่วนได้เสีย ขณะเดียวกันบริษัทจะต้องไม่เป็นภาระของสังคมและไม่สร้างความเสียหายให้แก่ผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และจำเป็นต้องทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าด้วย ดังนั้นความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของบริษัท บริษัทต้องทำหน้าที่เป็นจุดศูนย์กลาง (HUB) เชื่อมโยงคน จากทุกภาคส่วน ทั้งภาคธุรกิจ ภาครัฐ ภาคประชาสังคม มาร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ภายใต้วัฒนธรรมสังคมนวัตกรรมรูปแบบใหม่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลัก ธรรมาภิบาล (Sustainable CSR Model)

ควรมีการส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุนไฟฟ้าให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกองทุน พัฒนาไฟฟ้า เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนที่เป็นที่ตั้งของโรงไฟฟ้า ซึ่งประชาชนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการก่อสร้าง อีกทั้งทรัพยากรในชุมชน อันเป็นของส่วนรวมต้องแบ่งสรรให้กับกิจการของสาธารณประโยชน์ โดยมีเพียงชุมชนใกล้เคียงเท่านั้น ที่ต้องรับภาระของความเสียหายต่าง ๆ ดังนั้นการบริหารจัดการกองทุนฯ ควรเป็นการดำเนินกิจกรรม ภายในและภายนอกองค์กรที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม ทั้งในระดับใกล้และไกลด้วยการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กร ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข (พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, 2549) ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า

ในระดับบุคคลและชุมชน ควรมีการเสริมสร้างพลังชุมชนทั้งในระดับบุคคล ได้แก่ การมี ทักษะเป็นผู้นำและมีส่วนร่วมในชุมชน ระดับชุมชน ได้แก่ การสร้างศูนย์เรียนรู้ชุมชน มีการกำหนด เป้าหมายส่งเสริมและสร้างพลังชุมชน และการกำหนดกลยุทธ์ นอกจากนี้แนวทางการพัฒนาอย่าง ยั่งยืนด้วยการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ชาวบ้านและชุมชน ควรมีส่วนร่วมในการคิด มีส่วนร่วมในการ วางแผน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน มีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล และมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในรัศมีความรับผิดชอบต่อโรงไฟฟ้าได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทุกขั้นตอน

พูน ปณ ทิโต ชีเว

5.4 ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการวิจัยและปฏิบัติการจริงในพื้นที่ เพื่อนำมาสู่การสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและสร้างพลังชุมชนเพื่อการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น รวมไปถึงข้อเสนอแนะต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในบริบทพื้นที่ชุมชนรอบโรงไฟฟ้า อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการ 3 ระดับ ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์

5.4.1.1 กำหนดกลุ่มเป้าหมายและการเสริมสร้างศักยภาพ

ในกระบวนการส่งเสริมสร้างพลังชุมชนและการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าให้ไปสู่การพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าให้เข้มแข็งยั่งยืนนั้น กุญแจแห่งความสำเร็จ (Key Success) คือ “คน” และ “ชุมชน” ในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ดังนั้นมีความจำเป็นต้องพิจารณาวิเคราะห์แยกแยะ และกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาให้ชัดเจน เช่น กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกรรมการที่คน กลุ่มเป้าหมายที่เป็นแกนนำชุมชนรอบโรงไฟฟ้าที่คน กลุ่มแม่บ้านที่คน กลุ่มเยาวชนที่คน ผู้นำกลุ่มอาชีพที่คน และผู้นำไม่เป็นทางการที่คน เป็นต้น

การเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มเป้าหมายนั้น ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญการฝึกอบรมการพัฒนาศักยภาพ มาช่วยออกแบบ และวางแผนการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มให้เหมาะสมสอดคล้องกับบทบาทที่เกี่ยวข้องกับกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอย่างต่อเนื่อง เมื่อไร จะใช้เนื้อหาอะไร และในการยกระดับพัฒนากลุ่มเป้าหมายนั้น ต้องมีทั้งการพัฒนาศักยภาพในด้านวิจิตต์ ความเชื่อในการทำงาน ด้านความรู้ความเข้าใจที่ใช้ในการทำงาน ด้านทักษะที่ใช้ในการทำงาน และด้านเทคนิคในการดำเนินงานให้สำเร็จ เป็นต้น ซึ่งต้องออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่มแต่ละช่วงเวลาด้วย

5.4.1.2 กำหนดพื้นที่เป้าหมาย

ชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า มีหมู่บ้านในขอบเขตความรับผิดชอบเป็นจำนวนมาก และมีศักยภาพการพัฒนาไม่เท่ากัน กองทุนพัฒนาไฟฟ้าไม่สามารถดำเนินการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งยั่งยืนไปพร้อมกันทั้งหมดได้ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม และใช้วิเคราะห์แยกแยะชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า และกำหนดเป็นพื้นที่

เป้าหมายหลัก เป้าหารอง และเป้าหมายทั่วไปให้ชัดเจน เพื่อแนวทางออกแบบการพัฒนาชุมชนให้เหมาะสมคล้องกับศักยภาพของชุมชนนั้น ๆ เช่น กำหนดให้มีชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ที่เข้มแข็งได้ก็ชุมชน พัฒนาระดับได้ในระยะเวลาสั้นก็ชุมชน และชุมชนที่ต้องอาศัยเวลาพัฒนาที่ชุมชน

5.4.1.3 ใช้กระบวนการทำงานเป็นเครื่องมือการพัฒนา

จากงบประมาณกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ซึ่งมีงบประมาณต่อเนื่องทุกปี สามารถนำมาสร้างเป็นโอกาสในการพัฒนา “คน” พัฒนาชุมชนสังคมให้เข้มแข็งยั่งยืน กล่าวคือ การปฏิบัติการเพื่อนำกองทุนพัฒนาไฟฟ้าไปสนับสนุนการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นในแต่ละปีนั้น ต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และกำหนดให้เป็นเงื่อนไข ก่อนจะเสนอโครงการขอรับการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาไฟฟ้า จะต้องมีการทำทบทวนการดำเนินงานกองทุนไฟฟ้าที่ผ่านมา และกระบวนการวางแผนเสนอขอรับงบประมาณใหม่ วิธีการเช่นนี้โครงการและกิจกรรมพัฒนา จะเป็นเครื่องมือของการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ยั่งยืนได้เป็นอย่างดี

5.4.1.4 ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและกำหนดเป็นแผนระยะยาว

กระบวนการส่งเสริมสร้างพลังชุมชน และการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าให้ไปสู่การพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าให้เข้มแข็ง ยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องดำเนินการต่อเนื่อง ใช้เวลายาวนาน (3 - 5 ปี) ทำซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนกระทั่งเกิดเป็นบทเรียนประสบการณ์ในกระบวนการทำงานพัฒนาแบบเสริมสร้างพลังชุมชนและการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เห็นผลลัพธ์เชิงประจักษ์ และเป็นองค์ความรู้ชุมชนที่เล่าต่อได้ ขยายผลไปสู่ชุมชนข้างเคียงได้ ความเข้มแข็งยั่งยืนจึงจะเป็นไปได้

5.4.1.5 สรุปลงเป็นวัฒนธรรมการทำงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้า

เมื่อมีตัวอย่างคน ตัวอย่างพื้นที่ตามกรอบตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งยั่งยืน ที่เป็นรูปธรรมและเกิดขึ้นจากกระบวนการทำงานแบบเสริมพลังชุมชน และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ควรจัดให้มีกิจกรรมยกย่องเชิดชูคนตัวอย่าง พื้นที่ตัวอย่าง และสรุปลงนโยบายสาธารณะ (Policy Advocacy) ขับเคลื่อนร่วมกันไปอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นวัฒนธรรมการทำงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าในที่สุด

5.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

5.4.2.1 ด้านนโยบาย

1) การจัดสรรเงิน คณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ควรมีการกำหนดสัดส่วนการจัดสรรเงินให้แก่ละว้วัตถุประสงค์ของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าให้ชัดเจน นำเงินที่จัดเก็บจากโรงไฟฟ้าทั้งหมดไปใช้เพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากกิจการโรงไฟฟ้า โดยกระจายงบประมาณให้ทั่วถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ และโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้

2) การกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ควรกำหนดให้เหมาะสมยืดหยุ่นในการดำเนินงาน เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของการดำเนินงานโครงการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า

5.4.2.2 ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม

1) คณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการบริหารจัดการกองทุนให้มากที่สุด และกำหนดให้มีตัวแทนจากทุกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าด้วย

2) คณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ควรมีการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมความรู้ให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในด้านวิธีการนำเสนอโครงการตามวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และด้านอื่น ๆ ตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง

5.4.2.3 ด้านการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้า

1) กองทุนพัฒนาไฟฟ้าในแต่ละพื้นที่ควรมีอิสระในการบริหารจัดการเนื่องจากแต่ละพื้นที่มีปัญหาแตกต่างกัน โดยกำหนดให้มีระเบียบกลางในการปฏิบัติงาน

2) คณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ควรมีแนวทางการคัดเลือกที่ชัดเจน และกำหนดให้มีผู้แทนในแต่ละภาคส่วน กำหนดให้มีวิธีสรรหาและให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคัดเลือกกรรมการ

3) การดำเนินการจัดทำโครงการ และการนำเสนอโครงการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ควรมีการกำหนดระยะเวลาในการนำเสนอโครงการให้ชัดเจน โดยให้มีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนที่ได้มาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน และการประชาสัมพันธ์สอบถามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะการอนุมัติโครงการ ควรมีหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์และกลั่นกรอง

โครงการ รวมทั้งควรมีการผลการพิจารณาอนุมัติโครงการให้ผู้นำเสนอโครงการได้รับทราบ และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนำเสนอวิธีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการ และควรมีคณะกรรมการจากภายนอกมาติดตามประเมินผลโครงการที่ได้รับอนุมัติ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารจัดการ

5.4.2.4 ด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์และการให้ความรู้

1) ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่าง ๆ อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์ผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เช่น สื่อดิจิทัล วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว และสื่อพื้นบ้านต่าง ๆ ในท้องถิ่น

2) คณะกรรมการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ควรมีการจัดเวทีเสวนาในระดับตำบล เพื่อให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข่าวสาร ความเคลื่อนไหว การแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และจัดให้มีคณะทำงานด้านประชาสัมพันธ์ประจำกองทุนในแต่ละพื้นที่ โดยให้กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่หลากหลาย เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.) สื่อมวลชนท้องถิ่น เป็นต้น เข้ามาร่วมในคณะทำงานเพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อกลางส่งข่าวสาร

3) ควรจัดให้มีการแสดงผลการดำเนินงานประจำปีของแต่ละกองทุน และผลการดำเนินงานกองทุนทุกกองทุนทั่วประเทศในภาพรวมเพื่อแสดงให้เห็นผลประโยชน์ และแสดงถึงความโปร่งใส เป็นที่ยอมรับของสาธารณชนด้วย

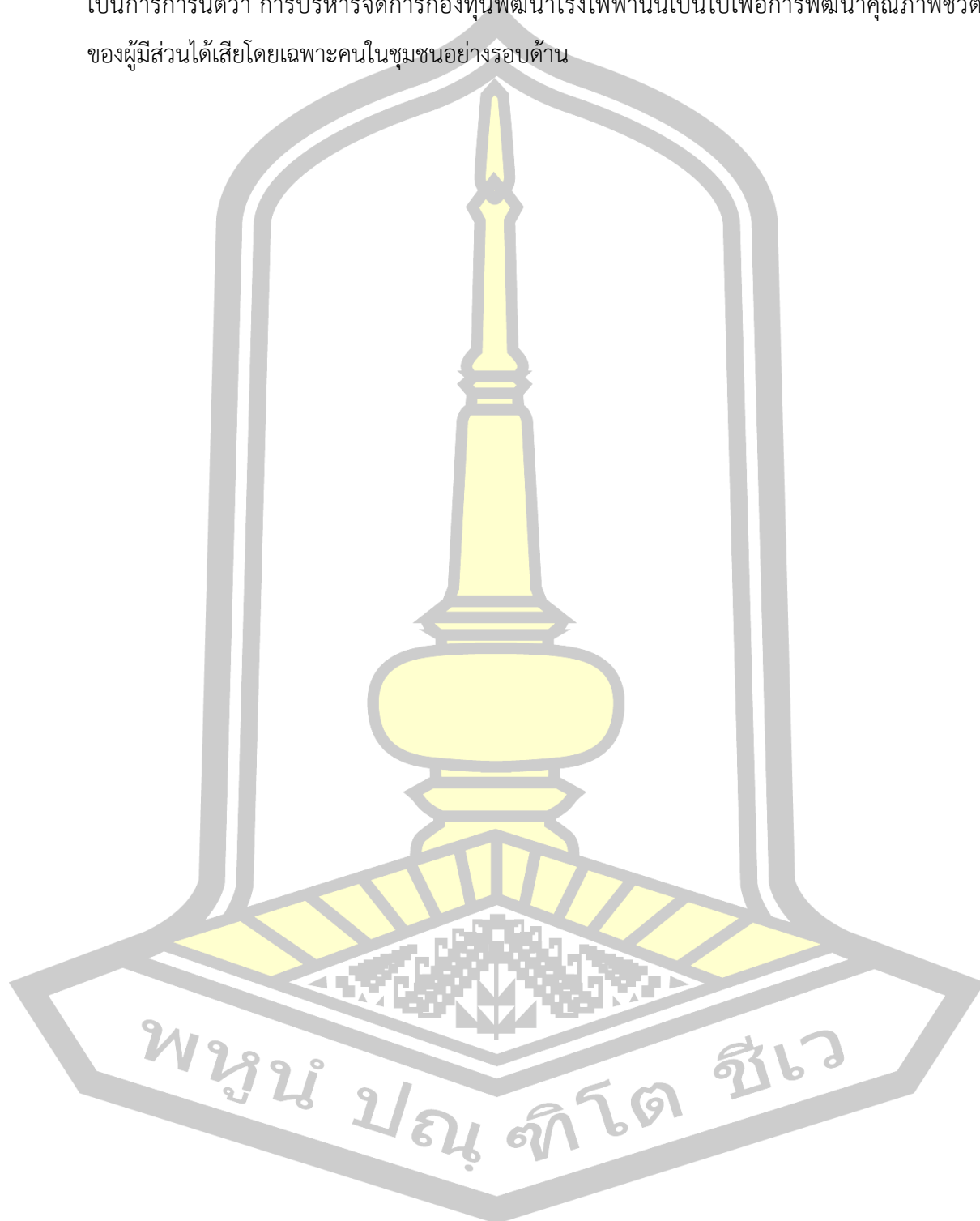
5.4.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

5.4.3.1 ควรมีการศึกษาความรู้และทัศนคติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้า เพื่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า เพื่อส่งเสริมความรู้ที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และเพื่อพัฒนาอาชีพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้เกิดความยั่งยืน

5.4.3.2 ควรศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ในการดำเนินการโครงการต่าง ๆ เพื่อนำความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาปรับแก้แนวทางการดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้าให้เหมาะสมสอดคล้องสภาพพื้นที่ และกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้มากยิ่งขึ้น

5.4.3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยในชุมชนอื่น ๆ รอบโรงไฟฟ้าเพื่อเป็นการขยายผลการศึกษา ให้ครอบคลุมขอบเขตของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด เนื่องจากบริบทชุมชน ความเข้มแข็ง และศักยภาพของแต่ละชุมชนไม่ได้มีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการ

ค้นหาวิธีการและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน ในเชิงบริบทเพื่อเป็นการการันตีว่า การบริหารจัดการกองทุนพัฒนาโรงไฟฟ้านั้นเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีส่วนได้เสียโดยเฉพาะคนในชุมชนอย่างรอบด้าน

บรรณานุกรม

- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2553). *รายงานประจำปี 2553*. นนทบุรี: การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย.
- การอุดมศึกษา. (2545). *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*. กรุงเทพฯ: เอสอาร์พรีนติ้ง
- กิ่งแก้ว สุวรรณศิริ นพพร จันทรนำชู และ นรินทร์ สังข์รักษา. (2559). รูปแบบการสร้างเสริมพลังอำนาจชุมชน เพื่อการจัดทำแผนชุมชน. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 9(2), 1787-1801.
- จินตนา ยูนิพันธ์. (2539). *แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับมาตรฐานการพยาบาล*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ณรงค์ ไตรกิจวัฒนกุล. (2554). *แนวทางเพื่อพัฒนาการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ณัฐธิกา กุลกาญจนชีวิน. (2539). *ความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานพยาบาลและเอกลักษณ์ทางการพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ดวงรัตน์ วัฒนกิจไกรเลิศ. (2540). การสร้างพลังอำนาจ: กลยุทธ์ในการควบคุมอาการหายใจลำบากในผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง. *รามาศิษย์วารสาร*, 4(2), 200-209.
- ธัญชนก วงศ์ใส. (2553). *ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อแรงงานไทยศึกษากรณีนิคมอุตสาหกรรมนวนคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- ธนัท สุวรรณกิตติ และ อัจฉรา ปิ่นทรานวงศ์. (2552). *การเปิดรับสื่อและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าบางปะกง* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 10.14457/TU.the.2009.734.

ปกรณ์ ดุลบุตร. (2552) *ความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

พัชรีย์ นาคแยม. (2551). *แนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างพลังอำนาจของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดาก เขต 2*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, กำแพงเพชร.

พิณวลี อังศุพันธุ์. (2551). *การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จังหวัดนครราชสีมา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. (2549). *การพัฒนาซีเอสอาร์ในกระบวนการธุรกิจ*. *ประชาคมวิจัย*, 11(66), 16-19.

พิราบขาวซีเอสอาร์. (2550). *ขึ้นขบวนรถด่วนซีเอสอาร์*. [Online]. ได้จาก : www.thaicr.com. [สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2562].

พรทิพย์ สัมปัตตะวนิช. (2547). *การตลาดเพื่อสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรนพ พุกกะพันธุ์. (2544). *ภาวะผู้นำและการจูงใจ (Leadership and motivation)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์.

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. (2550). *แผนที่ความคิดบับ ไพบุลย์วัฒนศิริธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

มิ่งขวัญ คงเจริญ และ อาชญญา รัตนอุบล. (2554). *การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อ เสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้*. *วารสารวิจัย มสค*, 7(2). 19-36.

มิ่งขวัญ คงเจริญ. (2560). *การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของความ เป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย*. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 18(2), 110-

127.

ระเบียบคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงานว่าด้วยกองทุนพัฒนาไฟฟ้า พ.ศ. 2553. (2553, 20 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 127 ตอนพิเศษ 146 ง. หน้า 1-7.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

โรงไฟฟ้าน้ำพอง. (2540). *รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)*. ขอนแก่น: โรงไฟฟ้าน้ำพอง.

วรรณดี สุทธิธารกร. (2556). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : การวิจัยเพื่อเสริภาพและการสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม.

วายุ กาญจนศร. (2551). *ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา สาขาวิชาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, กรุงเทพมหานคร.

วิสาขา ภูจินดา. (2555). *ตัวแบบในการจัดการสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรม โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เวทีการรับฟังความคิดเห็น. (25 กันยายน 2558). *สัมภาษณ์*. กองทุนพัฒนาไฟฟ้าโรงไฟฟ้าน้ำพอง.

วรวิทย์ ไชยศร และ บุญสม เกษะประดิษฐ์. (2560). ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคม 6 บริษัท. *Panyapiwat Journal*, 9(3), 140-152.

ศรุดา สมพอง. (2552). *การเสริมสร้างพลังสตรีในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำชี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ สมชาย หิรัญกิตติ และ สมศักดิ์ วานิชยาภรณ์. (2545). *ทฤษฎีองค์การ: ฉบับ*

มาตรฐาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสาร.

สถาบันไทยพัฒนา. (2553). *ความรับผิดชอบต่อสังคม*. [Online]. ได้จาก : <https://www.thaipat.org/2014/04/thaipat-consulting.html>. [สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2562].

สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม. (2556). *ความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน. (2559). *แผนงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 กองทุนพัฒนาไฟฟ้าอำเภอหนองน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2549). *รายงานประจำปี 2549 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย*. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค.

สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. (2554). *การใช้ไฟฟ้าและการผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน.

สุชน จิตร์มัน และพิสมัย จารุจิตติพันธ์. (2561). แนวทางการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 6(3), 1130-1142.

สุริชัย หวันแก้ว. (2557). การศึกษาวิจัยสังคมไทย: ปรัชญาและวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ในโลกที่เหลื่อมล้ำ. *วารสารวิจัยสังคม*, 37(2), 13-44.

อดิสร เตือนตรานนท์. (2552). *โครงการวิจัยและพัฒนาระบบตรวจวัดกลิ่นด้วย เทคโนโลยีเซ็นเซอร์อาร์เรย์* (รายงานการวิจัย). ปทุมธานี: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.

อรุณรุ่ง บุญธนนตพงศ์. (2549). ไม่ใช่เรื่องง่ายกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. *วารสารวิจัยราชภัฏ พระนคร 1 : 1* (มกราคม-มิถุนายน) : หน้า 19-26.

Carroll, A.B. and Buchholtz, A.K. (2009). *Business and society: Ethics and stakeholder*

management. 7th ed. Mason: South-Western Cengage.

ESSO. (2550). ศูนย์ผลิตก๊าซธรรมชาติน้ำพอง. [Online]. ได้จาก : <https://www.esso.co.th/th-TH/Energy/Natural-gas/Nam-Phong-Natural-Gas-Production-Plant>. [สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2562].

Gibson, C.H. (1991). A concept analysis of empowerment. *Journal of Advanced Nursing*, 16: 354-361.

Grunig, J.E. and Hunt, T. (1984). *Managing public relations*. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Kanter, R. M. (1997). *Frontiers of management*. United States of American: A Harvard Business Review Book.

Kotler, P. and Lee, N. (2005). *Corporate Social Responsibility: Doing the Most Good for Your Company and Your Cause*. New Jersey: Wiley.

Lawrence, A.T. and Weber, J. (2008). *Business and Society: Stakeholders, Ethics, Public Policy*. 12th ed. New York: McGraw-Hill Irwin.

MGR online. (2550). โรงไฟฟ้าน้ำพองภาคก๊าซช่วยเสริมกำลัง ขณะก๊าซขอนแก่นใกล้หมด. [Online]. ได้จาก : <https://mgronline.com/local/detail/9500000010661>. [สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2562].

Noknoi, C. (2015). Corporate social responsibility: Concept and experiences. *University of the Thai Chamber of Commerce Journal Humanities and Social Sciences*, 35(3), 154-163.

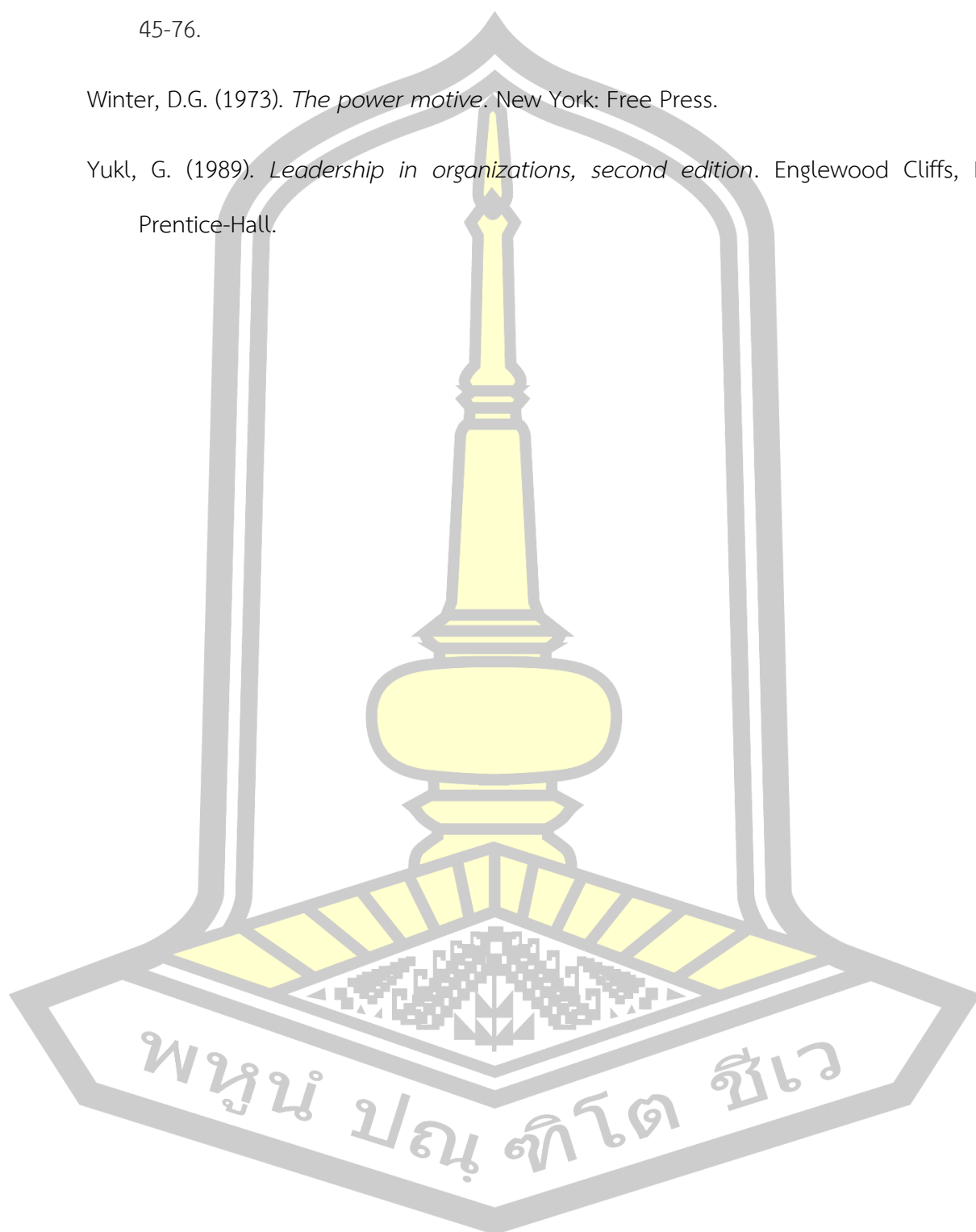
Rodwell, C. M. (1996). An analysis of the concept of empowerment. *Journal of Advanced Nursing*, 23(2), 305-313.

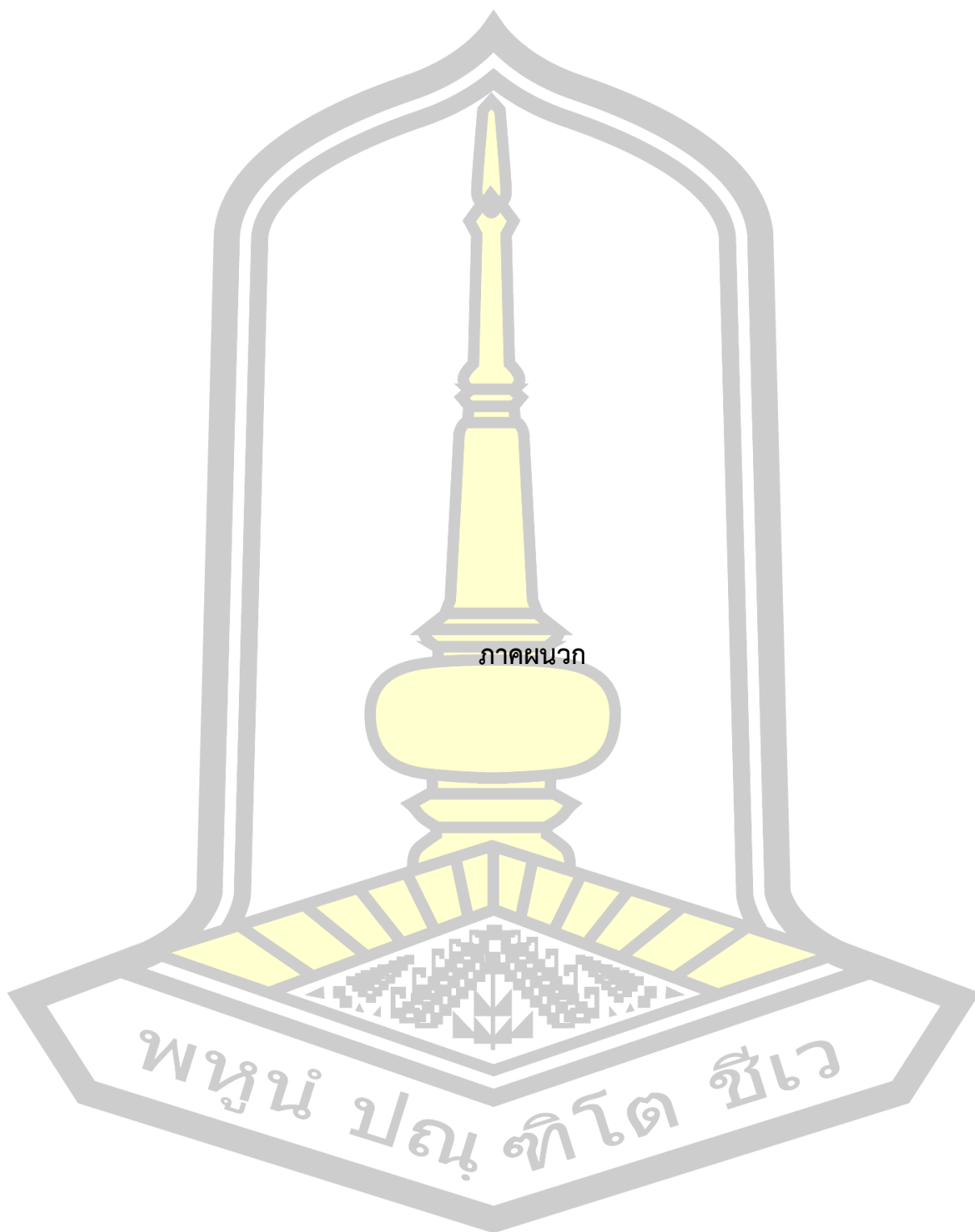
Tanhakorn, T. and Pasunon, P. (2018). Participatory Action Research for Creative

Entrepreneurship Development. *Walailak Journal of Social Sciences*, 11(2), 45-76.

Winter, D.G. (1973). *The power motive*. New York: Free Press.

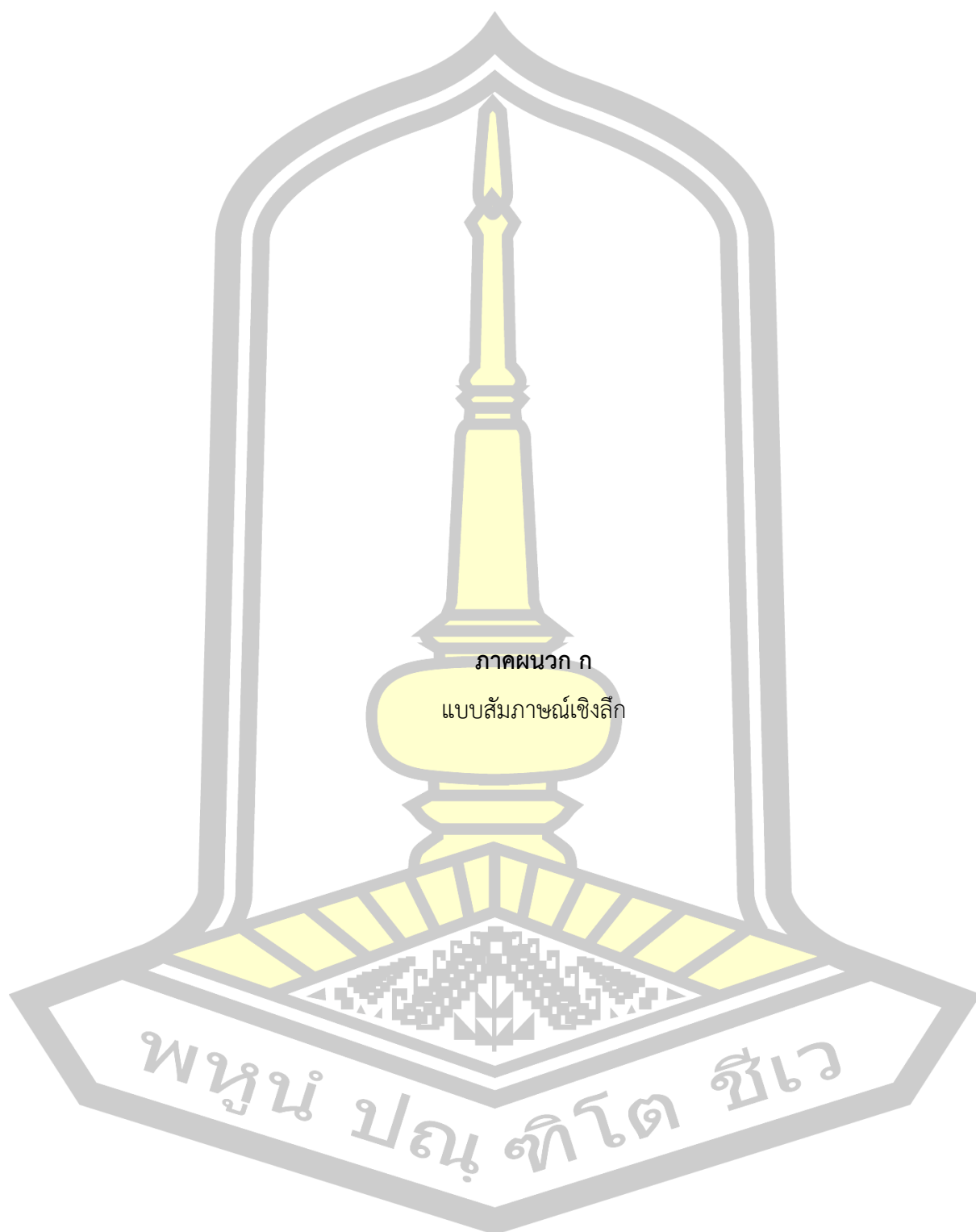
Yukl, G. (1989). *Leadership in organizations, second edition*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

ภาคผนวก

พหุ ประทีป ชีวะ

แบบสัมภาษณ์การได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของโรงงานอุตสาหกรรม

1. ชื่อ.....นามสกุล..... อายุ.....ปี

อาชีพ.....

2. ที่อยู่ เลขที่..... หมู่..... ซอย..... ตำบล..... อำเภอ.....

จังหวัด.....

3. การศึกษา

ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3

มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ปริญญาตรี อื่น ๆ

4. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่

ต่ำกว่า 5 ปี 5-10 ปี 11-15 ปี 16-20 ปี มากกว่า 20 ปี

5. การได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของโรงงานอุตสาหกรรม

5.1 ด้านเศรษฐกิจ

.....
.....

5.2 ด้านสังคม ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี

.....
.....

5.3 ด้านการเมืองการปกครอง

.....
.....

5.4 ด้านสิ่งแวดล้อม

.....
.....

5.5 ด้านสุขภาพ

.....
.....

6. ข้อเสนอแนะ

.....
.....

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาคร อุไรโรจน์
วันเกิด	4 สิงหาคม 2512
สถานที่เกิด	จังหวัดบุรีรัมย์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	287/3 หมู่ 8 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	วิทยากรระดับ 9 หัวหน้าแผนกธุรการและบริการโรงไฟฟ้าน้ำพอง
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงไฟฟ้าน้ำพอง ตำบลลุดน้ำใส อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2539 ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง พ.ศ. 2564 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศ.ม.) สาขาวิชาวิจัยเพื่อ พัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ทุนวิจัย	-
ผลงานวิจัย	ผู้ร่วมวิจัย โครงการการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน รอบโรงไฟฟ้าน้ำ พอง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

พูนุ่ ปณุ่ ทีโตะ ชีเว